

วารสารวิชาการ
ศึกษิตาลัย
Sueksitalai Journal

P-ISSN : 2730-3330 ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2568)

E-ISSN : 2822-1168 Vol6 No.3 (September - December 2025)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

พิมพ์จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน / ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม / ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

วารสารศึกษิตาลัย เป็นวารสารวิชาการของวัดศรีสุมังคล์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิจัย ผลงานสร้างสรรค์ และผลงานวิชาการของนักวิชาการ ในมิติทางด้านพุทธศาสตร์ ด้านศึกษาศาสตร์ และด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

ที่ปรึกษา

พระเทพวชิรคุณ,รศ.ดร.

เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระศรีวชิรโมลี

รองเจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

พระภวนาวชิรมณี,ดร.

เจ้าคณะอำเภอเมืองหนองคาย

พระครูอนุกุลวรกิจ

เจ้าอาวาสวัดศรีสุมังค์

บรรณาธิการบริหาร

พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ,ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

พระมหาประหยัด ปญญาโร,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

กองบรรณาธิการ

พระมหาเอกชัย วิสุทโธ,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาจันทน์ สิริวัฒน,ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ดร.กัมพล นะวัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

รศ.ดร.รักษนก แสงภักดีจิต

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

รศ.ดร.ไพโรจน์ บัวสุข

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ผศ.ดร.ปาริชาติ ทุมพันธ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย

ดร.สกุล อ้นมา

มหาวิทยาลัยบูรพา

ผศ.ดร.จิตาภา เร่งมีศรีสุข

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.ดวงศักดิ์ กะตะศิลา

มหาวิทยาลัยเฉลิมกาญจนา สุรินทร์

นายแสงจ้อย อินทรจักร

มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล

นายขจรศักดิ์ วิเศษสุนทร

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

นายอภิวัฒน์ชัย พุทธจร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

นางอิงอร บุตรศรีมา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

พระมหาจยุทธ กิตติยุตโต

วัดโพธิ์ชัย (พระอารามหลวง)

พระมหาชิษณุพงศ์ สุทธิวิธเมธี

วัดชัยพร

งานบันทึกข้อมูล

พระเจษฎา จารุธมโม

วัดศรีสุ่มังคล์

นายกิตติศักดิ์ พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

ศิลปกรรม

นายเทวราช เจริญเวทย์

พิสูจน์อักษร

นายสุวิทย์ ขาวนอก

นักวิชาการอิสระ

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายจันทวี ชัยสว่าง

ไวยาวัจกรวัดศรีสุ่มังคล์

นางสาวศุภร โหงษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

สำนักงาน : 962 หมู่ 9 วัดศรีสุ่มังคล์ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 086 889 4578, 087 853 1097

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ ถนนประจักษ์ศิลปาคม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 43000

โทรศัพท์ : 0-4246-0082

บทบรรณาธิการ

วารสาร ศึกษิตาลัย ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (กันยายน–ธันวาคม 2568) เป็นวารสารราย 4 เดือนที่เผยแพร่งานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา ศึกษาศาสตร์ และด้านสังคมศาสตร์และมานุษยศาสตร์อย่างต่อเนื่อง โดยในปี พ.ศ. 2568 วารสารศึกษิตาลัยได้รับการจัดอันดับคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) ให้อยู่ในกลุ่มที่ 2 (TCI ฐาน 2) และได้รับการรับรองให้อยู่ในฐานข้อมูล TCI จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2572 ซึ่งสะท้อนถึงคุณภาพทางวิชาการและมาตรฐานการบริหารจัดการวารสารที่เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ

วารสารฉบับนี้ประกอบด้วยบทความจำนวน 10 เรื่อง ได้แก่ บทความวิชาการ 1 เรื่อง และบทความวิจัย 9 เรื่อง โดยแบ่งเนื้อหาตามสาขาวิชาออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 พระพุทธศาสนาประยุกต์ จำนวน 2 บทความ ได้แก่ 1) บทบาทภาครัฐกับการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดย พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวัฒน (จันทน์ ผมไผ่) และคณะ 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชน กรณีศึกษาเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย โดย สมเดช นามเกตุ และคณะ

กลุ่มที่ 2 ศึกษาศาสตร์ จำนวน 4 บทความ ได้แก่ 1) พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประยุกต์ : มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พื้นที่จังหวัดนครพนม โดย มาวิน โทแก้ว และพระวิระพันธ์ เสียงเย็น 2) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ โดย อนุกุล อันอาษา และกฤตภูมิ ชมภูวิเศษ 3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู โดย ปณัดดา นวะโคกศรี และกฤตภูมิ ชมภูวิเศษ 4) การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดย ภัทรวรินทร์ ปะเมธา และกฤตภูมิ ชมภูวิเศษ

กลุ่มที่ 3 รัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 3 บทความ ได้แก่ 1) การพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดย กิตติพงศ์ สมชอบ และดาวรรุวรรณ ถวิลการ 2) ความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟ่ง จำกัด โดย ณรินทร์ญา อีระโก สิตภัสร์ และเอนก ประดิษฐ์ารมณ 3) การเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) โดย ธนวัตร วัฒนละอนันท์ และศักรินทร์ นนทพจน์

กลุ่มที่ 4 นิติศาสตร์ จำนวน 1 บทความ ได้แก่ ปัญหาทางกฎหมายในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้ในรูปแบบกิจการ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 โดย ดารินทร์ วิเชียรพันธ์ และปรมาภรณ์ วีระพันธ์

บทความทุกเรื่องได้ผ่านกระบวนการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน และได้รับการปรับแก้ตามข้อเสนอแนะอย่างรอบคอบ ก่อนผ่านการตรวจสอบคุณภาพและรูปแบบจากกองบรรณาธิการให้เป็นไปตามมาตรฐานการตีพิมพ์ของวารสาร

กองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่มอบความไว้วางใจส่งบทความมาตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาสละเวลาให้ข้อคิดเห็นเชิงวิชาการด้วยมิตรไมตรี และขอขอบคุณคณะทำงานทุกท่านที่ร่วมแรงร่วมใจจัดทำวารสารฉบับนี้จนแล้วเสร็จสมบูรณ์ตรงตามกำหนดเวลา

วารสารศึกษิตาลัยมุ่งมั่นพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นเวทีทางวิชาการในการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาศาสนา และสังคมไทยโดยรวม

(พระมหาสมเด็จ มหาสมิทธิ, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	ก-ค
บทบรรณาธิการ	ง-จ
สารบัญ	ฉ-ช
บทความวิชาการ	
บทบาทภาครัฐกับการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	1-14
THE ROLE OF THE GOVERNMENT SECTOR IN PROMOTING PHRAPARIYATTHAM SCHOOL, GENERAL EDUCATION DEPARTMENT	
พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวัฒนโณ (จ่านงค์ ฝมไผ่), มุัจฉรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์, พระมหาเอกชัย วิสุทโธ (โคตรตรสุนทร), พระมหาอำพล ธนปญโญ (ชัยสารี), พระวรศานต์ วรธมโม (วัฒนวงศ์)	
บทความวิจัย	
พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์: มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม	15-28
BUDDHIST INNOVATION IN APPLIED LEARNING MANAGEMENT: A NEW DIMENSION IN LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES, RELIGION, AND CULTURE TEACHERS IN NAKHON PHANOM PROVINCE	
มาวิน โทแก้ว, พระวิระพันธ์ เสี่ยงเย็น	
การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชน กรณีศึกษาเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย	29-42
THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES FOR THE DEVELOPMENT OF AGRICULTURE AMONG LOCAL PEOPLE: A CASE STUDY OF FARMERS IN MUEANG DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE	
สมเดช นามเกต, เจษฎา มุลยาพอ, พระครูพิศาลสารบัณฑิต, พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม, ภัทราภรณ์ นามเกต	

- ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการ
นักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู 43-56
- STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
STUDENT AFFAIRS OPERATIONS IN DISCIPLINE AND STUDENT BEHAVIOR
UNDER LOEI NONGBUA LAMPHU SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE
AREA OFFICE
- อนุกุล อินอาษา, กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ
- ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิง
รุกของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ 57-70
- INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER THE
OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA BUENG KAN
- ปนัดดา นวะโคกศรี, กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ
- การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขต
พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน 71-84
- DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS SKILLS INDICATORS IN
DIGITAL ERA UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA OFFICE
IN THE UPPER NORTHEASTERN REGION
- ภัทรวรินทร์ ปะเมธา, กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ
- การพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ
มหาวิทยาลัยขอนแก่น 85-98
- DEVELOPMENT INDICATORS OF COLLABORATIVE CULTURE OF STAFF IN
FACULTY OF INTERDISCIPLINARY STUDIES KHON KAEN UNIVERSITY
- กิตติพงศ์ สมชอบ, ดาวรุวรรณ ถวิลการ

ความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด	99-112
A HAPPINESS AT WORK OF EMPLOYEES OF THAI NISSHIN SEIFUN CO., LTD.	
ณิรินทร์ญา ชีระโกสิตภัสร์, เอนก ประดิษฐารมณ	
การเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)	113-128
A COMPARISON OF ECONOMIC IMPACTS ON CHIANG RAI AND NONG KHAI PROVINCES UNDER THE 5-YEAR PROVINCIAL DEVELOPMENT PLAN (2023 - 2027)	
ธนวัตร วัจฉละอนันท์, ศักรินทร์ นนทพจน์	
ปัญหาทางกฎหมายในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบไปเป็นหลักประกัน การชำระหนี้ในรูปแบบกิจการตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558	129-142
LEGAL ISSUES IN USING FORMAL SCHOOL ENTERPRISES AS COLLATERAL UNDER THE BUSINESS SECURITY ACT B.E. 2558 (2015)	
คารินทร์ วิเชียรพันธ์, ประมากรณ์ วีระพันธ์	
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	143-156

บทบาทภาครัฐกับการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*

THE ROLE OF THE GOVERNMENT SECTOR IN PROMOTING
PHRAPARIYATTHAM SCHOOL, GENERAL EDUCATION DEPARTMENT

*พระครูสุตสารบัณฑิต สิริวณฺโณ (จันทน์ ฌมไผ่), มุจจรินทร์ ทศตรกุลพัฒน์,
พระมหาเอกชัย วิสุทฺโธ (โคตรสุนทร), พระมหาอำพล ธนปญฺโญ (ชัยสารี),
พระวรศานต์ วรธมฺโม (วัฒนวงศ์)

PhrakruSutasarabandit Siriwinno (Jumnong Pompai), Mutjarin Thatsadonkunlaphat
Phramaha Aekachai Visudtho (Kotsunton), Phramaha Ampol Dhanapaṅkṛo (Chaisaree),
Phra Worasan Varadhammo (Wattanawong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: Jumnongpompai12@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของภาครัฐและแนวทางการส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ที่จัดการเรียนการสอนทั้งด้านธรรมะและวิชาสามัญควบคู่กัน เพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรมตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างสมดุล และสามารถเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งพุทธศาสนิกชนจะต้องให้การอุปถัมภ์บำรุงในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นผู้มีความสมบูรณ์ทั้งทางกาย วาจา และใจ เป็นศาสนทายาทที่ดีและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพของชาติ ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตร การบริหารจัดการศึกษา และการสร้างโอกาสทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ การสนับสนุนของภาครัฐยังมุ่งส่งเสริมให้โรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นศูนย์กลางแห่งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม ที่ช่วยให้เยาวชนผู้ขาดโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ

และเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ นโยบายของรัฐบาลที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และคุณธรรมควบคู่กัน เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและคุณธรรม การส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงเป็นการกิจสำคัญของภาครัฐในการพัฒนาศาสนทายาท ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม ดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยั่งยืน ควบคู่กับการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีและยั่งยืนของประชาชนทุกหมู่เหล่า

คำสำคัญ: โรงเรียนพระปริยัติธรรม, การส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม, นโยบายรัฐบาล

Abstract

This article aims to study the role of the government sector and guidelines for promoting Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division, which are educational institutions under the Sangha responsible for providing both Buddhist doctrinal education and general academic education concurrently. The purpose is to develop monks and novices to possess balanced knowledge, abilities, and moral qualities in accordance with Buddhist principles, enabling them to propagate Buddhism sustainably. Moreover, Buddhist followers are encouraged to provide more active patronage and support for monastic education. This is in accordance with the Phrapariyattidhamma Education Act B.E. 2562 (2019), which emphasizes the cultivation of desirable characteristics among learners to become well-developed individuals in body, speech, and mind, as well as virtuous heirs of Buddhism and qualified human resources for the nation. The government plays a crucial role in policy formulation, budget allocation, curriculum development, educational administration, and the creation of equitable and inclusive learning opportunities. In addition, the government's support aims to strengthen Phrapariyattidhamma Schools as centers for moral and ethical cultivation, fostering learning based on Buddhist principles that help underprivileged youths gain quality education while alleviating the state's responsibility for basic education provision. Furthermore, government policies aligned with the 20-Year

National Strategy emphasize the integrated development of education, religion, culture, and morality to nurture citizens of virtue and quality. Therefore, the promotion of Phrapariyattidhamma Schools, General Education Division, constitutes a vital mission of the government in developing religious heirs, promoting ethics and morality, preserving Buddhism sustainably, and advancing the nation toward prosperity with good quality of life and sustainable well-being for all citizens.

Keywords: Phrapariyattidhamma School, Promoting the study of Buddhist scriptures, government policy

บทนำ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือเป็นกลไกสำคัญของคณะสงฆ์ในการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาทางโลกและทางธรรม โดยมีที่มาและพื้นฐานทางกฎหมายชัดเจน โดยได้รับการจัดตั้งภายใต้การรับรองของมหาเถรสมาคม (มส.) ซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย การก่อตั้งโรงเรียนประเภทนี้มีจุดเริ่มต้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 และต่อมาได้ปรับปรุงเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2535 เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในขณะนั้น (ภาวิณี คงฤทธิ์, 2568)

ในปัจจุบัน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อยู่ภายใต้การบังคับใช้ของพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งออกแบบมาเพื่อให้การศึกษาพระพุทธศาสนามีทิศทางชัดเจนและมั่นคง โดยระบุวัตถุประสงค์หลักไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมให้การเรียนการสอนทางพระพุทธศาสนาสอดคล้องกับหลักธรรมในพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นแหล่งคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าและยึดถือแนวทางตามโบราณราชประเพณี รวมทั้งมีมาตรฐานเทียบเท่าการศึกษาระดับชาติ 2) พัฒนาพระภิกษุและสามเณรให้เป็นผู้มีจิตใจตั้งมั่นในธรรม น้อมนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างเคร่งครัดตามพระวินัย จนสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สาธุชน และ 3) เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเสริมสร้างสังคมแห่งคุณธรรม (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

พระราชบัญญัติฉบับเดียวกันนี้ ยังแบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมออกเป็น 3 แผนกหลัก ซึ่งสะท้อนความหลากหลายและความลึกซึ้งของการศึกษาในสายคณะสงฆ์ ได้แก่ 1) แผนกบาลี

สนามหลวง เป็นการศึกษาพระไตรปิฎกในภาษาบาลีโดยตรง ซึ่งถือเป็นรากฐานของการศึกษาพุทธศาสนาเชิงวิชาการ 2) แผนกธรรมสนามหลวง เน้นการเรียนรู้หลักธรรมในรูปแบบภาษาไทย ทำให้เข้าถึงได้ง่ายในระดับสามเณรและพุทธศาสนิกชนทั่วไป 3) แผนกสามัญศึกษา ซึ่งถือเป็นการศึกษาแบบผสมผสาน โดยนำหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการมาผนวกเข้ากับการศึกษาธรรมและบาลี เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรได้รับการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งทางโลกและทางธรรมอย่างสมดุล

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อยู่ภายใต้การกำกับของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทหลักในการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานด้านนโยบายการศึกษา ในแง่โครงสร้างหลักสูตร โรงเรียนประเภทนี้จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 1–6) โดยมีเงื่อนไขเฉพาะคือ ผู้เรียนจะต้องดำรงสมณเพศในฐานะสามเณร ซึ่งต้องประพฤติตนตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด

นอกจากการเรียนตามหลักสูตรแล้ว สามเณรที่ศึกษาในโรงเรียนประเภทนี้ยังต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสงฆ์อย่างต่อเนื่อง เช่น การบิณฑบาต การสวดมนต์ทำวัตรเช้าและเย็น การช่วยเหลือกิจกรรมในวัด การร่วมพัฒนาและบำรุงรักษาวัด ไปจนถึงการแสดงบทบาทในฐานะผู้นำกิจกรรมทางธรรมสำหรับอุบาสกอุบาสิกาในวันสำคัญของพระพุทธศาสนา เช่น วันพระ วันอุโบสถ หรือวันอาทิตย์ ซึ่งเป็นการฝึกทั้งด้านจริยธรรมและภาวะความเป็นผู้นำในบริบทของชุมชนและสังคมทางศาสนาอีกด้วย

ในด้านวิชาการ ผู้เรียนต้องศึกษา 3 หลักสูตรควบคู่กัน ได้แก่ หลักสูตรสามัญศึกษา, หลักสูตรนักธรรม, และหลักสูตรบาลีศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงเอกลักษณ์เฉพาะของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เน้นแนวทางการพัฒนาทั้งทางโลกและทางธรรมไปพร้อมกัน ด้วยลักษณะเฉพาะของโรงเรียนประเภทนี้ การบริหารจัดการจึงต้องใช้แนวทางแบบบูรณาการที่มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เพื่อมุ่งสู่การยกระดับคุณภาพตามเกณฑ์การประกันคุณภาพภายใน ตลอดจนมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานของหน่วยงานต้นสังกัด (กองพุทธศาสนศึกษา, 2552)

จากการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า นโยบายของรัฐบาลให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเพื่อเป็นการศึกษาแนวนโยบายของรัฐบาล ที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปด้วย พุทธศาสนิกชนจะต้องรับภาระในการให้ความอุปถัมภ์บำรุง ในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังเพิ่มขึ้น อีกประการหนึ่ง ผู้ที่จะมาบวชในพระพุทธศาสนา โดยบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรส่วนมากขาดโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาแก่บุคคลดังกล่าว

เพื่อเป็นการช่วยรับภาระของทางรัฐ ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติ เมื่อโตขึ้นจะได้เป็น ทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณภาพ

ความหมายและความสำคัญของโรงเรียนปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญนั้น เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ขาดโอกาสในการเข้าศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาของรัฐหรือเอกชน ได้มีโอกาสเข้ามา ศึกษาเล่าเรียนเพื่อให้มีความรู้ มีทักษะ และมีความชำนาญตามศักยภาพของตน ซึ่งการจัดการเรียนการ สอนนั้น จะเป็นรูปแบบของการศึกษาควบคู่กันไปกับสายวิชาสามัญ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น พื้นฐานที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และการจัดการศึกษาแผนกธรรมและแผนกบาลี ควบคู่กันไป โดยการกำกับดูแลของแม่กองธรรมและแม่กองบาลี ได้มีนักวิชาการต่าง ๆ ได้ให้ความหมายและ ความสำคัญไว้ดังต่อไปนี้

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่จัดตั้งขึ้นภายใต้การดำเนินงาน ของวัด มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้พระพุทธศาสนา โดยผสมผสานการศึกษาด้านพระปริยัติธรรม ทั้งในแผนกบาลีสถาบันหลวงและธรรมสนามหลวง เข้ากับหลักสูตรสามัญของกระทรวงศึกษาธิการอย่าง สอดคล้องและครบถ้วน การจัดการศึกษาดังกล่าวอยู่ภายใต้กรอบนโยบายและมาตรฐานที่กำหนดโดย คณะกรรมการการศึกษาพระปริยัติธรรม (กศป.) ซึ่งทำหน้าที่กำกับ ควบคุม และส่งเสริมให้การจัดการ เรียนการสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสาน ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในสายนี้อย่างเป็นระบบ (สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, 2567) ขณะเดียวกัน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติรับบทบาทเป็นสำนักงาน เลขานุการของ กศป. ทำหน้าที่ด้านธุรการและสนับสนุนงานทางวิชาการ รวมถึงปฏิบัติการกิจอื่นตามที่ คณะกรรมการมอบหมาย และตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในส่วนของหลักสูตรการจัดการเรียนการ สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้นำหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พุทธศักราช 2558 มาใช้ควบคู่กับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัด การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย แก่พระภิกษุและสามเณร ซึ่งขณะนี้ อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองพุทธศาสนศึกษา อธิบายไว้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ หมายถึง สถานศึกษาที่วัดเป็นผู้จัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายเพื่อจัดการเรียนการสอนแก่พระภิกษุและสามเณร ตามกรอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการ (กองพุทธศาสนศึกษา, 2552)

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้อธิบายว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ เป็นรูปแบบหนึ่งของระบบการศึกษาสำหรับคณะสงฆ์ ซึ่งเกิดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์และรัฐ โดยได้มีการริเริ่มอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา (ภาวิณี คงฤทธิ์, 2568)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงถือเป็นกลไกที่ตอบสนองต่อความต้องการด้านการศึกษาของพระภิกษุและสามเณร โดยจัดการเรียนการสอนที่เน้นทั้งวิชาพระพุทธศาสนาและวิชาสามัญอย่างสมดุล โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในฐานะนักบวช (ทศพร น้อมวงศ์, 2547)

ในปัจจุบัน คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ร่วมกับสภามหาวิทยาลัยสงฆ์ ได้จัดระบบการศึกษาให้ครอบคลุมสาขาวิชาทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก โดยยึดถือหลักการไม่ดัดแปลงหรือบิดเบือนพระธรรมวินัยจากพระไตรปิฎก มีการจัดการศึกษาครอบคลุม 4 หลักสูตรหลัก ได้แก่ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม, แผนกบาลี, แผนกสามัญ และระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยสงฆ์ (สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง, 2542)

โดยสรุปแล้ว โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่ต้องการศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกอย่างควบคู่กัน วัดจะต้องเป็นผู้เสนอจัดตั้งโรงเรียน โดยต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าคณะในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และภาค รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมการศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการ โดยการดำเนินการต้องเป็นไปตามระเบียบว่าด้วยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2544 (ฉบับปรับปรุงแก้ไข)

นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับสนับสนุนการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้วางแผนการศึกษาระดับชาติเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นกำลังสำคัญในการเสริมสร้าง

เสถียรภาพของประเทศ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน (สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี, 2557) ยุทธศาสตร์สำคัญประการหนึ่งในแผนดังกล่าว ได้แก่

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสังคมและชาติ ซึ่งมีเป้าหมายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1.1 การปลูกฝังความรักชาติ ความยึดมั่นในสถาบันหลักของประเทศ และความเข้าใจในระบอบประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมในสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบพลเมือง (Civic Education) การสร้างค่านิยมประชาธิปไตย และการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างสันติ

1.2 การยกระดับคุณภาพการศึกษาของกลุ่มประชากรในพื้นที่เปราะบาง เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ ชุมชนชาติพันธุ์ แรงงานข้ามชาติ และกลุ่มชายขอบ โดยมุ่งเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เช่น เป้าหมายให้นักเรียนในพื้นที่ชายแดนสอบผ่าน O-NET ขั้นต่ำได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 พร้อมทั้งเพิ่มแรงจูงใจให้ครูและโรงเรียนในพื้นที่พิเศษ เช่น เงินเดือนสูงกว่าปกติ

1.3 การส่งเสริมความรู้และภูมิคุ้มกันต่อภัยคุกคามสมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด ความรุนแรง ภัยจากไซเบอร์ โรคอุบัติใหม่ และภัยพิบัติธรรมชาติ โดยโรงเรียนควรจัดกิจกรรมสร้างสันติวิธี การแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และกลไกเฝ้าระวังเชิงระบบ

จากเป้าหมายทั้งสาม รัฐบาลจึงวางแนวทางพัฒนาการศึกษาหลายมิติ ทั้งการเสริมสร้างจิตสำนึกความรักชาติ ความจงรักภักดี การยกระดับโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่ชายขอบ เช่น ชายแดนเกาะ และพื้นที่สูง ตลอดจนการเตรียมพร้อมรับมือกับสังคมยุคใหม่ผ่านการพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมที่ตอบโจทย์ยุคสมัย โดยหนึ่งในโครงการสำคัญที่เป็นผลลัพธ์จากยุทธศาสตร์นี้คือ “โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษ”

ในด้านกฎหมายการศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 12 ได้ระบุชัดเจนว่าสถาบันศาสนา ตลอดจนบุคคล ครอบครัว และองค์กรต่าง ๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามกฎกระทรวงที่กำหนดไว้ ส่วนในมาตรา 18 (2) ได้ให้นิยามว่า โรงเรียนที่สังกัดสถาบันพระพุทธศาสนา ถือเป็นโรงเรียนในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงออกกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2548 เพื่อรองรับการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยวัดหรือคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย

ต่อมา มหาเถรสมาคมได้ออกประกาศ “เรื่องโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2553” ซึ่งกำหนดให้มีโครงสร้างการบริหารจัดการตามกรอบของคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยคณะกรรมการนี้มีอำนาจกำหนดนโยบาย วางแผนมาตรฐาน ให้คำปรึกษา และตัดสินข้อขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีสมเด็จพระวันรัตเป็นประธาน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นรองประธาน และผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นกรรมการและเลขานุการ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2557)

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายของรัฐบาล โดยเน้นบทบาทของการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ชาติไทย ในการสร้างสังคมที่มีคุณภาพ ควบคู่กับคุณธรรม ผ่านแนวทางหลัก ดังต่อไปนี้

1. ยกระดับระบบการเรียนรู้ทั้งในและนอกระบบ โดยสนับสนุนการศึกษาทางเลือก ควบคู่กับการปฏิรูปการศึกษากระแสหลัก เพื่อพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความรู้ ทักษะ อาชีพ และคุณธรรมที่เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพเศรษฐกิจ เช่น ด้านเกษตรอุตสาหกรรม และบริการ

2. จัดสรรทรัพยากรการศึกษาให้เหมาะสม โดยปรับระบบงบประมาณให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและลักษณะของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งพัฒนาระบบเงินกู้เพื่อการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงแนวทางการใช้คุปองการศึกษา เพื่อเพิ่มทางเลือกในการเข้าถึงการศึกษา

3. เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมจัดการศึกษา อาทิ ภาคประชาสังคม เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษา มีความยืดหยุ่น มีคุณภาพ และสามารถบริหารงานอย่างอิสระ

4. ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยปรับกระบวนการเรียนรู้ให้เชื่อมโยงกับภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ รวมความรู้กับคุณธรรมเข้าด้วยกัน พัฒนาทักษะชีวิต การคิดแก้ปัญหา และจริยธรรมเพื่อความเป็นพลเมืองที่ดี

5. เร่งพัฒนาอาชีวศึกษาและวิทยาลัยชุมชน เพื่อสร้างแรงงานที่มีทักษะตรงกับความต้องการของท้องถิ่น และเชื่อมโยงกับมาตรฐานวิชาชีพ

6. พัฒนาระบบการผลิตครูคุณภาพ โดยเน้นวุฒิครูตรงกับรายวิชาที่สอน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เช่น ระบบทางไกลและอิเล็กทรอนิกส์ พร้อมทั้งพัฒนาระบบประเมินผลที่สะท้อนประสิทธิภาพจริงของการเรียนการสอน

7. ส่งเสริมศาสนาและคุณธรรม โดยเฉพาะการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ให้เป็นพลังขับเคลื่อนสังคมด้านคุณธรรม สันติสุข และการพัฒนาชุมชน

8. สืบสานและเผยแพร่วัฒนธรรมไทย อาทิ ภาษาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติ เพื่อปลูกจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชาติ

9. สนับสนุนการเรียนรู้วัฒนธรรมต่างชาติ รวมถึงวัฒนธรรมอาเซียน เพื่อเตรียมคนไทยให้ก้าวทันกระแสโลก และเสริมสร้างบทบาทในประชาคมอาเซียน

10. ส่งเสริมค่านิยมที่ดีผ่านสื่อ และการสร้างพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนมีเวทีแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2557)

จากแนวนโยบายข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงบูรณาการ โดยเฉพาะในมิติทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้ตอบสนองยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยมีจุดประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพคนไทยทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ในส่วนของแผนการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก็ได้รับการพัฒนาภายใต้กรอบแนวคิดเดียวกัน โดยเน้นการปลูกฝังศาสนทายาทให้มีคุณภาพ ทั้งในด้านวิชาสามัญและพระธรรมวินัย พร้อมยกระดับมาตรฐานการบริหารสถานศึกษาให้เข้มแข็ง ยั่งยืน และตอบสนองต่อบทบาทในฐานะสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงทางศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษาของชาติควบคู่กันไปอย่างเป็นระบบ

แนวทางการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์ ซึ่งได้รับการริเริ่มและกำหนดขึ้นตามแนวทางที่รัฐเห็นสมควร โดยมีพื้นฐานมาจากความมุ่งหมายของการศึกษาสงฆ์ที่เน้นทั้งการศึกษาเชิงศาสนาและสามัญควบคู่กัน (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต), 2531) จุดเริ่มต้นของการศึกษานี้เกิดจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาขึ้นในสำนักเรียนวัด เพื่อเปิดโอกาสให้พระภิกษุและสามเณรที่จบการศึกษาระดับประถมสามารถศึกษาต่อด้านธรรมะและบาลีควบคู่กับวิชาสามัญได้

ในช่วงเวลาที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามงกุฎราชวิทยาลัย เริ่มเติบโตและพัฒนา ระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489 ตามลำดับ ทางมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้ก่อตั้งแผนกมัธยมศึกษาในชื่อ “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” เพื่อสอนวิชาบาลี นกธรรม

และวิชาระดับมัธยมต้นให้กับสามเณรที่เรียนจบ ป.4 ต่อมาโรงเรียนดังกล่าวได้ขยายสู่ภูมิภาคต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว และกลายเป็นที่นิยมของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ คณะสงฆ์จึงมีมติเปลี่ยนชื่อโรงเรียน เหล่านี้เป็นโรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด พร้อมกับที่กระทรวงศึกษาธิการออกระเบียบให้สามารถจัดสอบในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 และผู้สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวง ซึ่งส่งผลให้ความนิยมในโรงเรียนประเภทนี้แพร่หลายยิ่งขึ้น (กรมการศาสนา, 2527)

อย่างไรก็ดี ความนิยมที่เพิ่มขึ้นในวิชาสามัญก่อให้เกิดความกังวลต่อคณะสงฆ์ เนื่องจากเกรงว่า การศึกษาธรรมและบาลีจะถูกลดความสำคัญลง แม้คณะสงฆ์จะตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา ทางโลก แต่ก็ยังต้องการธำรงหลักธรรมไว้อย่างมั่นคง ด้วยเหตุนี้ พระธรรมปิฎกยาปติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (พิน ชุตินธรมหาเถระ)) ในฐานะแม่กองบาลีสนามหลวง จึงจัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุง หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ โดยเพิ่มวิชาสามัญเข้าไปในหลักสูตร และเรียกชื่อว่า “บาลีศึกษาสามัญศึกษา” และ “ปริทัศน์ศึกษา” ซึ่งมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2507 แม้จะมีความพยายามในการปรับหลักสูตรดังกล่าว แต่กลับพบว่าโรงเรียนในระบบใหม่นี้มีจำนวนน้อย และไม่สามารถดึงดูดภิกษุสามเณรได้เท่าที่ควร นักเรียนส่วนใหญ่ยังคงเลือกเรียนในระบบเดิมที่ได้รับการรับรองจาก กระทรวงศึกษาธิการอยู่ดี สถานการณ์ดังกล่าวนำไปสู่ความสับสนในการศึกษาสายคณะสงฆ์ในเวลานั้น (กรมการศาสนา, 2527)

ในเวลาต่อมา ได้มีการเสนอให้จัดตั้งโรงเรียนรูปแบบใหม่เพื่อรองรับความต้องการของพระภิกษุและสามเณร โดยไม่ต้องพึ่งระบบการสอบสมทบจากภายนอก แต่ให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้ดำเนินการสอบเอง ทั้งนี้ ด้วยความเห็นชอบจากสมเด็จพระสังฆราช (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ซึ่งทรงมีดำริว่า “การศึกษาทางโลกเติบโตไปตามกระแสโลก การศึกษาพระปริยัติธรรมจึงควรปรับให้เท่าทันยุคสมัยด้วยเช่นกัน” และเพื่อให้ผู้ศึกษามีความสามารถทั้งในทางธรรมและทางโลกอย่างสมดุล

ในที่สุด กระทรวงศึกษาธิการจึงออกประกาศระเบียบว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514 และปรับปรุงใหม่ในปี พ.ศ. 2535 ก่อนจะเปลี่ยนมาใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในปี พ.ศ. 2546 ซึ่งยังคงใช้จนถึงปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้พระภิกษุและสามเณรที่จบการศึกษาแล้ว สามารถนำความรู้ไปใช้เผยแผ่พระพุทธศาสนา หรือหากลาสิกขาบท ก็ยังสามารถศึกษาต่อ หรือรับราชการได้เช่นเดียวกับผู้ที่จบจากระบบสามัญทั่วไป (วิชัย ธรรมเจริญ, 2541)

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สู่ความเป็นเลิศของคณะสงฆ์ ควรประกอบด้วยการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงหลักการ 4 ประการ ได้แก่ ความคาดหวังของสังคมต่อบทบาทของสถาบันสงฆ์ ความต้องการการศึกษาของคณะสงฆ์ ความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของชาติตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ การร่วมอยู่ในระบบการจัดการศึกษาของชาติ ไม่แยกส่วนเฉพาะสงฆ์ โดยมีผู้แทนสงฆ์เข้าร่วมอยู่ในคณะกรรมการการศึกษาทุกระดับ อันจะช่วยเอื้อประโยชน์ต่อความเป็นเอกภาพเชิงนโยบายในการจัดการศึกษา และเป็นการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาอย่างได้ประโยชน์สูงสุด รวมทั้งบรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาเชิงความรู้คู่คุณธรรม เพื่อสังคมไทย สังคมพุทธอย่างยั่งยืน (พระมหาสุธรรม สุรตโน, 2564)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ภายใต้การสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีแนวทางการพัฒนาและการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด อันประกอบด้วยวิชาทั้ง 8 กลุ่มสาระ โดยมีกระบวนการบริหารโรงเรียนครอบคลุมงานทั้ง 4 คือ ด้านวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารงานทั่วไป และเพื่อตอบสนองนโยบายแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งการศึกษาก็เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน โดยพัฒนาศักยภาพคนตลอดชีวิต (สุวิทย์ ฝ้ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์, 2561)

การส่งเสริมการศึกษาสถาบันพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติมาโดยตลอด ซึ่งคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม อันเป็นส่วนเฉพาะของการศึกษาของคณะสงฆ์ ควบคู่กันไปกับการศึกษาวิชาสามัญ ดังนั้น เพื่อให้การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมได้รับการสนับสนุนส่งเสริมด้วยดีจากภาครัฐ และสามารถบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และของชาติได้เป็นอย่างดี และความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ได้ระบุแนวทางการส่งเสริมการศึกษาไว้ดังต่อไปนี้ (1) เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ (2) เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดั่งงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป (3) เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2562)

โดยสรุปแล้ว การดำเนินงานเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในอดีต อยู่ภายใต้การดูแลของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ จนกระทั่งปัจจุบัน การกำกับดูแลได้ โอนย้ายมาอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ การ จัดการศึกษายังคงยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งเสริมรายวิชา เฉพาะทาง ได้แก่ ภาษาบาลีและธรรมวินัย โดยอิงตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถาบัน พระพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2548 ในส่วนของการสนับสนุนเชิงนโยบาย ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ การศึกษาพระปริยัติธรรมสามารถดำเนินไปตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยภาครัฐให้การสนับสนุน งบประมาณอย่างเหมาะสมและตามความจำเป็น เพื่อประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาการศึกษาด้าน พระพุทธศาสนาในระดับประเทศ

สรุป

แนวนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนก สามัญศึกษา กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปด้วย พุทธศาสนิกชนจะต้องรับภาระในการให้ความ อุทิศทรัพย์บำรุง ในการจัดการศึกษาของพระสงฆ์อย่างจริงจังเพิ่มขึ้น อีกประการหนึ่ง ผู้ที่จะมาบวชใน พระพุทธศาสนา โดยบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณร ส่วนมากขาดโอกาสทางการศึกษาที่สูงขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษากับบุคคลดังกล่าว เพื่อเป็นการช่วยรับภาระของทางรัฐ ในการจัด การศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติ เมื่อโตขึ้นจะได้เป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณภาพ เพื่อการจัด การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ จัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณรที่ต้องการมีความรู้ ทั้งทางธรรมและทางโลกควบคู่กันไป รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการศึกษาทาง พระพุทธศาสนา อันเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งได้ออกแบบให้ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะยาว 20 ปี เพื่อขับเคลื่อนเป้าหมายด้านการศึกษาให้เป็นไปตาม วิสัยทัศน์ แนวคิด และเป้าประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์อย่างเป็นระบบ ในบริบทของแผนการจัด การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แนวนโยบายได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เติบโตเป็นศาสนทายาท ที่เปี่ยมด้วยคุณภาพ ทั้งในด้านคุณธรรม ความรู้ และการดำรงชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ควบคู่กับ การยกระดับการบริหารจัดการภายในโรงเรียนให้มีความเข้มแข็ง มีมาตรฐาน และสามารถพัฒนาตนเอง

อย่างยั่งยืน โรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงได้รับการส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้พระพุทธศาสนา และเป็นหนึ่งในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานภายใต้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้อง

โรงเรียนดังกล่าว ยังมีลักษณะเฉพาะด้วยการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาเพิ่มเติม เช่น ภาษาบาลี และธรรมวินัย โดยอยู่ภายใต้กรอบของกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิของสถาบันพระพุทธศาสนา ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2548 ทั้งนี้ ภาครัฐยังให้การสนับสนุนเชิงโครงสร้างผ่าน พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้การศึกษาพระปริยัติธรรมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมจัดสรรงบประมาณอย่างเหมาะสมตามความจำเป็นเพื่อให้ระบบการศึกษานี้บรรลุเจตนารมณ์ที่ตั้งไว้

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2527). *ประวัติการศึกษาคณะสงฆ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2552). *แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก สามัญศึกษา (พ.ศ.2553-2562)*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- ทศพร น้อมวงศ์. (2547). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของผู้บริหารและครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ที่มีต่อการจัดการศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา. *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (การมัธยมศึกษาการสอนสิ่งแวดล้อม)*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต). (2531). *การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หน้า หน้า 1-11. (16 เมษายน 2562).
- พระมหาสุธรรม สุรตโน. (2564). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(1), 35-46.
- ภาวิณี คงฤทธิ์. (2564). ทำความรู้จัก ‘โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ’. สืบค้นเมื่อ 16 พฤศจิกายน 2568 จาก <https://www.the101.world/phra-pariyatti-dhamma-general-education-schools/>.

- ราชกิจจานุเบกษา . (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก หน้า
หน้า 1-11. (16 เมษายน 2562).
- วิชัย ธรรมเจริญ. (2541). *คู่มือปฏิบัติการงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*.
กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (2565). *โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนก
สามัญศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 11 มิถุนายน 2567 จาก [https://www.ogbe.go.th/th/
index.php](https://www.ogbe.go.th/th/index.php).
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2557). *คู่มือปฏิบัติงาน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ
ศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2557). *คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี*. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง. (2542). การศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์.
รายงานการวิจัย. กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุวิทย์ ฝ้ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์. (2561). *โรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุคไทยแลนด์ 4.0*.
วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 1(1), 80-92.

พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประยุกต์ : มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครู
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม*

BUDDHIST INNOVATION IN APPLIED LEARNING MANAGEMENT: A NEW
DIMENSION IN LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES, RELIGION,
AND CULTURE TEACHERS IN NAKHON PHANOM PROVINCE

*มาวิน โทแก้ว, พระวิระพันธ์ เสียงเย็น

Marvin Thokaew, Phrawirapan Siangyen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Nakhonphanom Buddhist College, Thailand

*Corresponding Author, Email: marwinthokew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน 2) พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน 3) ประเมินระบบการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นงานวิจัยและพัฒนา R&D กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังคมศึกษา จำนวน 149 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน ใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 จากประชากร จำนวน 237 คน กลุ่มทดลองชุดคู่มือเป็นนักเรียน จำนวน 129 คน แบ่งออกเป็น 4 ห้อง เครื่องมือในการศึกษาคือแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และชุดปฏิบัติการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน และเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความเห็นอยู่ในระดับมาก หากการสอนที่ใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน พบอุปสรรคสำคัญในการประยุกต์ใช้ที่เชื่อมโยงกับความไม่สนใจของนักเรียน และความไม่พร้อมของครู 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4 แบบ ที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 (สำหรับการแก้ปัญหา) อิทธิบาท 4 (สำหรับการสร้างแรงจูงใจ) ไตรสิกขา (สำหรับการพัฒนาแบบองค์รวม) สัมปยุตธรรม 7 (สำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม) 3) การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอนทั้ง 4 แบบที่

พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์, ครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้

Abstract

This research article aims to: (1) examine the learning management practices of Social Studies, Religion, and Culture teachers based on Buddhist principles; (2) develop a learning management process grounded in Buddhist teachings; and (3) evaluate the learning management process of Social Studies, Religion, and Culture teachers employing Buddhism-based approaches in Nakhon Phanom Province. The study employed a research and development (R&D) design. Data were collected from 15 key informants comprising experts through in-depth interviews and focus group discussions. The sample consisted of 149 Social Studies teachers, determined using Yamane's formula with a margin of error of 0.05 from a population of 237 individuals. The experimental group for the handbook intervention included 129 students across four classrooms. Research instruments included interview forms, questionnaires, focus group discussion guides, and research operation manuals. Quantitative data were analyzed using basic statistics, while qualitative data were analyzed using content analysis.

The results revealed that: (1) teachers expressed a high level of agreement that Buddhism-based instruction can foster moral and ethical development and benefit learners. Major obstacles in applying Buddhist principles were linked to students' lack of interest and teachers' lack of readiness. (2) Four learning management models integrating Buddhist teachings were developed: the Four Noble Truths (for problem-solving), the Four Paths of Accomplishment (for motivation building), the Threefold Training (for holistic development), and the Seven Qualities of a Genuine Person (for social coexistence). (3) The evaluation of the four developed instructional models demonstrated an effectiveness index of 80/80. A comparison of students' pre-test and post-test scores showed that the post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the .05 level.

Keywords: Applied Buddhist Learning Innovation, Social Studies Religion and Culture Teacher, A New Dimension of Learning Management

บทนำ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยมที่สอนให้มนุษย์พึ่งพาตนเอง เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่ได้มาจากการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ จุดมุ่งหมายคือการสร้างปัญญาเพื่อเข้าใจความทุกข์ตามความเป็นจริง และพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยความเพียรของตนเอง หลักคำสอนสำคัญคือการเน้นการปฏิบัติมากกว่าการเชื่อตามคำบอกเล่า ดังที่ปรากฏในกาลามสูตร ซึ่งเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธเจ้าประทานแก่ชาวกาลามะ เพื่อสอนไม่ให้เชื่อสิ่งใดอย่างงมงาย โดยให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้เห็นจริงถึงคุณโทษก่อนเสมอ เช่น ไม่ควรเชื่อเพราะฟังตามกันมา หรือมีอยู่ในตำรา (อง.เอก-ทุก-ติก. (ไทย), 20/66/257) พระพุทธองค์ทรงเน้นย้ำว่าการจะหลุดพ้นทุกข์ได้ ต้องเกิดจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้น ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใด ๆ เช่น การศึกษา พระองค์ก็ทรงแสดงหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ หรือในเรื่องการดำเนินชีวิต พระองค์ก็ทรงสอนหลัก ศีล 5 เพื่อเป็นหลักประกันชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติเพื่อค้นพบสัจธรรมด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้ คือกระบวนการที่ผู้สอนจัดเตรียมกิจกรรม สภาพแวดล้อม และเนื้อหาสาระ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ กระบวนการนี้ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การประเมินผล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2562) แต่การจัดการเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นของกระบวนการ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการสอน ที่ประกอบด้วย (1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (2) ขั้นการจัดการเรียนรู้ (ขั้นสอน) เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่สอนโดยใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้อย่างเป็นระบบ และ (3) ขั้นสรุป เป็นการสรุปบทเรียนหรือเนื้อหาที่เรียนในแต่ละครั้ง โดยผู้สอนอาจเป็นผู้สรุปหรือผู้เรียนร่วมกันสรุป ขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอน (วลิตา อุณเรื่อน, 2563)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและแผนยุทธศาสตร์ชาติหลายฉบับ รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกช่วงวัยให้มีโอกาส ความเท่าเทียม และมีสมรรถนะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับสังคม การสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ และการดำเนินการตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม, 2567) พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ จึงเป็นแนว

ทางการจัดการเรียนรู้ที่นำเอาหลักการและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเรียนการสอนด้านศาสนาและศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมไปถึงการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การมีสติ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในพุทธวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์: มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม

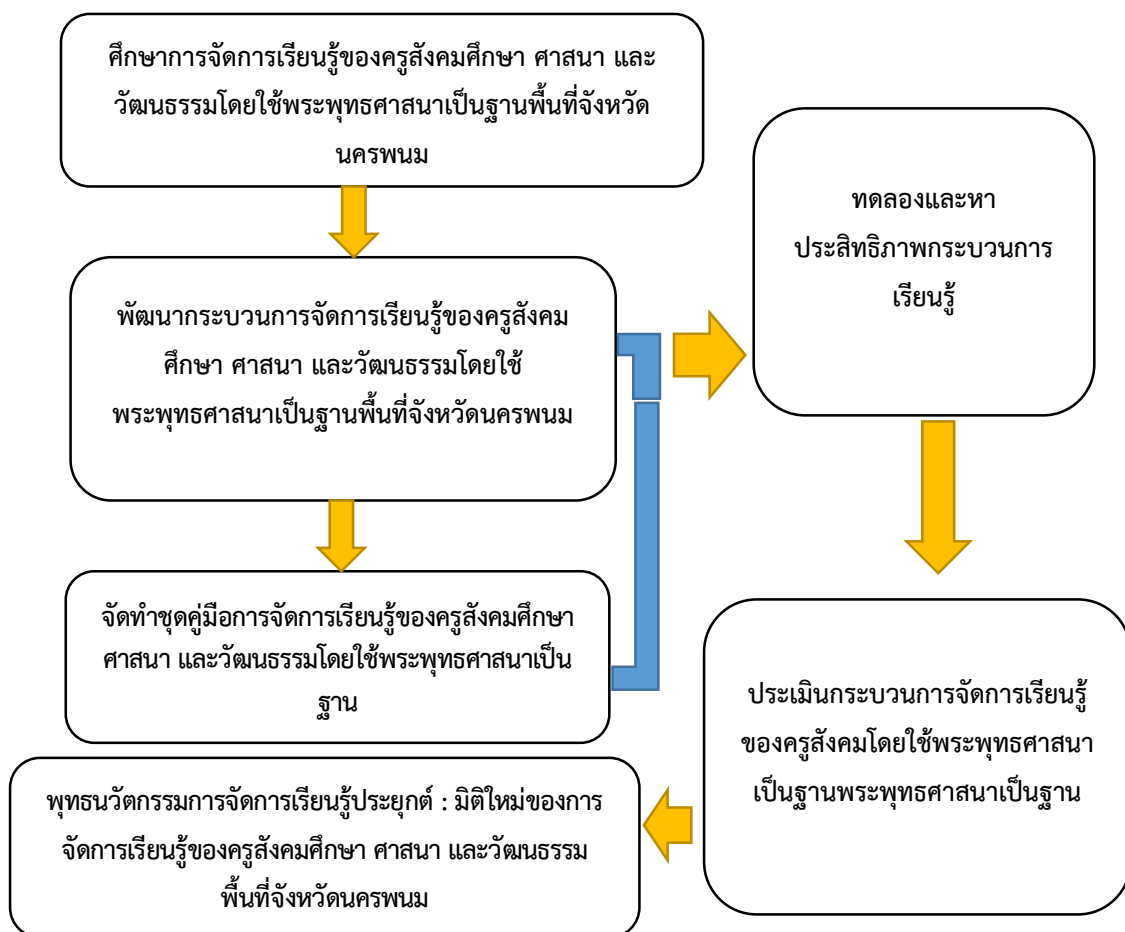
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม
- 2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม
- 3) เพื่อประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย “พุทธวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์: มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษา พัฒนา และประเมิน กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษาฯ โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบงานวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้
 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความต้องการ 2) การออกแบบและพัฒนา 3) ทดลองเครื่องมือ
 ใช้ในโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 4) การประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5) จัดทำชุดคู่มือการจัดการ
 เรียนรู้ และวิธีการใช้ชุดพุทธนวัตกรรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ครูสังคมฯ โรงเรียนในสังกัดจังหวัดนครพนมอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษา
 มัธยมศึกษาตอนต้น เขต 22 จำนวน 237 คน จาก 51 โรงเรียน โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของ
 กลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน่ (Yamane, Taro, 1967) ซึ่งใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่

0.05 กลุ่มตัวอย่างครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวนประมาณ 149 คน จากประชากรทั้งหมด 237 คน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยศึกษาและพัฒนาชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้พระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน คือ 1) กลุ่ม 1 คือ ผู้บริหาร 2) กลุ่ม 2 คือ ครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) กลุ่ม 3 คือ อาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กลุ่มละ 5 คน

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน คือ 1) กลุ่ม 1 คือ ผู้บริหาร 2) กลุ่ม 2 คือ ครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) กลุ่ม 3 คือ อาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กลุ่มละ 5 คน

2.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

รวมทั้งสิ้น 129 คน

1) กลุ่ม 1 ได้แก่ ครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จำนวน 4 คน

2) กลุ่ม 2 ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จำนวน 125 คน 4 ห้อง

3. เครื่องมือการวิจัย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยเน้นสร้างนวัตกรรมกระบวนการ ได้แก่ ชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งได้มีการทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และขยายผลไปยังครูในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดนครพนม จึงมีเครื่องมือ ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความต้องการของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล, ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักพระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน, รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ครูระดับมัธยมศึกษาพบเจอ

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มุ่งเน้นที่การรวบรวมข้อมูลเพื่อ พัฒนาชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ ที่ใช้หลักพระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน โดยมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาคู่มือ, การจัดกิจกรรมการสอน, และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และรูปแบบคู่มือที่เหมาะสม

3.3 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) งานนี้มุ่งเน้นการพัฒนา ชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะวิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง และการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธรูปศาสนาในการจัดการเรียนการสอนของครู

3.4 ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน โดยกำหนดเป็นชุดกระบวนการ จำนวน 4 ชุด ประกอบด้วย (1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

(2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 (3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และ (4) การจัดการเรียนรู้ตามหลักสปปุริสธรรม 7

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัยทั้งหมด เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และชุดปฏิบัติการวิจัย

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) นำเครื่องมือที่ร่างไว้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่า IOC (Item Objective Congruence Index) หากข้อใดได้คะแนนต่ำกว่า 0.50 จะถูกนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 (R1: Analysis) ศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของครูสังคมศึกษา ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพระพุทธศาสนา โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 2 (D1: Design and Development) ออกแบบและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน

ระยะที่ 3 (R2: Implementation) นำชุดคู่มือที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ 4 (D2: Evaluation) ประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้, นวัตกรรม, และผลการใช้ชุดคู่มือ พร้อมทั้งถอดบทเรียน

ระยะที่ 5 (Create) จัดทำชุดคู่มือและวิธีการใช้ฉบับสมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เป็นไปตามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาสังเคราะห์

3. สนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ที่เป็นข้อความบรรยาย

4. วิเคราะห์ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็น

ฐาน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.89$, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

ความสนใจและประโยชน์ที่รับรู้ รายการที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ “ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนได้หรือไม่” ($\bar{X}=4.11$, S.D. = 1.01) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “ท่านคิดว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง” ($\bar{X}=4.06$, S.D. = 0.98) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และความสนใจในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.97$, S.D. = 0.99) ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน

การประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน รายการ “ท่านเคยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้หรือไม่” ($\bar{X}=3.89$, S.D. = 1.05) ซึ่งอยู่ในระดับมาก แต่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายที่มากกว่าเมื่อเทียบกับคำถามเกี่ยวกับความสนใจและประโยชน์ที่รับรู้

อุปสรรค รายการ “อุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้” ($\bar{X}=3.14$, S.D. = 1.18) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับรายการอื่น ๆ (1.18) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงอย่างเห็นได้ชัด (1.18) บ่งชี้ว่าคำตอบมีความหลากหลายอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักการศึกษา มีการรับรู้ถึงระดับและประเภทของอุปสรรคที่แตกต่างกัน หรือบางคนสามารถเอาชนะอุปสรรคได้สำเร็จ ในขณะที่บางคนยังคงเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ ความหลากหลายของคำตอบเกี่ยวกับอุปสรรคบ่งชี้ว่าการแก้ไขปัญหาแบบเดียวอาจไม่เพียงพอ นักการศึกษาแต่ละคนเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างกัน ซึ่งหมายถึงความจำเป็นในการสนับสนุนที่หลากหลายเพื่อจัดการกับอุปสรรคประเภทต่าง ๆ เช่น การขาดเวลา ความไม่สนใจของนักเรียน การขาดทรัพยากร หรือช่องว่างความรู้ส่วนบุคคล

ผลลัพธ์ที่คาดหวังสำหรับผู้เรียน ครูคาดหวังว่าการใช้พระพุทธศาสนาจะช่วย พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เป็นอันดับแรก และยิ่งช่วย พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะชีวิตด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา ครูเสนอให้มีนวัตกรรมหลักสูตรและการสอน ที่น่าสนใจ และเน้นการ พัฒนาวิชาชีพครู ทั้งด้านเนื้อหา การปฏิบัติ และการบ่มเพาะตนเอง

อุปสรรคหลักคือ ความไม่สนใจของนักเรียน (เนื่องจากเนื้อหา/วิธีการล้าสมัย หรือความซ้ำซาก), ความพร้อมของครูที่ยังขาดอยู่ (ขาดความรู้/ภาระงานมาก), และปัจจัยเชิงระบบ/ภายนอก (ข้อจำกัดเวลา, การลดความสำคัญของวิชา, ปัญหาเชิงศรัทธา เช่น พงศัตถวิทยาพระสงฆ์)

2. ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ครู และอาจารย์ พบว่า ทุกฝ่ายตระหนักถึงคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการยกระดับการศึกษา แต่มีมุมมองและวิธีการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน รวมถึงความท้าทายในการประยุกต์ใช้ร่วมกัน

หลักไตรสิกขา ถูกมองเป็นรากฐานในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยผู้บริหารเน้นการสร้างคุณค่าในองค์กร ครูใช้ในการออกแบบกิจกรรม และอาจารย์เน้นการฝึกอบรมครูให้มีทั้งความรู้และจริยธรรม

หลักอริยสัจ 4 ถูกใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาองค์กร ปัญหาในห้องเรียน หรือปัญหาทางการศึกษา

หลักอิทธิบาท 4 เน้นการส่งเสริมแรงจูงใจภายใน โดยผู้บริหารเน้น “ฉันทะ” และ “วิริยะ” ครูส่งเสริม “จิตตะ” และ “วิมังสา” และอาจารย์เน้น “วิมังสา” เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

หลักสัปตปริสสธรรม 7 ถูกใช้เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่สนับสนุนและเห็นอกเห็นใจ โดยผู้บริหารใช้ในการบริหารจัดการบุคลากร ครูใช้ในการบริหารชั้นเรียน และอาจารย์ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพครู

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน ดังนี้

1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

รูปแบบนี้มีแนวคิดหลักคือการประยุกต์หลัก อริยสัจ 4 มาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 (ทุกข์) ครูสร้างสถานการณ์ปัญหาหรือให้นักเรียนระบุปัญหาที่สนใจ

ขั้นที่ 2 (สมุทัย) นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 3 (นิโรธ) นักเรียนทดลองและเก็บข้อมูลเพื่อหาวิธีแก้ไข

ขั้นที่ 4 (มรรค) นักเรียนวิเคราะห์และสรุปแนวทางการแก้ไขที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

บทบาทของครูคือ ที่ปรึกษา ที่คอยแนะนำและกระตุ้นการคิด ส่วนนักเรียนมีบทบาทเป็นผู้ร่วมมือและผู้สร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหา โดยการวัดผลจะประเมินทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ผ่านชิ้นงาน แบบทดสอบ และการสังเกตพฤติกรรม

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4

รูปแบบนี้เน้นการสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ โดยนำหลัก อิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทาง มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 (ฉันทะ) ครูสร้างความสนใจและแรงบันดาลใจในเนื้อหา

ขั้นที่ 2 (วิริยะ) ครูส่งเสริมความเพียรพยายามและความมุ่งมั่น

ขั้นที่ 3 (จิตตะ) ครูส่งเสริมความตั้งใจและสมาธิผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

ขั้นที่ 4 (วิมังสา) ครูส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการใช้ปัญญา

บทบาทของ ครู คือ ผู้ดำเนินกิจกรรม ที่คอยออกแบบการเรียนรู้ ส่วน นักเรียน มีบทบาทเป็นผู้ร่วมมือและผู้สร้างสรรค์ ที่แสดงความเข้าใจผ่านการทำงานกลุ่ม การวัดผลจะประเมินทั้ง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยพิจารณาจากชิ้นงาน การสอบ และการสังเกตการทำงานร่วมกัน

3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

รูปแบบนี้เน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมในด้านวินัย สมาธิ และปัญญา ด้วยหลัก ไตรสิกขา มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 (ศีล) ครูจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเป็นระเบียบเรียบร้อย

ขั้นที่ 2 (สมาธิ) ครูดำเนินการสอนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ตั้งใจในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 (ปัญญา) ครูนำนักเรียนสรุปและทบทวนความรู้เพื่อฝึกการใช้ปัญญาและเหตุผล

บทบาทของ ครู คือ ผู้ดำเนินกิจกรรม ที่วางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วน นักเรียน มีบทบาทเป็นผู้ร่วมมือและผู้สร้างสรรค์ ที่ทำงานร่วมกันและนำเสนอผลงาน โดยการวัดผลจะเน้นที่ ชิ้นงาน การสอบ และการสังเกตการทำงานกลุ่ม

4) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสธรรม 7

รูปแบบนี้เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยหลัก สัปปริสธรรม 7 โดยมีขั้นตอนที่สอดคล้องกับหลักธรรมแต่ละข้อ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ฉัณฺณมยฺหุตฺตา (รู้จักเหตุผล) เชื่อมโยงเนื้อหา กับชีวิตจริง

ขั้นที่ 2 อตฺถมยฺหุตฺตา (รู้จักประโยชน์) ชี้ให้เห็นคุณค่าของความรู้

ขั้นที่ 3 อตฺตมยฺหุตฺตา (รู้จักตน) เปิดโอกาสให้สำรวจความชอบและความถนัด

ขั้นที่ 4 มตฺตมยฺหุตฺตา (รู้จักประมาณ) สอนให้รู้จักความพอดีและการทำงานเป็นทีม

ขั้นที่ 5 กาลมยฺหุตฺตา (รู้จักเวลา) สอนการบริหารเวลาและความรับผิดชอบ

ขั้นที่ 6 ปริสสยฺหุตฺตา (รู้จักสังคม) จัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน

ขั้นที่ 7 ปุคคสยฺหุตฺตา (รู้จักบุคคล) สอนให้ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น

บทบาทของครูเป็น ผู้ดำเนินกิจกรรม (Activity facilitator) ที่ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักธรรม ส่วนผู้เรียนเป็น ผู้ร่วมมือ (Collaborator) และ ผู้สร้างสรรค์ (Creator) ที่ทำงานร่วมกัน และแสดงความเข้าใจ การวัดผลเน้นการทำชิ้นงาน การสอบ และการสังเกตพฤติกรรมในกลุ่ม

3. ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้น ม.2 โดยประเมินจากคะแนนใบงาน (E1) และแบบทดสอบหลังเรียน (E2) ตามเกณฑ์ 80/80 รวมถึงดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ซึ่งผลการประเมินจะแยกตามหลักธรรมและเนื้อหาสาระที่ใช้ ดังนี้ ไตรสิกขา (สาระที่ 1) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 84.77/80.11% โดยมีดัชนี

ประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 65.42% สัมปฤทธิธรรม 7 (สาระที่ 2) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 82.00/85.11% โดยมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 57.99% อธิปไตย 4 (สาระที่ 3) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 89.09/86.36% โดยมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 67.86% อริยสัจ 4 (สาระที่ 5) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 83.16/80.11% โดยมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 64.83%

ผลการประเมินนี้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีพัฒนาการทางการเรียนรู้สูงขึ้น 57.99% ถึง 67.86% ซึ่งเป็นการยืนยันว่านวัตกรรมนี้มีประสิทธิผลในการพัฒนาผู้เรียน

4. ผลการวิจัยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

การจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 4 หลัก ได้แก่ ไตรสิกขา (สาระที่ 1), สัมปฤทธิธรรม 7 (สาระที่ 2), อธิปไตย 4 (สาระที่ 3), และ อริยสัจ 4 (สาระที่ 5) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์ : มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมีความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) ผลการวิจัยสะท้อนความคาดหวังของครูที่ต้องการเห็นผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข แม้ครูจะตระหนักถึงประโยชน์ดังกล่าว แต่การนำหลักธรรมไปใช้ในชั้นเรียนยังมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล (วลิตา อุ่นเรือน, 2563) โดยมีทั้งครูที่สามารถประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และครูที่ใช้เพียงบางครั้ง ทั้งนี้สอดคล้องกับทศนา แหมมณี ที่ระบุว่า “รูปแบบ” คือการทำให้ความคิดเชิงนามธรรมปรากฏเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น แผนผังหรือแผนภาพ เพื่อเอื้อต่อความเข้าใจ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาคำตอบและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ (ทศนา แหมมณี, 2562)

สำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักธรรม ครูเสนอประเด็นสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมการสอน และ (2) การพัฒนาวิชาชีพครู ทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ

สอน และการพัฒนาตนเอง ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

2. ผลการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ได้รับการยอมรับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาที่มุ่งพัฒนาด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ความรู้ความเข้าใจ) เพื่อความสมดุลและความยั่งยืนของผู้เรียน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้คุณธรรมเป็นฐาน (Moral Leadership in Education) ซึ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม (Starratt, R. J, 2017)

หลักอริยสัจ 4 ถูกประยุกต์เป็นกรอบการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับองค์กร (ผู้บริหาร) การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน (ครู) และการพัฒนานักศึกษาครู (อาจารย์คณะครุศาสตร์) แสดงให้เห็นว่าหลักอริยสัจ 4 มิใช่เพียงหลักธรรมเชิงศาสนา หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงตรรกะที่ช่วยวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืน (พุทธทาสภิกขุ, 2537) ซึ่งเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา (Problem-solving skills) ที่จำเป็นต่อผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา

หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ส่งเสริมแรงจูงใจภายในและการเรียนรู้เชิงรุก โดยผู้บริหารมุ่งเน้น “ฉันทะ” และ “วิริยะ” เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความเพียรในการเรียนรู้ ครูส่งเสริม “จิตตะ” และ “วิมังสา” เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ลึกซึ้ง สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry-based learning) ที่กระตุ้นการตั้งคำถามและการใคร่ครวญผลลัพธ์ ขณะที่อาจารย์คณะครุศาสตร์เน้น “วิมังสา” เพื่อการประเมินตนและพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Knowles, M. S, 1975; Schön, D. A, 1983)

หลักสัปปุริสธรรม 7 ถูกนำมาใช้ในการบริหารบุคลากรและนักเรียนเพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เกื้อกูลและเห็นอกเห็นใจ ครูนำไปใช้ในการจัดการชั้นเรียนและทำความเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนแนวคิดการจัดการชั้นเรียนเชิงบวกและการเคารพความหลากหลาย

3. ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักธรรม ไตรสิกขา, สัปปุริสธรรม 7, อิทธิบาท 4, และอริยสัจ 4 มีค่าประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยคะแนนเฉลี่ยจากใบงานระหว่างเรียน (E1) อยู่ระหว่าง 82.00% - 89.09% และคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบหลังเรียน (E2) อยู่ระหว่าง 80.11% - 86.36% คะแนน E1 ที่สูงกว่า 80% แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียนได้ดีเยี่ยม ขณะที่คะแนน E2 ที่สูงกว่า 80% ยืนยันว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

หลังจากการเรียนรู้ในระดับดีเยี่ยม ค่าดัชนีประสิทธิผลที่สูงนี้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการยืนยันว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้จริง (Tyler, R. W, 1949)

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

1) ครูมีความเห็นอยู่ในระดับมาก หากการสอนที่ใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และพบอุปสรรคสำคัญในการประยุกต์ใช้ที่เชื่อมโยงกับความไม่สนใจของนักเรียน และความไม่พร้อมของครู

2) ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4 แบบ ที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 (สำหรับการแก้ปัญหา) อิทธิบาท 4 (สำหรับการสร้างแรงจูงใจ) ไตรสิกขา (สำหรับการพัฒนาแบบองค์รวม) สัมปยุตธรรม 7 (สำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม)

3) การสอนทั้ง 4 แบบที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 และจากการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานการศึกษาและผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการสอนอย่างจริงจัง พร้อมทั้งจัดสรรเวลาและทรัพยากรที่จำเป็นรวมถึงจัดทำหลักสูตร และนวัตกรรมที่น่าสนใจ

2) ภาครัฐและสถาบันผลิตครูควรกำหนดนโยบายและหลักสูตรเพื่อพัฒนาครู ทั้งด้านเนื้อหา เทคนิคการสอน และการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ครูมีความพร้อมและมั่นใจในการสอนโดยใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการสอน

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการทดลองในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ขยายไปยังพื้นที่อื่น เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของนวัตกรรมในวงกว้าง

2) ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความท้าทายในการนำนวัตกรรมไปใช้จริง

3) ควรมีการพัฒนาเครื่องมือและกรอบการประเมินผลที่สามารถวัดผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิตของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรขณาวณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *ขรวาสธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทาน ไชยา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วลิตา อุ่นเรือน. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู. *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. (2567). *นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม*. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/u5d6Z>.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. New York: Association Press.
- Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
- Starratt, R. J. (2017). *Moral Leadership in Schools: Professionalism, Ethics, and the Challenge of Democratic Leadership*. Charlotte. NC: Information Age Publishing.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. 2nd Ed. New York: Harper and Row.

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมของ
ประชาชน กรณีศึกษาเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*

THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES FOR THE DEVELOPMENT OF
AGRICULTURE AMONG LOCAL PEOPLE: A CASE STUDY OF FARMERS
IN MUEANG DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

*สมเดช นามเกต¹, เจษฎา มุลยาพอ¹, พระครูพิศาลสารบัณฑิต¹, พระมหาไพฑูรย์ สิริธมโม¹,
Somdet Namket¹, Jesada Munyapho¹, Phrakru Phisalsarbunthit¹, Phramahapaitool siridhammo¹,

ภัทราภรณ์ นามเกต²

Pattaraporn Namket²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย¹

โรงเรียนเนินพระนาวิวิทยา, ประเทศไทย²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand¹

Nernphanaowittaya School, Thailand²

*Corresponding Author, E-mail: 6601104009@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาของการเกษตรกรรมในจังหวัดหนองคาย 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้เป็นพุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมในจังหวัดหนองคาย 3) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก เอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรในจังหวัดหนองคายส่วนใหญ่ยังยึดเกษตรกรรมแบบดั้งเดิม เช่น ปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ และพืชผสมผสาน โดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก แต่ประสบปัญหาด้านน้ำ ดินเสื่อมโทรม การใช้สารเคมีเกินความจำเป็น และต้นทุนที่สูง ส่งผลให้เกิดหนี้สินและขาดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 2) หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพัฒนาเกษตรกรรม ได้แก่ (1) ทิวฐธัมมิกัตถประโยชน์ เน้นการลงมือทำอย่างไม่ย่อท้อ การรู้จักรักษาทรัพย์สิน การเลือกคบหากัลยาณมิตร และการดำเนินชีวิต

*Received: 20 November 2025; Revised: 21 December 2025; Accepted: 25 December 2025

บทความวิจัยนี้ปรับปรุงจากรายงานวิจัยเรื่อง “ประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในเขตจังหวัดหนองคาย” ประจำปีงบประมาณ 2567 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อย่างพอเพียง (2) มัชฌิมาปฏิปทา เป็นแนวทางแห่งความพอดี ไม่สุดโต่ง ส่งเสริมการดำเนินชีวิต เกษตรกรอย่างสมดุลทั้งในด้านเศรษฐกิจและจิตใจ และ (3) หลักอวิหิงสา เน้นการไม่เบียดเบียน สิ่งแวดล้อม หลักธรรมเหล่านี้ ส่งเสริมให้เกษตรกรมีความเพียร การดำรงชีวิตอย่างพอเพียง และ ตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม 3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมในการ พัฒนาเกษตรกรของประชาชนในจังหวัดหนองคาย โดยเน้นหลักมัชฌิมาปฏิปทา อวิหิงสา และทวิฐฐัมมิกัตตะ พบว่า เกษตรกรสามารถน้อมนำหลักธรรมมาใช้ในวิถีชีวิตและการผลิตอย่างสมดุล มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือน แม้ยังมีข้อจำกัด ในด้านตลาดและการสนับสนุน

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรม, การเกษตรกรรม, การพัฒนาอย่างยั่งยืน, ทางสายกลาง

Abstract

This research article aims to: 1) examine the conditions and challenges of agricultural practices; 2) study Buddhist principles applied as Buddhist innovations in agricultural development; and 3) investigate the application of Buddhist innovations in agricultural development among the people of Nong Khai Province. This qualitative research is based on data analysis from the Tipitaka, academic Buddhist literature, relevant research, and field interviews. The findings are presented through descriptive analysis.

The results reveal that: 1) Most farmers in Nong Khai still rely on traditional agriculture, such as rice farming, animal husbandry, and mixed cropping, which depend heavily on natural resources. However, they face serious problems including water scarcity, soil degradation, excessive use of agrochemicals, and high production costs, leading to debt and economic insecurity. Moreover, there is a lack of collective innovation and sustainable agricultural knowledge. 2) Key Buddhist principles suitable for agricultural development include: (1) *Diṭṭhadhamikattha* focusing on diligence, resourcefulness, good companionship, and moderation; (2) *Majjhimāpaṭipadā* promoting balanced livelihood; and (3) *Avihimsā* emphasizing non-harm to the environment. These principles encourage farmers to cultivate perseverance, live modestly, and recognize the interconnectedness between humans and nature. 3) The application of Buddhist innovations in agricultural development in Nong Khai Province, particularly the integration of *Majjhimāpaṭipadā*, *Avihimsā*, and *Diṭṭhadhamikattha*, shows that farmers

can harmonize these principles into both their way of life and agricultural practices. This approach fosters environmental responsibility and household economic stability. Despite challenges in market access and institutional support, Buddhist innovation demonstrates strong potential for sustainable rural development.

Keywords: Buddhist Innovation, Agriculture, Sustainable Development, Middle Path

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์พัฒนาตนเองให้สมบูรณ์สูงสุด โดยใช้พระธรรมเป็นเครื่องมือในการฝึกฝน มีพระสงฆ์เป็นผู้ยืนยันความจริงดังกล่าว พระสงฆ์จึงมีบทบาทอันสำคัญที่จะเป็นผู้นำที่จะทำกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน โดยนำเอาหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการพัฒนา การประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพที่บรรพบุรุษได้ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถือว่าเป็นอาชีพหลักอาชีพหนึ่ง ที่คนไทยส่วนใหญ่ได้ทำอยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม จึงเป็นแหล่งสำคัญในการเพาะปลูกพืช และผลิตอาหารเพื่อหล่อเลี้ยงประชาชนทั้งภายในและภายนอกประเทศ ทำให้การนำเอาทรัพยากร ดิน น้ำ พลังงานและพื้นที่ป่าไม้มาใช้เพื่อการเกษตรในปริมาณมาก จึงทำให้พื้นที่อุดมสมบูรณ์ของไทยได้ลดน้อยถอยลง เนื่องจากพื้นที่ที่เคยทำเกษตรกรรมได้ถูกเปลี่ยนไป เป็นพื้นที่ชุมชนเพื่อตอบสนองการเพิ่มขึ้นของประชากร มีการก่อสร้างบ้านเรือน และโรงงานอุตสาหกรรมอื่น ๆ มากขึ้น ทำให้พื้นที่ทำเกษตรกรรมลดน้อยลง จึงเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงสำหรับผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในอนาคต

ดังนั้น พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมมนุษย์ให้รู้จักพัฒนาตนเอง ฝึกฝนตนเองให้เกิดความสมบูรณ์ที่สุด โดยใช้หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ในการฝึกอบรม โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้แนะนำสั่งสอน ฉะนั้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะนำกิจกรรมพัฒนาชุมชน โดยนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในการพัฒนาอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นอาชีพใดก็ตาม ก็สามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ได้โดยใช้วิธีบูรณาการ ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นประโยชน์สุขแก่ชนหมู่มาก กล่าวโดยภาพรวมก็คือ ประโยชน์ในทางโลกฆราวาส คือความสำเร็จในหน้าที่การงานของคนที่ทำอยู่โดยไม่ขัดกับหลักศีลธรรม และกฎหมายบ้านเมือง สามารถประกอบกิจกรรมได้สำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย เมื่อกล่าวถึงการพัฒนาชุมชนให้เจริญในด้านอาชีพแล้ว ในที่นี้จะเน้นในด้านการพัฒนาทางด้านเกษตรกรรม โดยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคม

ด้านการเกษตร ไม่ได้หมายถึงเฉพาะการเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเลี้ยงสัตว์ประเภทต่าง ๆ เช่น การเลี้ยงสัตว์ใช้งาน ได้แก่ สัตว์ 4 เท้า เช่น ช้าง วัว อูฐ โค และโคนม ทำเนย เนยใส เนยข้น ในสมัยพุทธกาลถือว่าเป็นโภชนาอันประณีต นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังสอนให้รู้จักความพอดีในชีวิต มีความผาสุก ดังที่ปรากฏในอปปณกสูตรว่า “รู้จักประมาณในการบริโภค

อาหาร” (อง.ตัก. (ไทย), 20/26/159) และแนวทางในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเอง ดังที่ปรากฏไว้ในอาบติปาจิตติยกัณฑ์ว่า หน้าที่การงานแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ (1) หน้าที่งานชั้นต่ำ ได้แก่ งานช่างไม้ งานทอเย็บ (2) หน้าที่การงานชั้นสูง คือการทำนา ค้าขายและเลี้ยงโค” (วิ.มหา. (ไทย), 2/383/502) การประกอบอาชีพทำนา การเลี้ยงโค ถือว่าเป็นอาชีพชั้นสูง โดยเฉพาะอาชีพเลี้ยงโค คือ นายโคบาลจะต้องมีความรู้ความสามารถดูแลลักษณะโคได้ รู้จักการจัดการดูแลเรื่องสุขภาพของสัตว์ ได้แก่ การรักษาแผลให้โค การสูมไฟไล่แมลง รู้แหล่งน้ำ รู้ทุ่งหญ้า ตลอดจนการดูแลรักษาพันธุ์ต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับการเลี้ยงสัตว์ หลักธรรมคำสอนจะเป็นไปในแนวทางปลูกฝังให้มีความรักและความเมตตาสัตว์ โดยมีพุทธบัญญัติเพื่อความรักสัตว์คือ สัปบาณวรรค สัจจจักษุสิกขาบท ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ว่า “ภิกษุใดจงใจปลงชีวิตสัตว์ ต้องอาบติปาจิตติย” (วิ.มหา. (ไทย), 2/15/203) สัตว์ในนี้หมายถึงสัตว์เดรัจฉานทุกชนิด ไม่มีข้อยกเว้น

เกษตรแนวพุทธนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญ กับหลักธรรมขั้นพื้นฐานคือ มัชฌิมาปฏิปทาเป็นอันดับแรก และเป็นรากฐานเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรแนวพุทธที่ถือเอาแม่บทมัชฌิมาปฏิปทาหรือหลักทางสายกลางในการทำงาน ไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น นอกจากนั้นยังจะดำเนินกิจกรรมทั้งปวง ด้วยหลักทวิภูมิมิกัตถะ คือประโยชน์ในปัจจุบัน ที่ฆราวาสควรยึดถือเป็นหลักในการทำงาน คือ มีความขยันหมั่นเพียร รู้จักรักษาดูแลกิจกรรมที่ตนดำเนินการอยู่ให้ปลอดภัย หรือมีผู้คุ้มกันที่ดี หรือมีผู้มีคำแนะนำที่ดี และรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินในการดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมแก่อัตภาพของตนและครอบครัว

จากรายงานของสำนักงานจังหวัดหนองคาย ระบุว่า เกษตรกรในอำเภอเมืองซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรสำคัญของจังหวัด ยังคงดำเนินการผลิตแบบดั้งเดิมโดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก แต่ขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน การใช้สารเคมีในระดับสูงส่งผลต่อสุขภาพของเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังมีปัญหาการเข้าถึงแหล่งน้ำและตลาดที่ไม่เพียงพอ นอกจากนี้ จังหวัดหนองคายยังประสบปัญหากล้งข้าชาก การใช้สารเคมีในภาคเกษตร และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองที่พึ่งพาน้ำโขงและฝนเป็นหลัก ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาการเกษตรอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นและคุณค่าทางศาสนา (สำนักงานจังหวัดหนองคาย, 2566)

พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางแห่งการพัฒนามนุษย์อย่างสมบูรณ์ทั้งด้านกาย วาจา และใจผ่านหลักธรรมสำคัญ เช่น มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ซึ่งเน้นความพอดีและสมดุล, ทวิภูมิมิกัตถะ (ประโยชน์ในปัจจุบัน) ซึ่งเน้นความเพียร ความรอบคอบ และความพอเพียง และ อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) ซึ่งเน้นการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพที่ไม่ก่อให้เกิดความทุกข์ต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในภาคการเกษตร เพื่อสร้างความยั่งยืนและความสุขในระดับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2567)

ในบริบทของจังหวัดหนองคาย พระสงฆ์และวัดมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาเกษตรกรรมเชิงพุทธ เช่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ภายในวัด การอบรมเกษตรกรปลอดสารพิษ และการเผยแพร่หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้แนวทาง “เกษตรแนวพุทธ” เกิดขึ้นจริงในสังคม

ดังนั้น การศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมในอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะช่วยให้เห็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรผ่านการบูรณาการหลักธรรมคำสอนเข้ากับกระบวนการผลิตและการบริหารจัดการทรัพยากร เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการพัฒนาเชิงพุทธในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการกระทำเกษตรกรรมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ใช้เป็นพุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย
3. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และลงพื้นที่เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านเนื้อหาและเอกสารดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

- 1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตในด้านเนื้อหา คณะผู้วิจัยได้ทำการวิจัยโดยวิเคราะห์เอกสารส่วนหนึ่ง และการลงภาคสนามโดยสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เนื้อหาในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 กล่าวถึงสภาพและปัญหาของการทำเกษตรกรรมของประชาชนในเขตจังหวัดหนองคาย ส่วนที่ 2 กล่าวถึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งประกอบด้วยหลักมัชฌิมาปฏิปทา หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ และหลักอิทธิบาท 4 เป็นต้น และส่วนที่ 3 กล่าวถึงการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในเขตจังหวัดหนองคาย

3. ขอบเขตในด้านประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ประกอบด้วย 1) พระสงฆ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานเกษตรกรรม จำนวน 5 รูป 2) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) เกษตรกร จำนวน 10 คน 4) นักวิชาการด้านการเกษตร จำนวน 5 คน รวม 25 รูป/คน

4. ขอบเขตในด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ใช้พื้นที่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

5. ขอบเขตในด้านเวลา ใช้เวลาในด้านวิจัยเป็นเวลา 1 ปี

6. เกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง เป็นเกษตรกรที่มีอาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดหนองคายไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีการน้อมนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำราทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารสิ่งตีพิมพ์ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้อง

2) รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์กับการวิจัยภาคสนาม ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 3) เกษตรกร จำนวน 10 คน 4) นักวิชาการด้านการเกษตร จำนวน 5 คน รวม 25 รูป/คน

3) รวบรวมข้อมูลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประชุมกลุ่มย่อย ในเนื้อหาสาระเกี่ยวกับการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม

8. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนหลักดังนี้

8.1 การจัดการข้อมูลเบื้องต้น จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สภาพปัญหาเกษตรกรรมในพื้นที่ 2) หลักธรรมในพระพุทธศาสนา 3) แนวทางการประยุกต์พุทธนวัตกรรมการเกษตร

8.2 การพัฒนาและประเมินเครื่องมือวิจัย พัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ แนวคำถามสัมภาษณ์ ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน จากสาขาพุทธศาสนาและเกษตรกรรม พบว่า มีความชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์

8.3 การสร้างและการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมการ สังเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนามร่วมกับหลักธรรมเพื่อออกแบบนวัตกรรมด้านเกษตรกรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน จากนั้นถ่ายทอดแนวทางสู่การปฏิบัติผ่านเวิร์กช็อปและการประชุมกลุ่มย่อย

8.4 การประเมินผลและสังเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ผลจากภาคสนามโดยวิธี Content Analysis โดยพิจารณาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกษตรกร การมีส่วนร่วมของชุมชน และข้อเสนอแนะของผู้เกี่ยวข้อง พร้อมสังเคราะห์เปรียบเทียบก่อน-หลังการใช้พุทธนวัตกรรมการ เพื่อตรวจสอบปัจจัยความสำเร็จและข้อจำกัด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชน กรณีศึกษาเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยสภาพและปัญหาของการประกอบอาชีพเกษตรกรรมในจังหวัดหนองคาย พบว่า เกษตรกรจังหวัดหนองคายส่วนใหญ่ยังคงดำเนินระบบเกษตรดั้งเดิม ซึ่งพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก โดยเฉพาะในกิจกรรมปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ และเกษตรครอบครัว (สำนักงานเกษตรจังหวัดหนองคาย, 2568) อย่างไรก็ตาม กระบวนการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพภูมิอากาศ ได้นำมาซึ่งปัญหาหลักที่ต้องเผชิญ ดังนี้

1) การขาดแคลนน้ำและภัยแล้ง แม่น้องคายจะมีพื้นที่ชลประทานประมาณ 27% ของพื้นที่เกษตร แต่ยังมีพื้นที่เกษตรนอกเขตชลประทานถึง 58% ซึ่งเกษตรกรยังคงพบปัญหาขาดแคลนน้ำในฤดูแล้งและภัยแล้งซ้ำซาก ส่งผลให้ผลผลิตลดลง และหลายครัวเรือนไม่สามารถลงทุนซื้ออุปกรณ์จัดการน้ำ ทำให้อาศัยการกักเก็บเพื่อดำรงชีพต่อเนื่อง (สำนักงานจังหวัดหนองคาย, 2566)

2) สภาพดินเสื่อมโทรม การวิจัยในหลายจังหวัด รวมถึงการศึกษาระดับประเทศ พบว่า เกษตรกรรมแบบเดิม เช่น การไถถางพื้นที่ซ้ำซากและการปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างไม่บูรณาการ ได้ทำให้โครงสร้างดินอ่อนแอและสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ เมื่อเจอฝนตกหนัก จะเร่งการพังทลายของหน้าดิน และลดศักยภาพในการเพาะปลูกในหลายพื้นที่ (Nattavud Pimpa, 2024)

3) ต้นทุนสูงหนี้สินเพิ่มพูน เกษตรกรจังหวัดหนองคายมักใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิต ซึ่งถึงแม้จะตอบสนองการตลาดได้ชั่วคราว แต่อัตราใช้สูง ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น รายงานจากกระทรวงเกษตรฯ พบว่า เกษตรกรจำนวนมากต้องกู้เงินทั้งจากธนาคารและแหล่งกู้ยืมไม่มีดอกเบี้ย เพื่อดำเนินโครงการทางการเกษตรในแต่ละปี ส่งผลให้ครัวเรือนหลายแห่งมีภาระหนี้สินอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2567)

4) ผลกระทบจากการใช้สารเคมี จากข้อมูลระดับประเทศ ไทยมีการใช้สารเคมีทางการเกษตรในระดับสูงสุดของโลก การพึ่งพาสารเคมีเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพทั้งในเกษตรกรเองและผู้บริโภค นอกจากนี้ ยังส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม เช่น แหล่งน้ำและความหลากหลายทางชีวภาพ ลดลงอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานจังหวัดหนองคาย, 2566)

5) ความผันผวนของสภาพภูมิอากาศ งานวิจัยจากหลายแหล่งชี้ว่า การเพิ่มของอุณหภูมิและคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) ในบรรยากาศ มีผลกระทบโดยตรงต่อผลผลิต เช่น ข้าวและพืชหลักอื่น ๆ ยกตัวอย่างในไทยมีแนวโน้มผลผลิตลดลงจากภัยแล้งและอุณหภูมิสูงช่วงฤดูออก ผลผลิตมีความผันผวนมากขึ้น ความเสี่ยงจึงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่เกษตรนอกเขตชลประทานจังหวัดหนองคาย (วิชญ์ อรรถาณิช, 2560)

การแก้ไขปัญหาเกษตรกรรมในจังหวัดหนองคายควรสอดคล้องกับสภาพจริงในพื้นที่ ได้แก่ ภัยแล้ง ดินเสื่อม ต้นทุนสูง และผลกระทบจากสารเคมี โดยประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ดังนี้ 1) จัดการน้ำในพื้นที่นอกเขตชลประทาน ส่งเสริมระบบเก็บน้ำฝน ฝายชะลอน้ำ และพลังงานแสงอาทิตย์ ควบคุมการอบรมการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า ตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ 2) ฟื้นฟูดินด้วยเกษตรอินทรีย์ ใช้ปุ๋ยหมัก จุลินทรีย์ท้องถิ่น และปลูกพืชหมุนเวียน โดยยึดธัมมามาปฏิบัติ เพื่อความสมดุลและลดต้นทุน 3) ลดสารเคมีด้วยแรงจูงใจเศรษฐกิจ ตั้งกองทุนหรือสินเชื่อพิเศษแก่ผู้เปลี่ยนสู่เกษตรปลอดภัย พร้อมระบบตลาดรองรับ ภายใต้การบริหารร่วมของวัดและชุมชน 4) จัดตั้งศูนย์เรียนรู้เกษตรเชิงพุทธ ใช้วัดหรือโรงเรียนเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดแนวทางเกษตรไม่เบียดเบียน (อวิหิงสา) เช่น การใช้จุลินทรีย์และการวางแผนการผลิตเชิงศีลธรรม 5) ส่งเสริมเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชน สร้างกองทุนหมู่บ้านโดยยึดหลักสมชีวิตาและกัลยาณมิตตา เพื่อช่วยเหลือกันและลดภาระหนี้สิน 6) เตรียมรับมือภัยแล้งและอากาศแปรปรวนแนะนำการปลูกพืชทนแล้ง พืชอายุสั้น และส่งเสริมเกษตรกรรมเชิงเมตตา เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากร ภายใต้หลัก อวิหิงสา

2. การศึกษาหลักพุทธนวัตกรรมการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในเขตจังหวัดหนองคาย พบว่า พุทธศาสนาได้เสนอแนวทางการดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นความสมดุลและสอดคล้องกับธรรมชาติ โดยเฉพาะการเกษตรกรรมซึ่งเป็นฐานชีวิตของสังคมไทย แนวคิด “พุทธนวัตกรรม” ในบริบทนี้ หมายถึง การนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน อันได้แก่ การบูรณาการหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตเกษตรกรควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาสังคมในภาพรวม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ อาจสรุปมาเป็นหลักสำคัญของเกษตรแนวพุทธได้ ดังนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2567)

1. หลักธัมมิกัตถะ (ทางสายกลาง) เป็นแนวทางที่เน้นความพอดีในทุกมิติของชีวิต เกษตรกร ทั้งการผลิตและการบริโภค เช่น การหลีกเลี่ยงความฟุ่มเฟือยหรือความตึงเครียดเกินไป โดยมุ่งสู่ความสมดุลระหว่างความต้องการของมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติ

2. หลักอวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) ครอบคลุมการดำรงชีวิตและประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อตนเอง ผู้อื่น หรือสิ่งแวดล้อม เช่น การผลิตทางการเกษตรที่ไม่ทำลายระบบนิเวศ การเลือกใช้สารชีวภาพแทนสารเคมี และการเคารพสิทธิของผู้อื่นในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

3. หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ (ประโยชน์ในปัจจุบัน) ซึ่งมุ่งให้เหตุผลดำเนินชีวิตอย่างมั่นคงด้วยหลัก 4 ประการ ได้แก่

- (1) อุฏฐานสัมปทา ได้แก่ ความเพียรพยายามและการรู้จักไตร่ตรองในการทำงาน
- (2) อารักขสัมปทา ได้แก่ การรู้จักดูแลทรัพย์สินที่หามาได้

(3) กัลยาณมิตตา ได้แก่ การคบหาผู้รู้ ผู้มีคุณธรรม เพื่อการแนะนำที่ดี

(4) สมชีวิตา ได้แก่ การดำรงชีวิตอย่างพอเพียงและไม่ฟุ้งเฟ้อ (อง.สตตก-อภฺรฐก-นวก. (ไทย) , 23/54/340-341)

พุทธนวัตกรรมในการวิจัยครั้งนี้ ไม่ได้เกิดจากแนวคิดทางทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาจริงของเกษตรกรในจังหวัดหนองคาย เช่น ปัญหาขาดแคลนน้ำ ดินเสื่อมโทรม หนี้สินสะสม และผลกระทบจากการใช้สารเคมี ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และเกษตรกรในพื้นที่ จนสามารถสังเคราะห์เป็นแนวคิดพุทธนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ในบริบทท้องถิ่น พุทธนวัตกรรมที่เกิดขึ้น จึงไม่ใช่เพียงการสอดแทรกธรรมะในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการแปลงหลักธรรม เช่น มัชฌิมาปฏิปทา (ความพอดี), อวิหิงสา (การไม่เบียดเบียน), และ ธิกฺขณมมิกัตถะ (ประโยชน์ในปัจจุบัน) ให้กลายเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและการเกษตรที่สมดุล ยั่งยืน และมีจริยธรรม แนวคิดนี้ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้าง ทั้งระดับบุคคล (เช่น ความเพียรและความพอเพียง), ระดับชุมชน (เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกรและความสัมพันธ์กับวัด), และระดับสิ่งแวดล้อม (เช่น การเลิกใช้สารเคมีและอนุรักษ์แหล่งน้ำชุมชน) โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญในการขับเคลื่อน

3. การประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในเขตจังหวัดหนองคาย

3.1 การบูรณาการหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) หลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่เน้นการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล ไม่สุดโต่งไปในทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเมื่อนำมาประยุกต์ในบริบทของเกษตรกรรม หมายถึง การผลิตและบริโภคอย่างพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินควร และไม่ฝืนใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถของสิ่งแวดล้อม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2567)

ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย เกษตรกรหลายรายได้เริ่มนำแนวคิดทางสายกลางมาใช้ในการปฏิบัติ เช่น การลดการใช้ปุ๋ยเคมีและหันมาใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวตลอดปี แต่หมุนเวียนพืชให้ดินได้พักฟื้น และยังคงคำนึงถึงความต้องการของตลาดอย่างมีเหตุผล เพื่อหลีกเลี่ยงการผลิตเกินความจำเป็น ซึ่งอาจทำให้ราคาตกต่ำและทรัพยากรสูญเปล่า

แนวทางเหล่านี้ส่งผลให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุน ลดความเสี่ยงจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ และที่สำคัญคือช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนของระบบนิเวศและชุมชนในระยะยาว อันเป็นหัวใจของการพัฒนาแบบพุทธนวัตกรรมที่แท้จริง

3.2 การประยุกต์ใช้หลักอวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) หลักอวิหิงสา หรือความไม่เบียดเบียน เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการใช้ชีวิตและดำเนินกิจกรรมโดยไม่ทำร้ายตนเอง ผู้อื่น และธรรมชาติ ในบริบท

ของเกษตรกรรม หมายถึง การทำเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่สร้างมลพิษ และไม่เบียดเบียนสิทธิของผู้อื่นในการเข้าถึงทรัพยากร (พระมหาสังเวียร ปัญญาโร, 2550)

ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย การปฏิบัติตามหลักนี้ เห็นได้จากการที่เกษตรกรเริ่มหันมาใช้เชื้อจุลินทรีย์ท้องถิ่นและปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี หลีกเลี่ยงการถางป่าอย่างไม่มีการควบคุม รวมถึงการอนุรักษ์พื้นที่ชุ่มน้ำและป่าชายเลนรอบหนองน้ำ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อระบบนิเวศ

อีกตัวอย่างที่สำคัญคือการร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน เช่น การสร้างศูนย์เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ภายในวัด หรือการจัดกิจกรรมอบรมการเกษตรปลอดสารพิษ โดยใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางจริยธรรมในการผลิตอาหารที่ปลอดภัยต่อทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค

3.3 การดำเนินงานตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ (ประโยชน์ในปัจจุบัน) ผ่านกิจกรรมเกษตรทฤษฎีธัมมิกัตถะ หรือประโยชน์ที่เห็นได้ในปัจจุบัน เป็นแนวคิดในพระพุทธศาสนาที่แนะนำให้คนุหัสต์ดำรงชีวิตอย่างมั่นคง มีเป้าหมายที่ชัดเจน และตั้งอยู่บนหลัก 4 ประการ ได้แก่ อุดหนุนสัมปทา (ความเพียร) อารักขสัมปทา (การรักษาทรัพย์) กัลยาณมิตตา (มิตรที่ดี) และสมชีวิตา (ความพอเพียง)

ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย หลักการนี้ได้ถูกถ่ายทอดเป็นกิจกรรมเกษตรกรรมอย่างเป็นรูปธรรม เช่น เกษตรกรผู้มึ้อุดหนุนสัมปทา มักใฝ่เรียนรู้เทคนิคใหม่ ๆ เช่น ระบบเกษตรอินทรีย์ หรือวนเกษตรผสมผสาน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น อารักขสัมปทา ปรากฏในพฤติกรรมของเกษตรกรที่รู้จักดูแลทรัพย์สินและทรัพยากร เช่น ดินและน้ำ อย่างระมัดระวัง และไม่ปล่อยให้เสื่อมโทรม

กัลยาณมิตตา แสดงออกผ่านการรวมกลุ่มเกษตรกรและสร้างเครือข่ายความรู้กับวัด พระสงฆ์หรือกลุ่มผู้รู้ในชุมชน ซึ่งช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสมชีวิตา ปรากฏในรูปแบบของการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ไม่ขยายกิจการเกินตัว หรือพึ่งพาหนี้สินจนเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ

3.4 การสังเคราะห์แนวคิดสู่โมเดลพุทธนวัตกรรมในพื้นที่จังหวัดหนองคาย จากการเก็บข้อมูลภาคสนามและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการปฏิบัติของชุมชนเกษตรในจังหวัดหนองคาย ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และนำมาประมวลเป็นแนวคิดต้นแบบของ “พุทธนวัตกรรม” สำหรับการพัฒนากิจกรรมที่ยั่งยืน ตัวอย่างเช่น กลุ่มเกษตรกรในบางตำบลร่วมมือกับวัดในการจัดกิจกรรมอบรมเกษตรอินทรีย์ โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเรียนรู้ด้านคุณธรรม วิถีชีวิตพอเพียง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อีกทั้งมีการปรับวิถีผลิต เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การใช้จุลินทรีย์ท้องถิ่น และการหลีกเลี่ยงสารเคมี ซึ่งสอดคล้องกับ หลักมัชฌิมาปฏิปทา และอวิหิงสา

แม้แนวทางเหล่านี้จะเกิดจากการปฏิบัติของเกษตรกรเดิม มิใช่ผลจากการทดลองใช้พุทธนวัตกรรมโดยตรง แต่การวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และนักวิชาการได้ช่วยให้สามารถตกผลึกเป็นแนวทางเชิงระบบ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็น “โมเดลพุทธนวัตกรรมเกษตรเชิงพุทธเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ได้ในอนาคต ดังนั้น เนื้อหาในส่วนนี้จึงมิใช่การรายงานผลการประยุกต์ใช้

จริงในภาคเกษตรกรรม แต่เป็นการเสนอ “ต้นแบบเชิงแนวคิด” ที่ได้จากการวิเคราะห์ภาคสนาม ซึ่งแสดงให้เห็นศักยภาพของหลักธรรมพุทธศาสนาในการเป็นฐานคิดสำหรับการพัฒนาชุมชนเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนในบริบทจังหวัดหนองคาย

3.5 ประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะ แม้การประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรม จะแสดงศักยภาพอย่างเด่นชัด แต่ก็ยังมีความท้าทายหลายประการในกระบวนการดำเนินงานจริง เช่น เกษตรกรบางรายยังไม่เข้าใจแนวคิดการเกษตรที่ไม่พึ่งพาสารเคมีอย่างเพียงพอ หรือยังขาดทักษะในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบผสมผสานที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

นอกจากนี้ ความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ ชุมชน และภาครัฐในการผลักดันเกษตรกรรมแนวพุทธ ยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร การขาดตลาดรองรับผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และข้อจำกัดด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ทำให้เกษตรกรบางรายยังยึดติดกับระบบเกษตรเคมีซึ่งแม้จะได้ผลผลิตสูงแต่มีความเสี่ยงทางสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

เพื่อเสริมสร้างพลังของพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเกษตรกรรมในจังหวัดหนองคาย จึงควรมีมาตรการสนับสนุนเพิ่มเติม เช่น การเสริมบทบาทของวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และฟื้นฟูคุณค่าพุทธศาสนาในฐานะกลไกพัฒนาชุมชน การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรแนวพุทธกับเกษตรกรทั่วไป และการส่งเสริมระบบตลาดทางเลือกที่รองรับผลผลิตเกษตรคุณธรรม

อภิปรายผล

ผลการวิจัย “การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชน: กรณีศึกษาเกษตรกรอำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) การบูรณาการหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดหนองคาย สามารถน้อมนำหลักมัชฌิมาปฏิปทามาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเชิงเกษตร เช่น การเลือกวิธีผลิตที่พอเพียงกับศักยภาพของตนเองและทรัพยากรที่มีอยู่ การลดการใช้สารเคมีที่อาจสร้างผลกระทบต่อดิน น้ำ และสุขภาพของตนเองและผู้บริโภค ทั้งยังเกิดแนวโน้มที่ชัดเจนในการสร้างระบบหมุนเวียนทรัพยากร เช่น การทำปุ๋ยหมักใช้เอง การปลูกพืชหลากหลายชนิดในแปลงเดียว ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยลดต้นทุนและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในครัวเรือนอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Limrapoowiwattana พบว่า ชุมชนเกษตรอินทรีย์ในไทยได้เชื่อมโยงค่านิยมพุทธ เข้ากับวิถีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยการสัมพันธ์กับผืนดินและทรัพยากรด้วยวิธีที่พอดี ไม่เบียดเบียนดิน น้ำ และระบบนิเวศ (Limrapoowiwattana, Chantaporn, 2023)

2) การประยุกต์ใช้หลักอวิหิงสา (ไม่เบียดเบียน) ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรหันมาใช้เชื้อจุลินทรีย์ท้องถิ่น ปุ๋ยคอก และรักษาระบบนิเวศ เช่น พื้นที่ชุ่มน้ำรอบหนองน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับหลักอวิหิงสาที่ได้สะท้อนออกมาในลักษณะของ “เกษตรกรรมเชิงเมตตา” ที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่

เปิดเป็นสิ่งแวดล้อม และไม่เปิดเป็นตัวเอง ทั้งในแง่ร่างกาย จิตใจ และวิถีชีวิต เช่น การลดการพึ่งพาระบบตลาดที่เอาเปรียบ การเลือกใช้เมล็ดพันธุ์พื้นบ้าน และการร่วมกันดูแลทรัพยากรร่วมของชุมชน เช่น ลำห้วย หนองน้ำ ป่าชุมชน เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นการแสดงออกของจิตสำนึกเชิงพุทธในมิติการใช้ชีวิตจริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Darlington พบว่า ในภาคเหนือของไทย มีโครงการของพระสงฆ์และผู้นำชุมชนพุทธที่ผสมผสานการอนุรักษ์ป่าและการทำเกษตรของเกษตรกร โดยชี้ให้เห็นว่า “ป่าและฟาร์มไม่ใช่สิ่งแยกจากกัน” (forests and farms are integrated) และแนวทางนี้ช่วยลดการทำลายทรัพยากรและเพิ่มความยั่งยืนของชุมชน (Darlington, S. M, 2019)

3) การดำเนินงานตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ (ประโยชน์ในปัจจุบัน) การศึกษา พบว่าเกษตรกรในจังหวัดหนองคายมีความเพียรในการเรียนรู้ เก็บรักษาทรัพยากรอย่างรอบคอบ สร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร และดำรงชีวิตแบบพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับหลักอริยสัจ 4 อารักขสัมปทา กัลยาณมิตตา และสมชีวิตา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tahom ที่พบว่า เกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ได้นำนวัตกรรมเกษตรแบบพุทธ เข้ากับวิธีการผลิตสมัยใหม่ โดยให้คุณค่าทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง (economic, societal, environmental, political benefits) ซึ่งสะท้อนถึงการนำหลักพุทธในเชิงปฏิบัติมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น ผลวิจัยนี้จึงมีความสอดคล้องทั้งในแง่ของการเน้นประโยชน์ที่ชัดเจนและจับต้องได้ (Tahom, U, 2024)

นอกจากนี้ การน้อมนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะมาใช้ในบริบทของการเกษตร ยังช่วยเสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกร ทั้งในระดับปัจเจกและกลุ่ม เช่น การรู้จักบริหารจัดการต้นทุน ความสามารถในการอดออม และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและพระสงฆ์ ซึ่งถือเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับฐานราก

4) ประเด็นท้าทายและข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการเกษตรเชิงพุทธในจังหวัดหนองคายที่พบคือ เกษตรกรบางรายยังไม่คุ้นแนวคิดใหม่ ๆ ระบบตลาดเกษตรอินทรีย์ยังไม่แข็งแรง เชื่อมโยงพระสงฆ์-เกษตรกร-วัดไม่ทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Darlington ที่พบว่า การนำนวัตกรรมพุทธเข้าในภาคการเกษตรยังมีอุปสรรค เช่น ความไม่พร้อมด้านองค์ความรู้ ตลาดรองรับ และการเปลี่ยนทัศนคติของผู้ผลิต (Darlington, S. M, 2019) ดังนั้น ในทางปฏิบัติ ควรมีการจัดอบรมองค์ความรู้เชิงระบบ, ส่งเสริมตลาดรองรับ, และสนับสนุนบทบาทของวัด/พระสงฆ์ในฐานะ “โค้ชชุมชน” ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในบทความ (Prayukvong, W., Huttasin, N., & Foster, M. J ที่ชี้ว่าการสร้างคุณค่า (value) และความร่วมมือ (collaboration) เป็นกุญแจของการขับเคลื่อนเกษตรตามค่านิยมพุทธ (Prayukvong, W., Huttasin, N., & Foster, M. J, 2015)

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้พุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย พบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่ยังพึ่งพาเกษตรแบบดั้งเดิมและเผชิญปัญหาสำคัญ ได้แก่ ขาดแคลนน้ำ ภัยแล้ง ดินเสื่อมโทรม หนี้สินสะสม และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งต้องการแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (2) หลักพุทธธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในภาคเกษตรได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา อวิหิงสา และทิวรรธมมิกัตถะ ซึ่งเน้นความพอดี การไม่เบียดเบียน และประโยชน์ในปัจจุบัน อันส่งเสริมการผลิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติและคุณภาพชีวิตเกษตรกร (3) การประยุกต์ใช้หลักพุทธนวัตกรรมในการพัฒนาเกษตรกรรมของประชาชนในจังหวัดหนองคาย สะท้อนให้เห็นถึงการน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปสู่การดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมในแผนพัฒนาเกษตรกรรมระดับจังหวัด โดยเฉพาะการอบรม “เกษตรแนวพุทธ” ภายใต้วัดและองค์กรชุมชน สนับสนุนงบประมาณวิจัยเพื่อสร้าง “ศูนย์เรียนรู้เกษตรพุทธนวัตกรรม”

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ เกษตรกรควรนำหลักมัชฌิมาปฏิปาทามาประยุกต์ในวิถีเกษตร ลดการพึ่งพาสารเคมี วัดและชุมชนควรร่วมสร้างเครือข่ายพัฒนาเกษตรอินทรีย์เชิงพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2567). *คู่มือการดำเนินงานการขับเคลื่อนการเกษตรระดับหมู่บ้านสู่การผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*. หนองคาย: สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- พระมหาสังเวียร ปญฺญาโร. (2550). บทบาทของพระสงฆ์ในการนำหลักพุทธธรรมมา ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน: กรณีศึกษา พระครูสุภาจารวัฒน์. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิชญ์ อรรถวณิช. (2560). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศต่อภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย: ผลการศึกษาใหม่. *รายงานวิจัย*. คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2567). *เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ*. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.

- สำนักงานเกษตรจังหวัดหนองคาย. (2565). แบบรายงานผลโครงการขับเคลื่อนการเกษตรระดับหมู่บ้านสู่การผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงจังหวัดหนองคาย. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2568 จาก <https://www.moac.go.th/agrivillage-performance-files-441991791860>.
- สำนักงานจังหวัดหนองคาย. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดหนองคาย พ.ศ. 2566-2570 (ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566). หนองคาย: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- Buddhist Agriculture and the Young Smart Farmer Concept in Thailand. *Journal of International Buddhist Studies*, 15(2), 106-122.
- Darlington, S. M. (2019). Buddhist Integration of Forest and Farm in Northern Thailand. *Religion*, 10(9), 521. <https://doi.org/10.3390/rel10090521>.
- Limprapoowiwattana, Chanatporn. (2023). The Art of Buddhist Connectivity: Organic Rice Farming in Thailand. *Agriculture and Human Values*, 40, 1087-1103. <https://doi.org/10.1007/s10460-022-10363-w>.
- Nattavud Pimpa. (2024). Climate change challenges: Case of the Thai agriculture business sector. *Sustainable Economies*, 2(2), 1-9.
- Prayukvong, W., Huttasin, N., & Foster, M. J. (2015). Buddhist economics meets agritourism on the Thai farm. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 9(2), 183-199.
- Tahom, U. (2024).

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน
กิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู*
STRATEGIC LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
STUDENT AFFAIRS OPERATIONS IN DISCIPLINE AND STUDENT BEHAVIOR
UNDER LOEI NONGBUA LAMPHU SECONDARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE

*อนุกุล อันอาษา, กฤตย์ ชมภูวิเศษ

Anukul An-arsa, Krits Chompuwiset

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย

Corresponding Author, Udon thani Rajabhat University, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: 66120605136@udru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการดำเนินงานกิจการนักเรียน 4) สร้างสมการพยากรณ์ และ 5) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียน การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู จำนวน 324 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 5 คน เครื่องมือวิจัยได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา การถดถอยพหุคูณ และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการคิดระดับสูงมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ขณะที่ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กรอยู่ในระดับต่ำสุด 2) การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความ

*Received: 1 April 2025; Revised: 23 July 2025; Accepted: 30 July 2025

ประพุดิอยู๋ในระดับมาก โดยมีการจัดองค์การและศึกษาสภาพปัจจุบันเป็นด้านเด่นที่สุด 3) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ทุกองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการดำเนินงานกิจการนักเรียน ยกเว้นด้านการกำหนดทิศทางการขององค์การที่มีความสัมพันธ์เชิงลบ 4) สมการพยากรณ์แสดงอำนาจในการพยากรณ์สูงถึงร้อยละ 84.10 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ 5)จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร พบแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์รวม 15 แนวทาง ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน อันสามารถนำไปปรับใช้เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานกิจการนักเรียนในบริบทสถานศึกษาอย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์, ผู้บริหารสถานศึกษา, กิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ
นักเรียน

Abstract

This research aimed to 1) examine the level of strategic leadership of school administrators, 2) investigate the level of student affairs operations in discipline and student behavior, 3) study the relationship between strategic leadership and student affairs operations, 4) develop a predictive equation, and 5) explore guidelines for enhancing strategic leadership that influences student affairs operations. A mixed-methods research design was employed. Quantitative data were collected from 324 teachers under the Loei Nongbua Lamphu Secondary Educational Service Area Office, and qualitative data were obtained through interviews with 5 school administrators. Research instruments included questionnaires and semi-structured interviews. Data were analyzed using descriptive statistics, multiple regression analysis, and content analysis.

The findings revealed that 1) the overall level of strategic leadership among school administrators was high, with the highest average scores in cultivating organizational culture and high-level thinking processes, while defining organizational direction scored the lowest; 2) student affairs operations in discipline and behavior were also at a high level, particularly in organizational structuring and analyzing the current situation; 3) all components of strategic leadership were positively and significantly correlated with student affairs operations, except for defining organizational direction, which showed a negative correlation; 4) the predictive equation demonstrated a high

predictive power of 84.10%, with the most influential variable being strategic control and evaluation; and 5) interviews with school administrators yielded 15 development guidelines covering all six dimensions of strategic leadership, which can be applied to enhance the effectiveness of student affairs operations within the school context.

Keywords: Strategic Leadership, School Administrators, Student Affairs in Discipline and Behavior

บทนำ

วินัยและความประพฤตินักเรียนเป็นประเด็นสำคัญยิ่งในระบบการศึกษา เป็นกฎเกณฑ์และข้อบังคับที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเพื่อควบคุมความประพฤติให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม การบริหารงานด้านนี้มีความซับซ้อนและส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาผู้เรียนและสังคม ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ล้วนส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงาน โดยผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและทิศทาง ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างแรงจูงใจ จะเป็นกุญแจสำคัญในการขับเคลื่อนงานกิจการนักเรียนให้ประสบความสำเร็จ และสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552; สมชาย สวัสดิ์, 2563)

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารพัฒนา และขับเคลื่อนสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถมองเห็นภาพรวมได้อย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทำให้วิเคราะห์ปัญหาและบริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีองค์ประกอบหลักอยู่ 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) การกำหนดทิศทางขององค์กร 2) กระบวนการคิดระดับสูง 3) การกำหนดกลยุทธ์ 4) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 5) การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ และ 6) การปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ซึ่งส่งผลต่อระบบการดูแลวินัยนักเรียนที่มีประสิทธิภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการบริหารงานกิจการนักเรียน โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลพฤติกรรมนักเรียน (วรวัชร เทียมสุวรรณ และคณะ, 2562; พิชิต โกพล, 2559; ธีระ รุญเจริญ, 2558; วิชรพล วิบูลยศรีน, 2561)

โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ซึ่งปัจจุบัน พบว่า ขาดความต่อเนื่องในการกำกับติดตาม การบูรณาการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการเสริมสร้างวินัยและพฤติกรรมเชิงบวกให้กับนักเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู, 2566)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีในฐานะครูผู้สอนและผู้รับผิดชอบด้านวินัยนักเรียน จึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารกับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา ชุมชน และผู้เรียนซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู
5. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,094 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเปิดตารางของเครจซี่ และมอร์แกน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้ จำนวน 324 คน (Krejcie, R. V., & Morgan, D. W., 1970)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ข้อมูลพื้นฐาน (แบบตรวจสอบรายการ) ภูมิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และขนาดสถานศึกษา 2) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร (Rating Scale 5 ระดับ) 6 ด้าน รวม 42 ข้อ 3) การดำเนินงานด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน (Rating Scale 5 ระดับ) รวม 35 ข้อ

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย เริ่มจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและนิยามศัพท์เฉพาะ จากนั้นสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมตัวแปรภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ แล้วให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่านเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.60-1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ โดยขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี แล้วขอหนังสือเพื่อนำเสนอผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู เพื่อขอความร่วมมือจากครูผู้สอนในสังกัด การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามในรูปแบบ Google Form ที่เข้าถึงผ่าน QR Code พร้อมแนบหนังสือขอความอนุเคราะห์จากเขตพื้นที่ส่งไปยังผู้บริหารสถานศึกษา

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามที่สมบูรณ์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยวิเคราะห์ข้อมูลสถานภาพเกี่ยวกับการศึกษา ประสบการณ์ และขนาดสถานศึกษา ด้วยความถี่และร้อยละ สำหรับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วเปรียบเทียบกับเกณฑ์

6. การถดถอยพหุคูณระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 6 ด้านกับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน ใช้วิธี Enter และ Stepwise โดยมีข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้ 1) ตัวแปรไม่มีมาตรวัดระดับอันดับหรืออัตราส่วน 2) ข้อมูลมีการแจกแจงแบบปกติ 3) ตัวแปรพยากรณ์ไม่มีความสัมพันธ์กันเองมากเกินไป (VIF ไม่เกิน 10, Tolerance ไม่น้อยกว่า 0.10) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2561; สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2551) และ 4) ความคลาดเคลื่อนมีการแจกแจงแบบปกติ

ตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านการพิจารณาและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียน ด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา สรุปผลแบบบรรยายพรรณนา เพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียน ด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร รองลงมาเป็นด้านกระบวนการคิดระดับสูง ด้านการกำหนดกลยุทธ์ ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และด้านค่าเฉลี่ย น้อยที่สุด คือ การกำหนดทิศทางขององค์กร ตามลำดับ

2. ระดับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ ด้านการจัดองค์กร รองลงมาเป็นด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ด้านการปรับปรุงและพัฒนา ด้านการดำเนินงาน ด้านการควบคุมและประเมินผล ด้านการวางแผน และด้านค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการรายงานผล ตามลำดับ

3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวก โดยเรียงค่าความสัมพันธ์จากมากไปน้อย พบว่า การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ (X_5) การปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร (X_6) การกำหนดกลยุทธ์ (X_3) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (X_4) กระบวนการคิดระดับสูง (X_2) และ การกำหนดทิศทางขององค์กร (X_1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 กับ การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแต่ละตัวแปร พบว่า การกำหนดทิศทางขององค์กร (X_1) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเป็นลบ แสดงว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจอธิบายได้ว่า การกำหนดทิศทางขององค์การที่มากเกินไปหรือไม่ สอดคล้องกับบริบทจริง อาจส่งผลทางลบต่อการดำเนินงานด้านวินัยนักเรียน

4. สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน มีด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ (X_5) ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (X_4) ด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การ (X_6) ด้านการกำหนดกลยุทธ์ (X_3) ด้านกระบวนการคิดระดับสูง (X_2) ด้านการกำหนดทิศทางขององค์การ (X_1) ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.917 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.841 หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ ร้อยละ 84.10 ได้สมการพยากรณ์ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = .184 + .271X_5 + .236X_4 + .246X_6 + .144X_3 + .164X_2 - .112X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Z' = .276Z_{X_5} + .237Z_{X_4} + .265Z_{X_6} + .154Z_{X_3} + .169Z_{X_2} - .124Z_{X_1}$$

5. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่า ได้แนวทางทั้งหมด 15 แนวทาง ดังนี้ ด้านการกำหนดทิศทางขององค์การ 2 แนวทาง ด้านกระบวนการคิดระดับสูง 3 แนวทาง ด้านการกำหนดกลยุทธ์ 3 แนวทาง ด้านการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 3 แนวทาง ด้านการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ 2 แนวทาง และด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การ 2 แนวทาง

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การ รองลงมาคือ กระบวนการคิดระดับสูง การกำหนดกลยุทธ์ การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการกำหนดทิศทางขององค์การ ตามลำดับ ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ครูผู้สอนตระหนักถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในบทบาทของผู้บริหาร ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และแนวทางการดำเนินงานด้านกิจการนักเรียน โดยเฉพาะด้านวินัยและความประพฤติ ทั้งยังมีหน้าที่กำหนดตัวชี้วัด ตลอดจนวางกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา ในยุคที่เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการดูแล ส่งเสริม และ

พัฒนานักเรียนให้มีวินัยและความประพฤติที่เหมาะสม ซึ่งในแต่ละด้านของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ และสามารถนำไปอภิปรายต่อยอดเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1.1 ด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิโรจน์ สารรัตน์ ที่พบว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เข้มแข็งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกลยุทธ์ให้ประสบความสำเร็จ (วิโรจน์ สารรัตน์, 2564)

1.2 ด้านกระบวนการคิดระดับสูง มีค่าเฉลี่ยอยู่อันดับที่สอง อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และคิดเชิงระบบในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งช่วยในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน การตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา สอดคล้องกับสุภาพร มากแจ้ง ศึกษา “กระบวนการคิดระดับสูงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ” พบว่า กระบวนการคิดระดับสูงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยผู้บริหารที่มีกระบวนการคิดระดับสูงจะสามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบด้านและพัฒนาแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ (สุภาพร มากแจ้ง, 2565)

1.3 ด้านการกำหนดกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการวางแผนกลยุทธ์ การกำหนดเป้าหมาย และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับพัชรี พิมพิลา ศึกษา “ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา” พบว่า การกำหนดกลยุทธ์เป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ โดยผู้บริหารต้องสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อม กำหนดวิสัยทัศน์ และวางแผนกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา (พัชรี พิมพิลา, 2565)

1.4 ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ที่วางไว้ เพื่อให้มั่นใจว่าการปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด และสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานได้อย่างทันท่วงทีเมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัฒน์ มีศิริ ศึกษา “ประสิทธิภาพการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า การควบคุมและประเมินกลยุทธ์เป็นกระบวนการสำคัญ ที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน และนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (ธนวัฒน์ มีศิริ, 2566)

1.5 ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนแผนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม มีการจัดสรรทรัพยากรมอบหมายภารกิจ และสร้างความเข้าใจร่วมกันในบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริวรรณ เสริมวิวัฒน์ศรี และกัญญามน อินหว่าง วิจัยเรื่อง “การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติอยู่ในระดับมาก โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการกำหนดโครงสร้างองค์กร การจัดสรรทรัพยากร และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (ศิริวรรณ เสริมวิวัฒน์ศรี และกัญญามน อินหว่าง, 2560)

1.6 ด้านการกำหนดทิศทางขององค์การอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ชัดเจนสำหรับสถานศึกษา เพื่อเป็นเข็มทิศนำทางในการดำเนินงานและพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยมีการสื่อสารทิศทางขององค์การให้บุคลากรทุกฝ่ายเข้าใจและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์สู่ความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประเสริฐ ทองคำ วิจัยเรื่อง “การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา” พบว่า การกำหนดทิศทางขององค์การเป็นองค์ประกอบสำคัญของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ซึ่งผู้บริหารต้องมีความสามารถในการมองภาพอนาคต การกำหนดเป้าหมายระยะยาว และการสร้างค่านิยมร่วมในองค์กร (ประเสริฐ ทองคำ, 2566)

2. ผลการวิเคราะห์การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความใส่ใจของผู้บริหารในการส่งเสริมวินัยและพฤติกรรมนักเรียนอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ วินัยนักเรียนถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธีรวัฒน์ ศรีสวัสดิ์ ซึ่งพบว่า ความสำเร็จในการบริหารงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ เกิดจากการมีระบบการบริหารจัดการที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสม (ธีรวัฒน์ ศรีสวัสดิ์, 2564)

3. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 กับ การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ สะท้อนถึงบทบาทสำคัญของผู้บริหารในการพัฒนาระบบดูแลนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ พบว่ามีความสัมพันธ์สูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารสามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานตามกลยุทธ์ได้อย่างเป็นระบบ ก็ย่อม

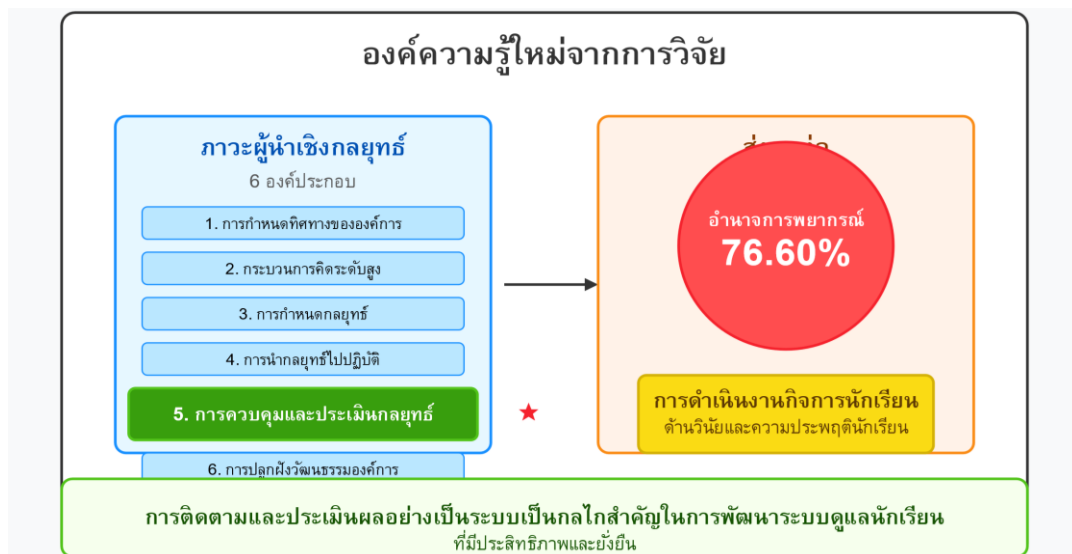
ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการจัดการด้านวินัย ทั้งนี้ เพราะการประเมินกลยุทธ์ช่วยให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน และแนวทางการปรับปรุงระบบดูแลนักเรียนได้อย่างชัดเจน ด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การ มีความสัมพันธ์สูงเป็นอันดับสอง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างค่านิยมร่วมและวัฒนธรรมที่ ส่งเสริมวินัย ความรับผิดชอบ และการเคารพกฎระเบียบในโรงเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยหล่อ หลอมพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน นอกจากนี้ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ การนำไปปฏิบัติ การคิด ระดับสูง และการกำหนดทิศทางองค์กร ก็มีความสัมพันธ์ในระดับสูงเช่นกัน แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำ ที่มุ่งเน้นวิสัยทัศน์ การวางแผน และการขับเคลื่อนองค์การอย่างเป็นระบบ ย่อมส่งผลต่อความสำเร็จใน การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Clifton & Mansor ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมี นัยสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การ ($r = 0.72$, $p < 0.001$) ซึ่งสนับสนุนการที่การควบคุม ติดตาม และประเมินกลยุทธ์ ส่งผลโดยตรงต่อระบบวินัยขององค์กร เช่นเดียวกับในโรงเรียน (Clifton, J., Awang, M., & Mansor, M, 2024)

4. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ พบว่า ปัจจัย ด้านการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ (X5) เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 84.10 เมื่อรวมปัจจัยอื่น ได้แก่ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (X4), การปลูกฝังวัฒนธรรมองค์การ (X6), การกำหนดกลยุทธ์ (X3), กระบวนการคิดระดับสูง (X2) และการ กำหนดทิศทางขององค์กร (X1) พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.917 และค่า สัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.841 หรือสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ถึงร้อยละ 84.10 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของนันท์นภัส สุทธิการ ซึ่งศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ปัจจัย ทำนาย ได้แก่ การกำหนดทิศทางองค์กร การสร้างและธำรงรักษาทีม การจูงใจและพัฒนาบุคลากร และ การมุ่งเน้นปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือการจูงใจและพัฒนาบุคลากร ($r = 0.828$) รองลงมาคือการกำหนดทิศทางขององค์กร ($r = 0.741$), การสร้างและธำรงรักษาทีม ($r = 0.729$) และ การปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม ($r = 0.709$) (นันท์นภัส สุทธิการ, 2562)

5. การศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการ นักเรียนด้านวินัย และความประพฤตินักเรียน พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน ได้แนวทางทั้งหมด 15 แนวทาง แบ่งเป็นด้านการกำหนดทิศทางขององค์กร 2 แนวทาง ด้าน

กระบวนการคิดระดับสูง 3 แนวทาง ด้านการกำหนดกลยุทธ์ 3 แนวทาง ด้านการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 3 แนวทาง ด้านการควบคุมและประเมินผลกลยุทธ์ 2 แนวทาง และด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร 2 แนวทาง

องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการคิดระดับสูงอยู่ในระดับสูงที่สุด ขณะที่ด้านการกำหนดทิศทางขององค์กรอยู่ในระดับต่ำสุด 2) การดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ อยู่ในระดับมากเช่นกัน โดยด้านการจัดองค์กรและการศึกษาสภาพปัจจุบันเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนการรายงานผลเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับการดำเนินงานกิจการนักเรียน พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ยกเว้นด้านการกำหนดทิศทางขององค์กรที่มีความสัมพันธ์เชิงลบซึ่งอาจสะท้อนถึงการขาดความยืดหยุ่นในการจัดการปัญหาที่หลากหลาย 4) สมการพยากรณ์ แสดงให้เห็นว่าทั้ง 6 ด้านของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.917 และอำนาจการพยากรณ์ (R^2) อยู่ที่ร้อยละ 84.10 5) แนวทางการพัฒนา จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤติ รวมทั้งสิ้น 15 แนวทาง

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหาร ควรส่งเสริมทักษะด้านการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรและกระบวนการคิดระดับสูง ซึ่งเป็นจุดแข็งที่พบจากผลการวิจัย พัฒนาเพิ่มเติมในด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ คือ การกำหนดทิศทางขององค์กร ให้มีความยืดหยุ่น และสอดคล้องกับบริบทจริงของโรงเรียน

2) การพัฒนาระบบการรายงานผลกิจการนักเรียน แม้โดยรวมการดำเนินงานด้านวินัยจะอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการรายงานผลยังเป็นจุดอ่อน ควรพัฒนาระบบการรายงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการติดตามผลและวางแผนพัฒนากิจการนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3) การติดตามและประเมินผลเชิงกลยุทธ์ ควรพัฒนาระบบการติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน มีตัวชี้วัดความสำเร็จที่สามารถวัดผลได้จริง นำผลการประเมินมาปรับปรุงแผนงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพกิจการนักเรียน

4) การกำหนดทิศทางขององค์กรอย่างยืดหยุ่น เนื่องจากผลการวิจัยพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างการกำหนดทิศทางกับการดำเนินงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารควรออกแบบแนวทางการกำหนดทิศทางที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร

5) การใช้สมการพยากรณ์ในการวางแผนพัฒนา ด้วยอำนาจการพยากรณ์ที่สูงถึง 84.10% สถานศึกษาสามารถใช้สมการพยากรณ์เป็นเครื่องมือวางแผนพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ควรเน้นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลสูง ได้แก่ การควบคุมและประเมินกลยุทธ์ การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ และการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กร

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานกิจการนักเรียนด้านวินัยและความประพฤตินักเรียน ระหว่างโรงเรียนขนาดต่างๆ หรือบริบทที่แตกต่างกัน เพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารที่เหมาะสมกับแต่ละบริบท

2) ควรมีการวิจัยและพัฒนาแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการด้านวินัยนักเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน

3) ควรมีการวิจัยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นการกำหนดทิศทางขององค์การในการบริหารจัดการด้านวินัยนักเรียน ซึ่งมีความยืดหยุ่นในการจัดการปัญหาที่หลากหลาย

4) ควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการส่งเสริมวินัยนักเรียน ซึ่งจะช่วยสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการพัฒนาวินัยนักเรียนอย่างเป็นองค์รวม

เอกสารอ้างอิง

- ธนวัฒน์ มีศิริ. (2566). ประสิทธิภาพการควบคุมและประเมินกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารบริหารการศึกษา*, 14(2), 212-215.
- ธีรวัฒน์ ศรีสวัสดิ์. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานกิจการนักเรียน. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 15(1), 120-132.
- ธีระ รุญเจริญ. (2558). ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(4), 14-26.
- นันทนภัส สุทธิการ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- ประเสริฐ ทองคำ. (2566). การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์*, 24(1), 85-88.
- พัชรี พิมพิลา. (2565). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา. *วารสารบริหารการศึกษา*, 13(2), 178-185.
- พิชิต โกพล. (2559). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 10(22), 34-41.
- วรวรรษ เทียมสุวรรณ และคณะ. (2562). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 15(5), 226-228.
- วัชรพล วิบูลยศรีน. (2561). ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 20(1), 45-60.

- วิโรจน์ สารรัตน์. (2564). การบริหารเชิงกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางสู่ความสำเร็จ. *วารสารบริหารการศึกษา*, 17(2), 156-162.
- ศิริวรรณ เสริมวิวัฒน์ศรี และ กัญญามน อินทว้าง. (2560). การบริหารเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 7(3), 228-239.
- สมชาย สวัสดิ์. (2563). การบริหารงานกิจการนักเรียนในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู. (2566). รายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนประจำปีการศึกษา 2565-2566. เลย: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเลย หนองบัวลำภู.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). *แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2551). *การวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภาพร มากแจ้ง. (2565). กระบวนการคิดระดับสูงของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการ. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 17(2), 132-140.
- อิทธิพัทธ์ สุทันทพรกุล. (2561). *การวิจัยทางการศึกษา: แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cliffton, J., Awang, M., & Mansor, M. (2024). Strategic Leadership as a Catalyst For Organizational Culture Transformation in Sarawak' s TVET Institutions. *Management Research Journal*, 13(2), Article 3.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample size for research: Activities. *Journal of Education and Physical Management*, 30(3), 607-610.

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ*

INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT OF TEACHERS IN SCHOOLS UNDER THE
OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA BUENG KAN

*ปนัดดา นวะโคกศรี, กฤตย์ ชมภูวิเศษ

Paradda Nawakoksri, Krits Chompuwiset

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย.

Udon thani Rajabhat University, Thailand.

*Corresponding Author, E-mail: 66120605139@udru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู 4) สร้างสมการพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 5) ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ใช้วิธีเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2567 จำนวน 202 คน ได้จากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือคือแบบสอบถาม 3 ตอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คน เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารอยู่ในระดับมาก โดยด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรมสูงสุด 2) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนสูงสุด 3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการเรียนรู้

*Received: 1 April 2025; Revised: 23 December 2025; Accepted: 24 December 2025

เชิงรุกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.669-0.756$, $p < .01$) 4) ตัวแปรที่พยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ดีที่สุด ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การมีวิสัยทัศน์ การคิดสร้างสรรค์ และการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม ซึ่งร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 64.10 ($R^2 = 0.641$, $p < .01$) 5) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารประกอบด้วย 4 ด้าน คือ การใช้เทคโนโลยี การมีวิสัยทัศน์ การคิดสร้างสรรค์ และการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of innovative leadership of school administrators; 2) examine the level of teachers' active learning management; 3) investigate the relationship between innovative leadership and teachers' active learning management; 4) develop a predictive equation between innovative leadership and active learning management; and 5) explore guidelines for developing administrators' innovative leadership. The study employed a mixed-methods design, integrating quantitative and qualitative approaches. The quantitative sample consisted of 202 teachers under the Bueng Kan Secondary Educational Service Area Office in the academic year 2024, selected through stratified random sampling. The research instrument was a three-part questionnaire, and data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis. The qualitative data were obtained through in-depth interviews with five school administrators to propose guidelines for developing innovative leadership.

The findings revealed that 1) the overall level of innovative leadership of administrators was high, with the highest aspect being innovative vision; 2) teachers' active learning management was at a high level, particularly in the area of learning process development; 3) innovative leadership had a positive and statistically significant correlation with teachers' active learning management ($r = 0.669-0.756$, $p < .01$); 4) the

best predictors of active learning management were the use of information technology, innovative vision, creativity, and innovation networking, which together explained 64.10% of the variance ($R^2 = 0.641$, $p < .01$); and 5) the guidelines for developing innovative leadership consisted of four key dimensions: the use of technology, visionary leadership, creative thinking, and innovation networking, all of which enhance teachers' effectiveness in managing active learning.

Keywords: Innovative Leadership, Active Learning Management, Under the Office of Secondary Education Service Area Bueng Kan

บทนำ

ในปัจจุบันทั่วโลกได้ให้ความสำคัญกับนวัตกรรมในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะในภาคการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ด้วยการพัฒนาและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงการพัฒนา นวัตกรรมจัดการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างทักษะของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ใน ศตวรรษที่ 21 การพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ จึงเป็นเป้าหมายสำคัญ ในยุคนี้ การพัฒนานวัตกรรมในการศึกษา ไม่เพียงแต่ส่งเสริมคุณภาพการศึกษา แต่ยังทำให้สถานศึกษา สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก ซึ่งในบริบทนี้ การมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ ช่วยขับเคลื่อนการพัฒนา และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (พิสิฐธวัฒน์ กลิ่นไธสงค์, 2560; จิตินันท์ นันทะศรี, 2563)

ยุคปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นักเรียนจำเป็นต้อง มีทักษะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตและการทำงาน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้นักเรียนพัฒนา ทักษะหลากหลาย เช่น ทักษะการคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การสื่อสาร การแก้ปัญหาและ การตัดสินใจ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการพัฒนาความสามารถในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พื้นที่ ในการศึกษา คือโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ซึ่งปัจจุบัน พบว่า การจัดการเรียนรู้ในหลายโรงเรียน ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

เทคโนโลยีในการเรียนการสอน และการพัฒนาผู้สอนให้สามารถใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาจะเห็นได้ว่า ความท้าทายในการพัฒนาการศึกษานั้น เกี่ยวข้องกับการมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ซึ่งสามารถขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมและการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สามารถส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ โดยเฉพาะในแง่ของการพัฒนาทักษะที่สำคัญของผู้เรียน การศึกษาในครั้งนี้ จึงมีความสำคัญในการนำเสนอแนวทางการพัฒนาผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาบึงกาฬ เพื่อสร้างนวัตกรรมที่เหมาะสมและยกระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาบึงกาฬ
2. ศึกษาการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาบึงกาฬ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาบึงกาฬ
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาบึงกาฬ
5. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาบึงกาฬ

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย 25 โรงเรียน จำนวน 1,014 คน
2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬปีการศึกษา 2567 จำนวน 202 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ ประกอบด้วย 3 ตอน
4. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 3 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 202 คน
6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการวิเคราะห์หาค่าสถิติที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้
 - 6.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการตอบแบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้วิธีแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)
 - 6.2 การวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำและการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) เพื่อแปลความหมาย
 - 6.3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา โดยนำค่าเฉลี่ยจากตอนที่ 2 และตอนที่ 3 มาคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยนำตัวแปรพยากรณ์ทุกตัวแปรที่ต้องการวิเคราะห์ มาจับคู่กับตัวเกณฑ์ที่ละตัวทำการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2553)

6.4 วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่าง ตัวแปรพยากรณ์คือ ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาใน 5 ด้าน ตัวแปรเกณฑ์คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยวิธีการเลือกแบบคัดเลือกเข้า (Enter Multiple Regression Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2561)

ตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 5 คน จากการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้

- 1.1 เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการที่มีวิทยฐานะ ไม่ต่ำกว่าชำนาญการพิเศษ
- 1.2 เป็นผู้ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี
- 1.3 เป็นผู้ที่เคยได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากผลการศึกษาสมการพยากรณ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาในตอน ที่ 1 มาใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความคิดเห็น และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ สรุปได้ดังนี้

1. ระดับปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ปัจจัยการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม รองลงมาคือ ปัจจัยการคิดสร้างสรรค์ ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารปัจจัยการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม และการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรมตามลำดับ

2. ระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน รองลงมา คือ การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และการมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนตามลำดับ

3. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยมีปัจจัยด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (X_3) ปัจจัยด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (X_1) ปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม (X_4) ปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (X_5) และปัจจัยด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

4. การสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา มีปัจจัยด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (X_3) ปัจจัยด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (X_1) ปัจจัยด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา ที่ดีที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ส่วนปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (X_5) เป็นตัวแปรร่วมกันพยากรณ์ที่มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.801 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.641 หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 64.10

5. แนวทางในการพัฒนานวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) พบว่า ได้แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา ได้แนวทางทั้งหมด 12 แนวทาง

อภิปรายผล

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ มีข้อค้นพบที่ควรนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาป๋งกาพอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม แสดงว่าผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการสร้างแนวทางพัฒนานวัตกรรมเพื่อสนับสนุนและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในสถานศึกษา สอดคล้องกับ ฦชาภา สุนทรไชย ที่พบว่าผู้บริหารโรงเรียนเอกชนมีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (ฦชาภา สุนทรไชย, 2561)

1.1 การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์กว้างไกล มองเห็นทิศทางและภาพลักษณ์อนาคตของสถานศึกษาอย่างชัดเจน ส่งผลให้สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับ วิทยากร ยาสิงห์ทอง ที่ระบุว่าผู้บริหารควรมีวิสัยทัศน์เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม (วิทยากร ยาสิงห์ทอง, 2560)

1.2 การคิดสร้างสรรค์ ผู้บริหารมีความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเกิดนวัตกรรมใหม่และการปรับปรุงวิธีการทำงานให้ทันสมัย สอดคล้องกับ ปรวิวัฒน์ ยั่งยืน และ ปรวิณา กันณิน ที่ชี้ว่าการคิดสร้างสรรค์เป็นการแสวงหาความรู้ใหม่เพื่อพัฒนาตนเองและระบบงานอย่างสร้างสรรค์ (ปรวิวัฒน์ ยั่งยืน, 2562; ปรวิณา กันณิน, 2560)

1.3 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษา มีระบบสารสนเทศที่สนับสนุนการทำงาน สอดคล้องกับ แนวคิดของ ธีระ รุญเจริญ ที่เน้นให้ผู้บริหารใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับการสื่อสารและการทำงานในองค์กร (ธีระ รุญเจริญ, 2557)

1.4 การสร้างเครือข่ายนวัตกรรม ผู้บริหารสนับสนุนการมีส่วนร่วมเชื่อมโยงเครือข่ายนวัตกรรม การเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา สอดคล้องกับ ปรภัทรกาญจน ชัยวัฒนจตุพร ที่มองว่าการสร้างเครือข่ายเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนและพึ่งพาซึ่งกันและกัน (ปรภัทรกาญจน ชัยวัฒนจตุพร, 2562)

1.5 การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม ผู้บริหารให้ความสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างนวัตกรรมและการมีส่วนร่วมของบุคลากร สอดคล้องกับ Sena & Eren (2012) ที่ระบุว่า การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรมควรมุ่งกำหนดโครงสร้างและเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อเปิดโลกทัศน์และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร (Sena, A. & Eren, E, 2012)

2. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดด้าน การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน

สะท้อนว่าครูให้ความสำคัญกับการออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับงานของสุกัญญา แซ่มซ้อย ที่พบว่าการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนที่มีประสิทธิภาพช่วยยกระดับคุณภาพผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2562)

2.1 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เนื่องจากครูสามารถออกแบบและพัฒนาการสอนได้อย่างมีคุณภาพ ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2.2 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก เพราะสถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนแต่ละระดับ

2.3 การพัฒนาสื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ครูให้ความสำคัญกับการใช้สื่อหลากหลาย เช่น เสียง ภาพ และการโต้ตอบ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่หลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.4 การวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก สะท้อนว่าสถานศึกษามีกระบวนการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ช่วยให้ครูสามารถติดตามพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนและปรับปรุงการสอนได้ตรงจุด

2.5 การมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก เพราะครูส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับครู ส่งผลให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ปัจจัยด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (X_3) ปัจจัยด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (X_1) ปัจจัยด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม (X_4) และปัจจัยด้านการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (X_5) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา ทุกด้านอยู่ในระดับมาก มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ 0.756, 0.738, 0.732, และ 0.727 ตามลำดับ และปัจจัยด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) มีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 กับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ที่ 0.669 เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ

4. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณและสร้างสมการพยากรณ์ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา โดยใช้การปัจจัยการบริหารสถานศึกษาเป็นตัวพยากรณ์ มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้ ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อหาตัวพยากรณ์ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา จากปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 5 ปัจจัย พบว่า ปัจจัยด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (X_3) ที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา ที่ดีที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ($R = 0.756$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ ($R^2 = 0.571$) หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ร้อยละ 57.10 ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม (X_1) ด้านการคิดสร้างสรรค์ (X_2) ด้านการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม (X_5) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ($R = 0.801$) สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการพยากรณ์ ($R^2 = 0.641$) หรือมีอำนาจในการพยากรณ์ ร้อยละ 64.10 ผลการวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับอนุชิต โฉมศรี ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กลุ่มตัวอย่างคือ ครูซึ่งปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียนศึกษานารีโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โรงเรียนมัธยมวัดหนองแขม โรงเรียนสตรีวิทยา โรงเรียนวัดราชโอรส และโรงเรียนปัญญาวรคุณ ปีการศึกษา 2562 จำนวน 232 พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ด้านวิสัยทัศน์การเปลี่ยนแปลง ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม ด้านการคิดสร้างสรรค์และด้านการบริหารความเสี่ยง ตามลำดับ 2) ประสิทธิภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการพัฒนา ทักษะคิดทางบวก ด้านความสามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียนตามลำดับ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา (X) และประสิทธิภาพโรงเรียนมาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล (Y) มีความสัมพันธ์กันเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล มี 3 ด้าน คือ ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม (X_2) ด้านการสร้างบรรยากาศองค์กรนวัตกรรม (X_6) และด้านการบริหารความเสี่ยง (X_4) มีค่าอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 67.80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.00 (อนุชิต โฉมศรี, 2562)

5. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth) เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ได้แนวทางทั้งหมด 12 แนวทาง แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 3 แนวทาง ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 3 แนวทาง ด้านการคิดสร้างสรรค์ 3 แนวทาง และด้านการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม 3 แนวทาง

องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

การวิจัยนี้สรุปได้ว่า 1. ระดับปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2. ระดับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอน อยู่ในระดับมาก 3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวก โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.669 ถึง 0.756 4. ปัจจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูในสถานศึกษา มีตัวแปรพยากรณ์ 4 ตัวที่ร่วมกันพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา มีค่า β เท่ากับ 0.340, 0.221, 0.117, และ 0.142 ตามลำดับสามารถร่วมกันพยากรณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษาได้ร้อยละ 64.10 มีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ เท่ากับ 0.379 5. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา จำนวน 4 ด้าน ได้แนวทางทั้งหมด 12 แนวทาง

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

การศึกษาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบึงกาฬ จากผลการวิจัย ควรนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้

1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ผู้บริหารควรมีการพัฒนาตนเองในด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาสร้างนวัตกรรมที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูนำเทคโนโลยีสารสนเทศ สื่ออุปกรณ์และแหล่งเรียนรู้ออนไลน์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้อย่างรวมทั้งจัดสรรอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในสถานศึกษา

2) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการสร้างเครือข่ายนวัตกรรม ผู้บริหารควรมีการสร้างเครือข่ายนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ระหว่างสถานศึกษา กับสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ต่างสังกัดกัน มีการช่วยเหลือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูและบุคลากรจากเครือข่าย ในการคิดค้นและ

พัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อนำมาวัดผลของการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

3) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการคิดสร้างสรรค์ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงในการคิดค้นนวัตกรรม ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งนำแนวคิดวิธีการ รูปแบบเดิมมาพัฒนาต่อยอด ทำให้เกิดการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น

4) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรมผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงานที่ท้าทาย มีอิสระในการตัดสินใจ แก้ปัญหาให้กับครูและบุคลากร รวมทั้งมุ่งเน้นและผลักดันให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่มีค่านิยมในการทำงานเชิงสร้างสรรค์

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในสถานศึกษา

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเกี่ยวกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นปัจจัยส่งผลให้สถานศึกษา เกิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2553). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไทเนรมิตกิจอินเตอร์โพรเกรสซิฟ.
- ฐิตินันท์ นันทะศรี. (2563). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณิชาภา สุนทรไชย. (2561). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดกาฬสินธุ์. *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ธีระ รุญเจริญ. (2557). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษาเพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกรอบ 3*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสุวีรียาสาส์น.
- ปรีวัฒน์ ยืนยง. (2562). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาวิทยาลัยเทคนิคอุบลราชธานี. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(1), 43-71.
- ปวีณา กันถิน. (2560). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนพระราชรัฐ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 5. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิสิฐธวัฒน์ กลิ่นไธสงค์. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิทยากร ยาสึงห์ทอง. (2560). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีศึกษาต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21. *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2562). *แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- อนุชิต โฉมศรี. (2562). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน มาตรฐานสากลในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. *สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อรภัทรกาญจน์ ชัยวัฒนจตุพร. (2562). *การสร้างเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1. *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Şena, A. & Eren, E. (2012). *Innovative Leadership for the Twenty - First Century*. Procedia Social and Behavioral Sciences.

การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน*

DEVELOPMENT OF SCHOOL ADMINISTRATORS SKILLS INDICATORS
IN DIGITAL ERA UNDER THE SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA
OFFICE IN THE UPPER NORTHEASTERN REGION

*ภัทรวรินทร์ ปะเมธา, กฤตภูมิ ชมภูวิเศษ

Pattarawarin Pameta, Krits Chompuwiset

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, ประเทศไทย

Udon thani Rajabhat University, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: kruiupameta@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน และ 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มประชากร ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวน 11,049 คน จาก 296 โรงเรียน และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 380 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิตามขนาดของโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แบ่งเป็น 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย และ 70 ตัวบ่งชี้ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.95 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์

*Received: 1 April 2025; Revised: 21 December 2025; Accepted: 23 December 2025

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยี 2) วิสัยทัศน์ 3) ความคิดสร้างสรรค์ 4) การสื่อสาร และ 5) มนุษยสัมพันธ์ โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักมากที่สุดคือ การใช้เทคโนโลยี รองลงมาคือ วิสัยทัศน์ และความคิดสร้างสรรค์ โมเดลเชิงโครงสร้างที่พัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีมาก ($\chi^2 = 2.905$, $df = 2$, $p = 0.234$, $GFI = 0.997$, $CFI = 0.999$, $RMR = 0.006$, $RMSEA = 0.035$, $NFI = 0.997$) แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้น สามารถอธิบายโครงสร้างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล, ยุคดิจิทัล, การพัฒนาตัวบ่งชี้

Abstract

This research article aimed to (1) study the components and indicators of educational administrators' competencies in the digital era under the Secondary Educational Service Area Offices in the Upper Northeastern Region of Thailand, and (2) examine the consistency and goodness-of-fit of the structural relationship model of competency indicators of educational administrators in the digital era with empirical data. The study employed a quantitative research design. The population consisted of 11,049 teachers from 296 secondary schools under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Offices in the Upper Northeastern Region. A sample of 380 teachers was selected using stratified random sampling based on school size. The research instrument was a questionnaire developed by the researcher through the synthesis of relevant documents, research studies, and theoretical frameworks. It comprised five main components, nineteen sub-components, and seventy indicators. The instrument was validated for content validity by three experts and had a reliability coefficient of 0.95. Data were analyzed using descriptive statistics and confirmatory factor analysis (CFA) to test the model's fit with the empirical data.

The findings revealed that educational administrators' competencies in the digital era comprised five main components: (1) technology utilization, (2) vision,

(3) creativity, (4) communication, and (5) human relations. The component with the highest factor loading was “technology utilization,” followed by “vision” and “creativity.” The developed structural model demonstrated a very good fit with the empirical data ($\chi^2 = 2.905$, $df = 2$, $p = 0.234$, $GFI = 0.997$, $CFI = 0.999$, $RMR = 0.006$, $RMSEA = 0.035$, $NFI = 0.997$), indicating that the identified components and indicators effectively explained the competency structure of educational administrators in the digital era.

Keywords: School administrators' skills in the digital era, Digital era, Indicators development

บทนำ

การจัดการศึกษาของชาติมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีคุณธรรม ความสามารถ และความสุข ซึ่งการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องกระจายอำนาจและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) ในยุค ดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศได้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา โดยเฉพาะเทคโนโลยี คอมพิวเตอร์และการสื่อสาร ที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น (ธีระ ฤกษ์เจริญ, 2547) การเรียนรู้ของผู้เรียนจึงไม่จำกัดอยู่เพียงในห้องเรียน และรูปแบบการสอนแบบเดิมลด ความสำคัญลง เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่ต้องอาศัยการปรับโครงสร้างและระบบการพัฒนาคัด ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของยุคดิจิทัล ในกระบวนการเปลี่ยนผ่านนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา ถือเป็น กลไกสำคัญที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพของผลลัพธ์ทางการศึกษา (บรรจง ลาวะสี, 2565) ผู้บริหารในยุค ดิจิทัลจึงต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหาร มีความรู้ ความสามารถ และความเชี่ยวชาญ เพื่อให้ การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว (ไกรสร เจียมทอง, 2561) ผู้บริหาร สถานศึกษายุคใหม่ต้องพัฒนาทักษะสำคัญ ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การ สื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ และวิสัยทัศน์ เพื่อให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบ ความสำเร็จ (สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ, 2560) การเสริมสร้างทักษะเหล่านี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้ ผู้บริหารสามารถปรับตัวและนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี และสังคมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

การพัฒนาตัวบ่งชี้ซึ่งมีประโยชน์มากต่อการบริหารและการวิจัยใน ด้านการบริหารเป็นอย่าง มาก โดยใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ ในการวางแผนการศึกษาการกำกับติดตาม

ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งในเรื่องการประกันคุณภาพ การแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่และการกำหนดเป้าหมายที่ตรวจสอบได้ ตลอดจนการจัดลำดับและจัดประเภทระบบการศึกษาเพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานพัฒนาในด้านการวิจัยช่วยให้ได้ผลการวิจัย มีความตรงสูงกว่าการใช้ตัวแปรเพียงตัวเดียว (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2545)

ทักษะของผู้บริหารที่นักวิชาการโดยทั่วไปมักกล่าวถึง คือ ทักษะการบริหารตามแนวคิดของแคทซ์ (Katz, R. L, 1974) ได้แก่ 1) ทักษะเชิงเทคนิค (Technical Skills) หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอนและเทคนิควิธีการปฏิบัติในการทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง รวมถึงความสามารถในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์และเทคโนโลยีในการทำกิจกรรมนั้น ๆ 2) ทักษะเชิงมนุษย์ (Human Skills) หมายถึง ความสามารถในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมบุคคลและกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 3) ทักษะเชิงความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) หมายถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ ความสามารถในการทำความเข้าใจข้อมูลต่าง ๆ เข้าใจความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน สามารถเห็นภาพรวม สามารถคาดการณ์แนวโน้มหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ มองเห็นโอกาสและอุปสรรคได้ล่วงหน้าจะทำได้สิ่งหนึ่งได้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา คือ 1) ทักษะด้านการเป็นผู้นำเป็นทักษะพื้นฐานในการเป็นผู้นำทางด้านการวางแผนการประสานงาน การติดต่อสื่อสาร การจัดการและการดำเนินงาน 2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ เป็นความสามารถในการเข้ากับบุคคลต่าง ๆ 3) ทักษะด้านบริหารงานบุคคลเป็นการสนับสนุนพัฒนาบุคคลให้เจริญก้าวหน้าในอาชีพ 4) ทักษะด้านเทคนิค ได้แก่ ทักษะในการจัดหา การซื้อ การจ้าง การเงินและการบัญชี งานสารบรรณ งานบุคคล และการจัดระบบงาน 5) ทักษะด้านการศึกษา ได้แก่ ทักษะการสอน การวัดผลการศึกษาการนิเทศ การนำแหล่งวิทยาการมาใช้ให้เกิดประโยชน์ 6) ทักษะด้านความคิดเป็นทักษะที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารเพราะเป็นทักษะในการคาดการณ์ล่วงหน้า การวิเคราะห์ปัญหาการบริหาร การวางแผน การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า 7) ทักษะ ด้านการประเมินผล เป็นความสามารถด้านการประเมินผล ซึ่งอาจประเมินได้โดยการออกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการสังเกต

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล มีความสำคัญและจำเป็นในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับบริบทแต่ละพื้นที่ ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษาในการค้นหาและสร้างจุดเน้นให้กับองค์กร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะ

ของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ว่ามีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษานำผลการศึกษาไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ ในการวางแผนการบริหารจัดการสถานศึกษา และการกำหนดเป้าหมายที่ตรวจสอบได้ เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวนทั้งหมด 8 จังหวัด ได้แก่ หนองคาย นครพนม สกลนคร อุดรธานี หนองบัวลำภู เลย มุกดาหาร บึงกาฬ รวมทั้งสิ้น จำนวน 11,049 คน จาก 296 โรงเรียน ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2567 ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 67 จากกลุ่มบริหารงานบุคคลของแต่ละสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทั้ง 7 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

1.1 โรงเรียนขนาดเล็ก มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 119 คนลงมา มีทั้งหมด 19 โรงเรียน มีจำนวนประชากร 195 คน

1.2 โรงเรียนขนาดกลาง มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 120 - 719 คน มีทั้งหมด 184 โรงเรียน มีจำนวนประชากร 3,564 คน

1.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 720 – 1,679 คน มีทั้งหมด 51 โรงเรียน มีจำนวนประชากร 2,497 คน

1.4 โรงเรียนขนาดพิเศษ มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1,680 คนขึ้นไป มีทั้งหมด 42 โรงเรียน มีจำนวนประชากร 4,793 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่ปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2567 จำนวน 380 คน โดยใช้หลักการของลินเดอร์แมน มีรินดา และโกล์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์การสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ใช้เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยเครื่องมือ แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 แบบยืนยันองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย นิยามเชิงปฏิบัติการขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้

ขั้นตอนที่ 2 แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้

ลักษณะของเครื่องมือเป็นแบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ประกอบด้วย 2 ตอน ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยการสังเคราะห์จากการศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี เพื่อกำหนดเป็นข้อคำถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนนักเรียนในโรงเรียน ประสบการณ์ในการปฏิบัติราชการ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามวัดตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีทั้งหมด 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย และ 70 ตัวบ่งชี้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

4.2 หลังผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี แล้วส่งทางไปรษณีย์ พร้อมแบบสอบถามในลักษณะ Google Form แบบสแกน QR Code และรายชื่อโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จำนวน 7 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือจากครูผู้สอนในสังกัดในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.3 ผู้วิจัยรับแบบสอบถามครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการตรวจสอบแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ได้รับตอบกลับกลุ่มตัวอย่าง โดยการนำมาลงรหัส (Coding) เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน ร้อยละสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติของผู้บริหารสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาในแต่ละตัวบ่งชี้

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลและองค์ประกอบมีข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

5.2.1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Co-Efficiency) ใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลเบื้องต้น ก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบและข้อมูลที่เหมาะสมควรมีค่าความสัมพันธ์ไม่น้อยกว่า 0.30

5.2.2 ค่าดัชนี KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) ใช้วิเคราะห์ว่าข้อมูลชุดนี้เหมาะที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบหรือไม่ โดยดัชนี KMO จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0-1 ซึ่งค่าจะเท่ากับ 1 เมื่อตัวแปรแต่ละตัวสามารถทำนายได้ด้วยตัวแปรอื่น โดยปราศจากความคลาดเคลื่อนในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดอย่างน้อยระดับปานกลางคือข้อมูลต้องมีค่าดัชนี KMO มากกว่า 0.60 จึงจะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ

5.2.3 ค่าสถิติของบาร์ตเล็ตต์ (Bartlett's Test of Sphericity) ใช้ทดสอบว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ถ้าค่าสถิติของบาร์ตเล็ตต์มีนัยสำคัญ แสดงว่าตัวแปรต่าง ๆ ความสัมพันธ์กันสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

5.2.4 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ต้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.50

5.3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) โดยการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างองค์ประกอบ และกำหนดน้ำหนักตัวแปรย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้กับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ซึ่งได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถามด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป เพื่อหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบย่อยที่ใช้ในการสร้างตัวบ่งชี้และทำการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลโครงสร้างเชิงทฤษฎีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายตามหลักเกณฑ์ ดังนี้ (ยุทธ ไทยวรรณ, 2556)

5.3.1 ค่าสถิติไค-สแควร์ χ^2 (Chi-Square Goodness of Statistic) ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันไม่มีนัยสำคัญ มีค่ามากกว่า .05 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.00

5.3.2 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ χ^2/df มีค่ามากกว่า 0 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2.00

5.3.3 ดัชนีวัดความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.95 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.00

5.3.4 ค่ารากที่สองเฉลี่ยของเศษเหลือ (Root Mean Square Residual: RMR) มีค่ามากกว่า 0.90

5.3.5 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI) มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.97 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.00

5.3.6 ดัชนีความสอดคล้องสัมพันธ์ (Normal Fit Index: NFI) มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.95 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.00

5.3.7 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์หรือค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0 แต่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05 ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันในครั้งนี้ จึงพิจารณาความสอดคล้องของโมเดล คือ ต้องมีค่า RMSEA น้อยกว่า 0.05 ซึ่งแสดงว่า มีความสอดคล้องที่เหมาะสม (Close Fit)

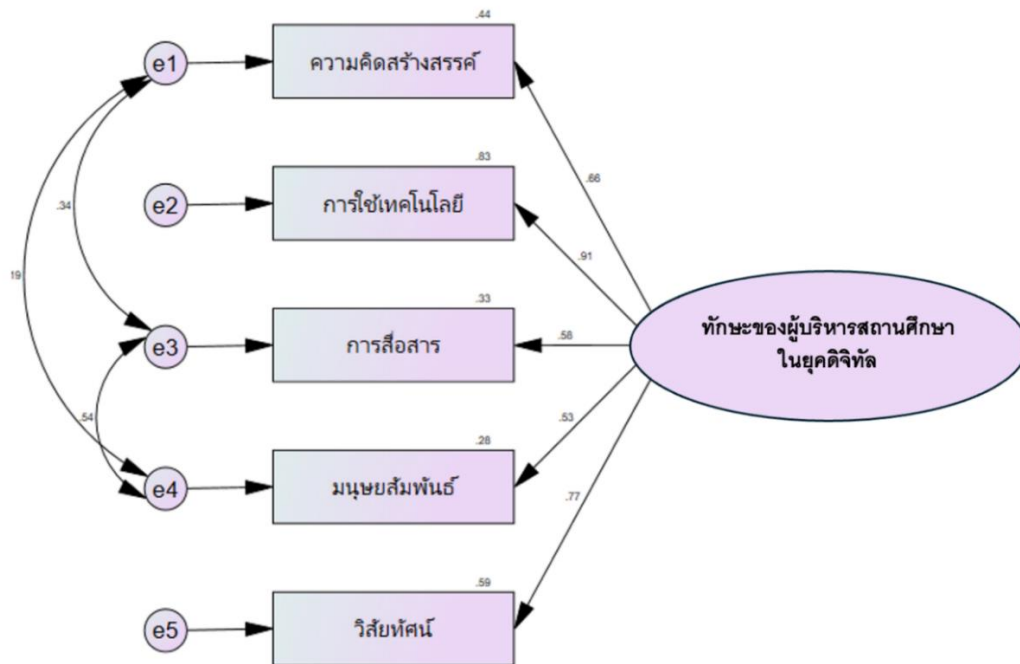
ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

1.1 ผลการศึกษาระดับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ วิสัยทัศน์ รองลงมาเป็นการสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ ความคิดสร้างสรรค์ และการใช้เทคโนโลยี ตามลำดับ

1.2 ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน โดยศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ตำรา หลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้จำนวน 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย และ 70 ตัวบ่งชี้

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของแบบสอบถามองค์ประกอบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทั้งฉบับซึ่งประกอบ 5 องค์ประกอบย่อย พบว่า เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ ทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยองค์ประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยี รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และมนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์ (Factor Loading) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.526 ถึง 0.910 ซึ่งมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ค่า S.E. (Standard Error) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.050 ถึง 0.062 ค่า T (T-Test) มีค่าอยู่ระหว่าง 9.873 ถึง 14.683 และมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณยกกำลังสอง (R^2) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.277 ถึง 0.828 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า มีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 2.905 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 2 ค่าความน่าจะเป็น (p) มีค่าเท่ากับ 0.234 ค่าดัชนี GFI มีค่าเท่ากับ 0.997 ค่าดัชนี CFI มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่าดัชนี RMR มีค่าเท่ากับ 0.006 ค่าดัชนี RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.035 ค่าดัชนี NFI มีค่าเท่ากับ 0.997 ส่วนความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง ρ_c มีค่าเท่ากับ 0.83 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัด ρ_v มีค่าเท่ากับ 0.50 จากค่าสถิติแสดงให้เห็นว่าโมเดล ตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

รูปที่ 1 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ของแบบสอบถามองค์ประกอบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความคิดสร้างสรรค์ 2) การใช้เทคโนโลยี 3) การสื่อสาร 4) มนุษยสัมพันธ์, และ 5) วิสัยทัศน์ องค์ประกอบดังกล่าวได้จากการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะ ผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของไกรสร เจียมทอง ที่ระบุว่าผู้บริหารสถานศึกษา ในยุคดิจิทัลต้องมีทั้งศาสตร์และศิลปะ มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการให้บรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ โดยประกอบด้วย 6 ทักษะ คือ มนุษยสัมพันธ์ เทคนิค การสื่อสารและเทคโนโลยี คุณธรรม การสร้างสรรค์นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ (ไกรสร เจียมทอง, 2561) สอดคล้องกับ งานวิจัยของณัฐวดี ชูวัง ที่พบว่า ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลประกอบด้วย ทักษะการบริหาร จัดการองค์กร การคิดวิเคราะห์และการคิดสร้างสรรค์ การใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล และทักษะด้านมนุษย

สัมพันธ์ (ณัฐวดี ชูวัง, 2565) สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐกานต์ แยมชื่น พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล ทักษะการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การสื่อสาร มนุษยสัมพันธ์ และการคิดสร้างสรรค์ (ณัฐกานต์ แยมชื่น, 2566) และสอดคล้องกับงานวิจัยของชินนภา ชูใจ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลต้องมีทักษะสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อสารสนเทศ การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ความสร้างสรรค์ในการจัดทำนวัตกรรมทางการศึกษา และการมีวิสัยทัศน์ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี (ชินนภา ชูใจ, 2567)

2. ผลการวิเคราะห์จากองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สองของโมเดลสมการโครงการขององค์ประกอบทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ทั้ง 5 องค์ประกอบหลัก จำนวน 70 ตัวบ่งชี้ พบว่า เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ ทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยองค์ประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยี รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และมนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ จากค่าสถิติแสดงให้เห็นว่า โมเดลตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สอดคล้องกับไชนันต์ สกุลศรีประเสริฐ ได้เสนอในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันไว้ว่า ดัชนีความกลมกลืนตัวอื่น ๆ มีมากมายดัชนีความสอดคล้องที่นิยมได้แก่ GFI, AGFI, และ CFI ที่มีค่ามากกว่า 0.90 - 0.95 คือโมเดลที่มีการวัดที่สร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ส่วน Standardized RMR ถ้ามีค่าต่ำกว่า 0.05 แสดงว่า โมเดลที่ได้มีความสอดคล้องกับข้อมูลดี (ไชนันต์ สกุลศรีประเสริฐ, 2556) และสอดคล้องกับนงลักษณ์ วิรัชชัย ได้กล่าวไว้ว่า การวิเคราะห์ ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนปรับแก้แล้ว (Adjusted the Goodness of Fit Index: AGFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index, CFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.95 แสดงว่าแบบจำลองสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2538)

องค์ความรู้ใหม่

องค์ประกอบของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก เรียงตามค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบ ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยี 2) วิสัยทัศน์ 3) ความคิดสร้างสรรค์

4) การสื่อสาร และ 5) มนุษยสัมพันธ์ ซึ่งการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล จะต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีวิสัยทัศน์กว้างไกลก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาอย่างรวดเร็วในยุคดิจิทัล มีความคิดสร้างสรรค์โดยสามารถคิดได้หลากหลาย และยืดหยุ่นให้เหมาะสมตามสถานการณ์ มีความสามารถด้านการสื่อสารกับผู้อื่น โดยสามารถเลือกช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม อีกทั้งสามารถเป็นผู้ฟังที่ดี นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

1) ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยศึกษาและสังเคราะห์เอกสาร ตำรา หลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้จำนวน 5 องค์ประกอบหลัก 19 องค์ประกอบย่อย และ 70 ตัวบ่งชี้ พบว่า เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์น้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวแปรมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยองค์ประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุด คือ การใช้เทคโนโลยี รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร และมนุษยสัมพันธ์ ตามลำดับ

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันองค์ประกอบของทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล พบว่า มีค่าไค-สแควร์ (Chi-Square) เท่ากับ 2.905 ค่าองศาอิสระ (df) มีค่าเท่ากับ 2 ค่าความน่าจะเป็น (p) มีค่าเท่ากับ 0.234 ค่าดัชนี GFI มีค่าเท่ากับ 0.997 ค่าดัชนี CFI มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่าดัชนี RMR มีค่าเท่ากับ 0.006 ค่าดัชนี RMSEA มีค่าเท่ากับ 0.035 ค่าดัชนี NFI มีค่าเท่ากับ 0.997 ส่วนความเชื่อมั่นของตัวแปรแฝง ρ_c มีค่าเท่ากับ 0.83 และค่าเฉลี่ยความแปรปรวนที่ถูกสกัด ρ_v มีค่าเท่ากับ 0.50 จากค่าสถิติแสดงให้เห็นว่าโมเดลตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการใช้เทคโนโลยี เป็นองค์ประกอบที่มีน้ำหนักมากที่สุด จึงควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาทักษะดังกล่าวเพิ่มเติม โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เพื่อพัฒนาแนวทางเสริมสร้างทักษะการใช้เทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัล

2) กระบวนการพัฒนาตัวบ่งชี้ในงานวิจัยนี้ซึ่งอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ร่วมกับการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) และองค์ประกอบเชิงยืนยันลำดับที่สอง (Second-order CFA) เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาตัวบ่งชี้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตัวบ่งชี้ในประเด็นอื่น ๆ หรือนโยบายด้านการบริหารการศึกษาได้ต่อไป

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้โมเดลตัวบ่งชี้ที่ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องในงานวิจัยนี้เป็นกรอบแนวทาง เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม

2) ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเพิ่มเติมเกี่ยวกับทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เนื่องจากงานวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลัก การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกต จะช่วยให้เข้าใจบริบทและพฤติกรรมการใช้ทักษะของผู้บริหารได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ไกรศร เจริญทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32. *วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการการศึกษา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ชินนภา ชูใจ. (2567). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาต่อการบริหารงานในยุคเทคโนโลยีดิจิทัลของเครือข่ายโรงเรียนที่ 21 สำนักงานเขตจตุจักรสังกัดกรุงเทพมหานคร. *วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 11(1), 809-825.
- ไชยันต์ สกฤตศรีประเสริฐ. (2556). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน. *วารสารจิตวิทยาคลินิก*, 44(1), 1-16.
- ณัฐกานต์ แยมชื่น. (2566). ทักษะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. *วารสารวิทยการวิจัยและวิชาการ*, 3(6), 331-348.

- ณัฐวดี ชูวัง. (2565). คุณลักษณะและทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามความเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานครเขต 1 กลุ่มโรงเรียนที่ 2. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 10(2), 48-63.
- ธีระ รุญเจริญ. (2547). สภาพปัจจุบันและปัญหาการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). วิจัยวิจัยขั้นสูงด้านการวิจัยและสถิติ. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 7(2), 1-36.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). *การวิเคราะห์ห่อภิมาน (Meta-Analysis)*. กรุงเทพมหานคร: นิชิแอดเวอร์ไทซิง.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2545). *การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับกระประเมินคุณภาพการบริหารและการจัดการเขตพื้นที่การศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ชารอักษร.
- บรรจง ลาวะสี. (2565). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ตามหลักอิทธิบาท 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารนวมมูองแหรพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(2), 153-172.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).
- ยุทธ ไทยวรรณ. (2556). *การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วย AMOS*. กรุงเทพมหานคร: วี.พริ้นท์.
- สุจรรยา ขาวสกุล และคณะ. (2560). ครุศาสตร์วิจัย 2560. ใน รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3. ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Katz, R. L. (1974). Skills of an effective administrator. *Harvard Business*, 52(5), 90–102.

การพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร
คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*

DEVELOPMENT INDICATORS OF COLLABORATIVE CULTURE OF STAFF
IN FACULTY OF INTERDISCIPLINARY STUDIES KHON KAEN UNIVERSITY

*กิตติพงศ์ สมชอบ, ดาวรรณ ถวิลการ

Kittipong Somchob, Dawruwan Thawinkarn

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย.

Faculty of Education Khon Kaen University, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: kittipong_so@kkumail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรคณะสหวิทยาการ 2) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรคณะสหวิทยาการกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรคณะสหวิทยาการ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและบุคลากรคณะสหวิทยาการ จำนวน 225 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความตรงเชิงเนื้อหาระหว่าง 0.60- 1.00 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.962 และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์สถิติอ้างอิงโดยการทดสอบค่า Bartlett's Test of Sphericity ค่าดัชนี KMO และวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน วิเคราะห์ค่าสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรมี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ค่านิยม ความไว้วางใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป้าหมายร่วมกัน และการมีส่วนร่วมของบุคลากร รวม 10 องค์ประกอบย่อย 2) โมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรคณะสหวิทยาการ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ 3) แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) ค่านิยมความไว้วางใจ ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใส เปิดรับฟังความคิดเห็นจากทุกระดับ ส่งเสริมจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพ (2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารควรพัฒนาแพลตฟอร์มการสื่อสารสองทางผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล (3) เป้าหมายร่วมกัน ควรกำหนดเป้าหมายของคณะเชื่อมโยงกับเป้าหมายรายบุคคลผ่านแผนพัฒนารายบุคคล (4) การมีส่วนร่วมของบุคลากร ควร

เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ สร้างบรรยากาศการทำงานที่ทำให้รู้สึกเป็น
เจ้าขององค์กร

คำสำคัญ: การพัฒนาตัวบ่งชี้, วัฒนธรรมความร่วมมือ, บุคลากร

Abstract

This research article aimed to 1) examine the components and indicators of a collaborative culture among personnel of the Faculty of Interdisciplinary Studies, 2) verify the consistency of the collaborative culture indicator model with empirical data, and 3) explore guidelines for developing a collaborative culture among faculty personnel. The study employed a mixed-methods research design. The sample group consisted of 225 administrators and staff members of the Faculty of Interdisciplinary Studies. Research instruments included a five-point Likert scale questionnaire with content validity indices ranging from 0.60 to 1.00 and a reliability coefficient of 0.962, as well as semi-structured interviews for identifying development guidelines. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and inferential statistics, including Bartlett's Test of Sphericity, the Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) index, and confirmatory factor analysis (CFA).

The research findings revealed that: 1) the collaborative culture among personnel comprised four main components trust values, effective communication, shared goals, and personnel participation consisting of ten sub-components; 2) the model of collaborative culture indicators for the Faculty of Interdisciplinary Studies was consistent and harmonized with empirical data; and 3) the guidelines for developing a collaborative culture included four key aspects: (1) Trust values administrators should foster transparency, encourage open dialogue at all levels, and promote professional ethics; (2) Effective communication administrators should develop two-way communication platforms using digital technology; (3) Shared goals organizational goals should be aligned with individual development plans; and (4) Personnel participation staff should be encouraged to engage in management processes and experience a sense of organizational ownership through a supportive and inclusive working environment.

Keywords: Development of Indicators, Collaborative Culture, Personnel

บทนำ

ในยุคปัจจุบันที่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว สถาบันอุดมศึกษาถูกท้าทายให้ต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น การบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัย จึงไม่เพียงแต่ต้องมุ่งเน้นที่การพัฒนาด้านวิชาการและการวิจัยเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงาน ที่เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายร่วมกันขององค์กร ซึ่งหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร คือ “วัฒนธรรมความร่วมมือ” (Collaborative Culture) ของบุคลากร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย บุญชนก ธรรมวงศา ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมความร่วมมือในการทำงาน เป็นกระบวนการที่บุคลากรได้แสดงออกถึงการแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็น จากมุมมองที่หลากหลายมาต่อยอดองค์ความรู้ ในการคิด วิเคราะห์ ลงมือทำตามความถนัดของตนเอง และหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายของบุคลากรในองค์กร (บุญชนก ธรรมวงศา, 2567) จึงกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นสิ่งที่ต้องมาควรแก่การส่งเสริมให้เกิดเป็นค่านิยม วิถีปฏิบัติ วัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมความร่วมมือในองค์กร เพื่อเป็นหลักให้บุคลากรในองค์กรยึดถือในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด อุดม หงส์ชาติกุล ที่กล่าวถึงวัฒนธรรมความร่วมมือว่า วัฒนธรรมความร่วมมือเป็นการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างบุคคลหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงระบบและตอบสนองต่อความท้าทาย โดยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้ร่วมกัน เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิด และพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน (อุดม หงส์ชาติกุล, 2567)

คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากร เพื่อระดมสมองในการจัดทำรายงานผลการวิเคราะห์สถานภาพศักยภาพขององค์กร (SWOT Analysis) ของคณะสหวิทยาการ จากการสำรวจพบว่า ศักยภาพในการพัฒนาขณะนั้น มีบุคลากรที่มีคุณวุฒิที่หลากหลาย สามารถบูรณาการองค์ความรู้เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบพหุศาสตร์และเชิงสหวิทยาการได้ แต่ยังพบว่า ยังมีข้อจำกัดที่สำคัญคือ บุคลากรบางส่วนยังขาดการมีจิตใจในการให้บริการที่ดี คณะยังขาดการสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือ ที่ก่อให้เกิดการร่วมมือร่วมใจในการทำงาน มองเป้าหมายการพัฒนาองค์กรไปในทิศทางเดียวกัน (งานยุทธศาสตร์และการคลัง, 2567) จึงกล่าวได้ว่า ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการมีวัฒนธรรมความร่วมมือที่ดีในองค์กร ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมความร่วมมือ เป็นปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อการสร้างความไว้วางใจในองค์กร การแบ่งปันข้อมูล และการทำงานเป็นทีม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการทำงานในมหาวิทยาลัย ที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศทางการศึกษาและวิจัย

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดคณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาต่งบ่งชี้องค์ประกอบวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เนื่องจากมีความสำคัญในการพัฒนาความรู้และ

ข้อมูลเชิงประจักษ์ เกี่ยวกับวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร ซึ่งสามารถนำไปสู่การออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสม สำหรับการเสริมสร้างความร่วมมือ และสนับสนุนความสำเร็จของมหาวิทยาลัย องค์ความรู้ที่ได้จะเครื่องมือที่เป็นประโยชน์สำหรับการบริหารจัดการภายในมหาวิทยาลัย เพื่อให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยขอนแก่นได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

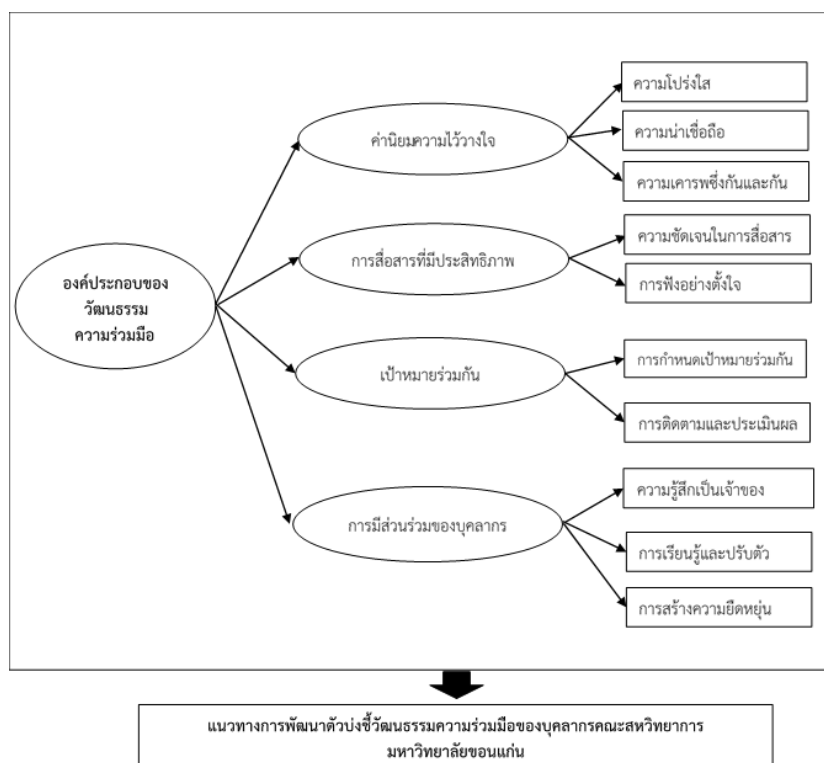
1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลไกของโมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นกับข้อมูลเชิงประจักษ์
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

สมมติฐานการวิจัย

โมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง 10 แหล่งข้อมูล โดยใช้แนวคิดอุดม หงส์ชาติกุล, วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, ดวงทิพย์ วิบูลศักดิ์ชัย, อโศก พลบำรุง, Jennifer Herrity และ Mila Chervenкова เป็นหลัก (อุดม หงส์ชาติกุล, 2567; วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2557; ดวงทิพย์ วิบูลย์ศักดิ์ชัย, 2555; อโศก พลบำรุง, 2567; Jennifer Herrity, 2567; Mila Chervenкова, 2567) ร่วมกับงานวิจัยและแนวคิดอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดองค์ประกอบของวัฒนธรรมความร่วมมือ มีจำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ค่านิยมความไว้วางใจ 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 3) เป้าหมายร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมของบุคลากร และนำเสนอสารสนเทศที่ได้เพื่อมาศึกษา การพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยขอนแก่น ดังแสดงในแผนภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mix Method Research) มีขั้นตอนในการวิจัย ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในขั้นตอนนี้ได้ดำเนินการโดยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เกี่ยวกับตัวบ่งชี้กรอบความคิดการเสริมพลังของผู้บริหาร แล้วนำผลการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยระยะที่ 2 เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรคณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคลากรคณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 252 คน จำแนกเป็นผู้บริหารจำนวน 16 คน บุคลากรสายผู้สอน และบุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 236 คน (งานยุทธศาสตร์และการคลัง, 2567) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารและบุคลากรคณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการใช้อัตราส่วนกำหนดกลุ่มตัวอย่างต่อจำนวนพารามิเตอร์ คือ อย่างน้อย 10-20 เท่า ของจำนวน

พารามิเตอร์ (มีจำนวน 15 จำนวนพารามิเตอร์) (Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E, 2010) ผู้วิจัยเลือก 15 เท่า ของจำนวนพารามิเตอร์ เพื่อให้มีความสอดคล้องกับจำนวนประชากร ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 225 ประกอบด้วย ผู้บริหารจำนวน 16 คน และบุคลากรสายวิชาการ บุคลากรสายสนับสนุน จำนวน 209 คน โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบการสุ่มอย่างง่าย ตามหน่วยงานย่อย และสาขาวิชา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามวัดวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมความร่วมมือประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ตำแหน่ง อายุระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 สอบถามระดับวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scales) 5 ระดับ

โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งเสนอผ่านผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน และหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองใช้กับผู้บริหาร และบุคลากร จำนวน 1 คณะ คือ คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี ซึ่งมีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ที่มีประสิทธิภาพการทดลองใช้ (Try Out) เท่ากับ 0.962 และแบบสัมภาษณ์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติบรรยายใช้การแจกแจงความถี่และหาร้อยละ สำหรับการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามและสถิติอ้างอิง ดังนี้

1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เป็นการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลความสัมพันธ์โครงสร้างองค์ประกอบและกำหนดน้ำหนัก ตัวแปรย่อยที่ใช้กับข้อมูลเชิงประจักษ์

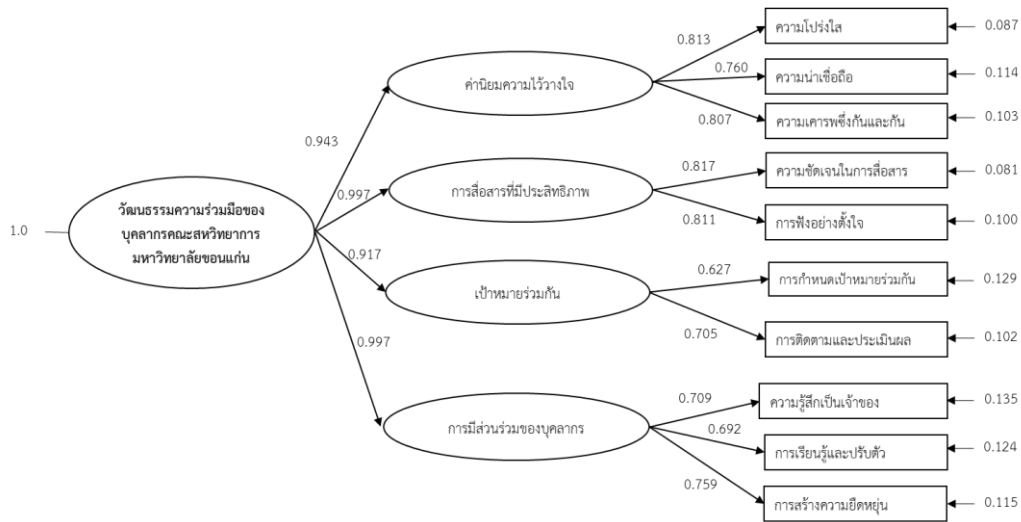
2) การตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในกรณีที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งแรกยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยต้องปรับโมเดลเพื่อให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดตามเกณฑ์ของประกฏติยา ทักษิณ ได้แก่ 1) ค่าไค-สแควร์ (X^2) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ หรือค่า p-value มีค่ามากกว่า 0.05 2) ค่าไค-สแควร์ต่อค่าองศาอิสระ (X^2/df) มีค่าน้อยกว่า 2.00 3) ค่าดัชนีวัดความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) มีค่ามากกว่า 0.95 4) ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (TLI) มีค่ามากกว่า 0.95 และ 5) ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าน้อยกว่า 0.05 6) ค่าดัชนีรากที่สองกำลังสองเฉลี่ย (SRMR) มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.08 (ประกฏติยา ทักษิณ, 2559)

การวิจัยระยะที่ 3 การสร้างแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษาในระยะที่ 1 ระยะที่ 2 และศึกษาจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง สรุปเป็นแนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analysis induction) โดยบรรยายแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มี 4 องค์ประกอบหลัก 10 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) ค่านิยมความไว้วางใจ มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และความเคารพซึ่งกันและกัน 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ ความชัดเจนในการสื่อสารและการฟังอย่างตั้งใจ 3) เป้าหมายร่วมกัน มี 2 องค์ประกอบย่อย คือ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน และการติดตามและประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมของบุคลากร มี 3 องค์ประกอบย่อย คือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ การเรียนรู้ และปรับตัว และการสร้างความยืดหยุ่น

2. ผลตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยดัชนีกลมกลืนของโมเดลวัฒนธรรมความร่วมมือเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เมื่อพิจารณาค่าไคร์สแควร์ (χ^2) เท่ากับ 28.080 ค่าองศาอิสระ (df) เท่ากับ 26 ค่านัยสำคัญทางสถิติ (P-Value) เท่ากับ 0.354 แสดงว่าค่าไคร์สแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณพารามิเตอร์ (RMSEA) เท่ากับ 0.012 ค่าดัชนีรากที่สองกำลังสองเฉลี่ย (SRMR) เท่ากับ 0.015 ค่าดัชนีความสอดคล้องเปรียบเทียบ (CFI) เท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืน (TLI) เท่ากับ 0.999 แสดงว่าโมเดลการวิจัยมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 1

$\chi^2 = 28.080$, $df = 26$, $\chi^2/df = 1.08$, P-Value = 0.354, RMSEA = 0.012, CFI = 1.000, TLI = 0.999, SRMR = 0.015

ภาพที่ 1 โมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) มีค่าตั้งแต่ 0.917 – 0.997 สามารถเรียงลำดับค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของบุคลากร ($\beta=0.997$) 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ($\beta=0.997$) 3) ค่านิยมความไว้วางใจ ($\beta=0.943$) 4) เป้าหมายร่วมกัน ($\beta=0.917$) ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของวัฒนธรรมความร่วมมือ

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ			ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)
	β	S.E.	t	
ค่านิยมความไว้วางใจ	0.943	0.020	20.834	0.890
การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	0.997	0.020	22.453	0.995
เป้าหมายร่วมกัน	0.917	0.018	16.516	0.840
การมีส่วนร่วมของบุคลากร	0.997	0.019	20.446	0.994

ผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ของการพัฒนาปัจจัยวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ในแต่ละตัวบ่งชี้ พบว่า

1) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปมาตรฐานสูงที่สุด โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด ได้แก่ ความชัดเจนในการสื่อสาร มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เท่ากับ 0.817 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.668

2) การมีส่วนร่วมของบุคลากร เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปมาตรฐานสูงที่สุด โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด ได้แก่ การสร้างความยืดหยุ่น มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เท่ากับ 0.759 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.577

3) ค่านิยมความไว้วางใจ เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปมาตรฐานรองลงมา โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด ได้แก่ ความโปร่งใส มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เท่ากับ 0.813 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.660

4) เป้าหมายร่วมกัน เป็นองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบในรูปมาตรฐานน้อยที่สุด โดยตัวบ่งชี้ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงที่สุด ได้แก่ การติดตามและประเมินผล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) เท่ากับ 0.705 มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R^2) เท่ากับ 0.497 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ต่อ)

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ			ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)
	β	S.E.	t	
1. ค่านิยมความไว้วางใจ				
ความโปร่งใส	0.813	0.046	20.492	0.660
ความน่าเชื่อถือ	0.760	0.044	20.433	0.577
ความเคารพซึ่งกันและกัน	0.807	0.000	0.000	0.652
2. การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ				
ความชัดเจนในการสื่อสาร	0.817	0.046	20.047	0.668
การฟังอย่างตั้งใจ	0.811	0.000	0.000	0.658

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ			ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)
	β	S.E.	t	
3. เป้าหมายร่วมกัน				
การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน	0.627	0.073	12.564	0.393
การติดตามและประเมินผล	0.705	0.000	0.000	0.497
4. การมีส่วนร่วมของบุคลากร				
ความรู้สึกรับผิดชอบ	0.709	0.050	18.752	0.503
การเรียนรู้และปรับตัว	0.692	0.052	16.611	0.480

องค์ประกอบ	น้ำหนักองค์ประกอบ			ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2)
	β	S.E.	t	
การสร้างความยืดหยุ่น	0.759	0.000	0.000	0.577

3. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) แล้วนำไปเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ โดยเรียงตามลำดับจากค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ได้ดังต่อไปนี้

1) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ พบว่า ผู้บริหารควรมีการสื่อสารที่ดีเพื่อช่วยลดความขัดแย้งในองค์กรและทำให้บุคลากรเข้าใจทิศทางของคณะสหวิทยาการอย่างชัดเจน ผู้บริหารควรพัฒนาแพลตฟอร์มการสื่อสารแบบสองทาง เช่น การใช้ระบบ Feedback Loop เพิ่มเติมนอกจากกล่องรับฟังความคิดเห็น หรือข้อร้องเรียน ผ่านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรมีการพัฒนาทักษะการสื่อสารของบุคลากรทุกระดับ โดยการฝึกอบรม (Workshops) และ Coaching ด้านการสื่อสารองค์กร

2) การมีส่วนร่วมของบุคลากร พบว่า ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ เช่น ตั้งคณะทำงานร่วม สำหรับโครงการสำคัญ ผู้บริหารควรส่งเสริมวัฒนธรรมการให้รางวัลและการยกย่อง เช่น กิจกรรมชื่นชมยินดีในโอกาสสำคัญ ๆ ของบุคลากร ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ช่วยให้บุคลากรเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน

3) ค่านิยมความไว้วางใจ พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดค่านิยมความไว้วางใจเป็นพื้นฐานของความร่วมมือภายในองค์กร ซึ่งจะช่วยให้บุคลากรกล้าที่จะสื่อสาร แสดงความคิดเห็น และทำงานร่วมกันได้อย่างเปิดเผย โดยผู้บริหารควรต้องสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใส ด้วยการนำระบบการให้ข้อมูลแบบเปิด (Open Information Sharing) เช่น Dashboard ผู้บริหารควรส่งเสริมความไว้วางใจ โดยเปิดรับความคิดเห็นจากบุคลากรทุกระดับ และควรส่งเสริมพฤติกรรมความซื่อสัตย์และจริยธรรมผ่านกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรม เช่น จรรยาบรรณวิชาชีพและแนวปฏิบัติที่ดีในองค์กร

4) เป้าหมายร่วมกัน พบว่า ผู้บริหารควรสร้างกระบวนการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน เช่น ควรมีการเปิดเวทีระดมความคิดเห็น เพื่อให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของคณะผู้บริหาร ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลแบบมีส่วนร่วม เช่น ใช้ OKRs (Objectives & Key Results) ในการกำกับติดตามผลการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย และควรสร้างเชื่อมโยงเป้าหมายองค์กรกับเป้าหมายส่วนบุคคล ผ่านการจัดทำแผนพัฒนารายบุคคล (Individual Development Plans: IDP)

อภิปรายผล

1. การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรคณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อยู่ในระดับมาก แสดงถึงความพร้อมของบุคลากรในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ Schein ที่อธิบายว่า “วัฒนธรรมองค์กรเป็นแบบแผนของค่านิยม ความเชื่อ และสมมติฐานร่วมกันที่สมาชิกใช้เป็นแนวทางในการคิดและการกระทำร่วมกัน” (Schein, E. H, 2010) ซึ่งแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้ง 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ค่านิยมความไว้วางใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป้าหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมของบุคลากร เป็นองค์ประกอบสำคัญในตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งนี้ องค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมากที่สุดและใกล้เคียงกันมากที่สุด 2 ลำดับแรก คือ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของบุคลากร สะท้อนให้เห็นว่า การสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือนั้น ผู้บริหารควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ เพื่อที่จะสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของบุคลากรจากทุกภาคส่วนเพื่อร่วมกันพัฒนาคณะ สอดคล้องกับวิชัย ลิ้มปิติกรานนท์ ซึ่งว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิผลจะช่วยให้บุคลากรรู้สึกมั่นใจและกล้าแสดงความคิดเห็นใหม่ๆ อย่างต่อเนื่องในองค์กร (วิชัย ลิ้มปิติกรานนท์, 2567)

2. แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า 1) ค่านิยมความไว้วางใจ ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมความไว้วางใจโดยเน้นความโปร่งใส และเปิดรับความคิดเห็นจากทุกระดับ ส่งเสริมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและแนวปฏิบัติที่ดี 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาแพลตฟอร์มสื่อสารสองทางผ่านใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรจัดอบรมเพื่อเสริมทักษะการสื่อสารของบุคลากรทุกระดับ 3) เป้าหมายร่วมกัน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของคณะ ควรใช้ระบบติดตามผลแบบมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงเป้าหมายองค์กรกับรายบุคคล ผ่านแผนพัฒนารายบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมของบุคลากร ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมตัดสินใจ สร้างวัฒนธรรมการยกย่องและให้รางวัล และเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจและรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร สอดคล้องกับทิศทางในการพัฒนาคณะสหวิทยาการ ในระยะนี้มีการดำเนินนโยบายและกิจกรรมต่าง ๆ หลายกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญและจำเป็นเร่งด่วน ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยที่ต้องการปรับโครงสร้างและศักยภาพของหน่วยงาน เน้นการใช้ทรัพยากรและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้คณะสหวิทยาการต้องมีการปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงาน โดยเพิ่มศักยภาพ เน้นการกระจายอำนาจในการทำงาน การใช้ทรัพยากร และการทำงานร่วมกัน ด้วยการใช้อยู่อาศัยจากการทบทวนระบบงานและกระบวนการทำงาน ร่วมกับโครงการสำคัญจากแผนกลยุทธ์ แล้วนำมาปรับโครงสร้างหน่วยงาน โครงสร้างการบริหาร เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนกลยุทธ์ และสร้างความเปลี่ยนแปลง โดยเน้นการนำนโยบายจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม (กองยุทธศาสตร์, 2567)

และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายในการยุบรวม และปรับปรุงหลักสูตรที่มีผลการรับเข้าต่ำกว่าต้นทุน ทำให้ผู้บริหารต้องทำงานหนักมากขึ้น โดยมุ่งที่ความสำเร็จของงานที่มีความสำคัญ จึงทำให้เกิดความต้องการในการพัฒนาด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการดำเนินงานมากขึ้น (Mila Chervenкова, 2567)

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

การศึกษาองค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น แสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ค่านิยมความไว้วางใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เป้าหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมของบุคลากร แนวทางในการพัฒนาวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ประกอบด้วย 1) ค่านิยมความไว้วางใจ ผู้บริหารควรสร้างวัฒนธรรมความไว้วางใจโดยเน้นความโปร่งใส และเปิดรับความคิดเห็นจากทุกระดับ ส่งเสริมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพและแนวปฏิบัติที่ดี 2) การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาแพลตฟอร์มสื่อสารสองทาง และใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารควรจัดอบรม เพื่อเสริมทักษะการสื่อสารของบุคลากรทุกระดับ 3) เป้าหมายร่วมกัน ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของคณะ ควรใช้ระบบติดตามผลแบบมีส่วนร่วม และเชื่อมโยงเป้าหมายองค์กรกับรายบุคคล ผ่านแผนพัฒนารายบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมของบุคลากร ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรร่วมตัดสินใจ สร้างวัฒนธรรมการยกย่องและให้รางวัล และเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ทำให้บุคลากรมีแรงจูงใจและรู้สึกเป็นเจ้าขององค์กร

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

องค์ประกอบและตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า โมเดลตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์มีค่าน้ำหนักใกล้เคียงกัน แสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบหลักทั้ง 4 ประการของวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร มีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดกลยุทธ์และนโยบายเพื่อพัฒนาคณะ รวมถึงการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ที่เน้นการพัฒนาบุคลากรให้มีวัฒนธรรมความร่วมมือ นอกจากนี้ ข้อมูลค่าน้ำหนักองค์ประกอบวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร ยังระบุว่า “การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ” และ “การมีส่วนร่วมของบุคลากร” เป็นสององค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คณะจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาและส่งเสริมบุคลากร เช่น กำหนดนโยบายที่สนับสนุนให้บุคลากรมีการ

เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น และผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากร เพื่อสร้างวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

2.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถามจากบุคลากร คณะสหวิทยาการเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรในระดับมหาวิทยาลัย เพื่อที่จะได้เห็นภาพของตัวบ่งชี้วัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรมหาวิทยาลัยขอนแก่น เช่น “ปัจจัยเชิงจิตวิทยาองค์การที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาไทย” เพื่อเปรียบเทียบลักษณะวัฒนธรรมการทำงานร่วมกันในบริบทของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ รวมถึงศึกษาปัจจัยเชิงสังคมและเทคโนโลยีที่อาจส่งผลต่อการสร้างวัฒนธรรมความร่วมมืออย่างยั่งยืน

2) ควรนำองค์ประกอบวัฒนธรรมความร่วมมือของบุคลากร ไปใช้ในการศึกษาด้วยวิธีวิจัยคุณภาพ แบบกรณีศึกษาในหน่วยงาน/คณะอื่น ๆ เพื่อให้ได้วิธีการปฏิบัติที่ดี (Good Practice) เป็นแนวทางกับหน่วยงาน/คณะ อื่นในมหาวิทยาลัยขอนแก่นนำไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กองยุทธศาสตร์. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- งานยุทธศาสตร์และการคลัง. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หนองคาย: คณะสหวิทยาการ.
- ดวงทิพย์ วิบูลย์ศักดิ์ชัย. (2555). การพัฒนารูปแบบความร่วมมือด้านการวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยและภาคอุตสาหกรรม. ปรินญานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการอุดมศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชนก ธรรมวงศา. (2561). 4CS : สี่ทักษะการเรียนรู้ที่ควรมี ฝึกกันได้ และไม่ต้องใช้พรสวรรค์. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2567 จาก <https://thepotential.org/2018/10/19/4cs-for-21st-century-learning/>.
- ประกฤติยา ทักสิณ. (2559). เอกสารประกอบการอบรมการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม LISREL และ M-Plus. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ. (2557). การศึกษาและรวบรวมตัวอย่างการบริหารจัดการบ้านเมืองแบบร่วมมือ (Collaborative Governance) ระหว่างภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและชุมชน. รายงานการวิจัย. คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (สำนักงาน ก.พ.ร.).

- วิชัย ลิ้มปิติกรานนท์. (2567). 7 เทคนิค ในการสร้างวัฒนธรรมแห่งความร่วมมือในที่ทำงาน. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2567 จาก <https://www.okr-thai.com/ork-talk/ep-65/>.
- อโศก พลบำรุง. (2566). แนวคิดการประสานความร่วมมืออย่างมีธรรมมาภิบาล. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567. จาก <https://pmua.or.th/wp-content/uploads/2023/10/5.-แนวคิดความร่วมมือภาคีเสริมพลัง.pdf>.
- อุดม หงส์ชาติกุล. (2563). วัฒนธรรมความร่วมมือ *Co-Creating Culture of Collaboration*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/Ecr7K>.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis*. (7th ed.). Prentice Hall.
- Jennifer Herrity. (2024). *9 Steps To Create a Collaborative Culture at Work*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/gd3HV>
- Mila Chervenkova. (2021). *Collaborative Culture: 8 Successful Practices to Explore*. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567 จาก <https://businessmap.io/blog/creating-collaborative-culture>.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational Culture and Leadership*. (4th ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

ความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด*

A HAPPINESS AT WORK OF EMPLOYEES OF THAI NISSHIN SEIFUN CO., LTD.

*ฉรินทร์ญา ธีระโกสิตภัสร์, เอนก ประดิษฐารมณ

Nirinya Thirakositpat, Anek Pradittharom

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

Ramkhamhaeng University, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: nirinyajune@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด 2) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของ ความสุขในการทำงาน ตาม ปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ พนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด จำนวนทั้งสิ้น 242 คน โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ อย่างเป็นสัดส่วน จำแนกตามส่วนงาน และการสุ่มตัวอย่างดำเนินการโดยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อย ละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทำการเปรียบเทียบ โดยใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความ แปรปรวนทางเดียว ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด โดยภาพรวมพบว่า มีระดับความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ สุขภาพดี น้ำใจงาม การผ่อนคลาย การพัฒนาความรู้ คุณธรรม การใช้เงินเป็น ครอบครัวที่ดี และสังคมที่ดี ตามลำดับ 2) ข้อมูลเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชินเซฟุง จำกัด โดยจำแนกตาม ข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ทำงาน และส่วนงาน พบว่า ที่มีความแตกต่างกัน ด้านเพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน ที่แตกต่างกัน มี ความสุขในการทำงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนด้านระดับการศึกษา รายได้ เฉลี่ยต่อเดือน และส่วนงาน ที่แตกต่างกัน พบว่า มีความสุขในการทำงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: ความสุขในการทำงาน, องค์กรญี่ปุ่น, บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด

Abstract

This research aimed to: 1) study the level of work happiness among employees of Thai Nisshin Seifun Co., Ltd., and to 2) analyze and compare differences in work happiness based on personal factors of the employees. This study employed a quantitative research methodology. The sample consisted of 242 employees of Thai Nisshin Seifun Co., Ltd., selected through stratified proportional sampling based on departments and accidental sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, mean, percentage, and standard deviation. Comparative analysis was conducted using t-tests and one-way analysis of variance (ANOVA), with pairwise differences tested using the LSD (Least Significant Difference) method.

The results revealed that 1) The overall level of workplace happiness among employees was high across all eight dimensions: good health, generosity, relaxation, knowledge development, morality, financial responsibility, family well-being, and positive social relationships respectively. 2) In the analysis of workplace happiness based on personal factors-gender, age, education level, average monthly income, work experience, and department-it was found that gender, age, and work experience did not significantly affect workplace happiness. However, education level, average monthly income, and department showed statistically significant differences in workplace happiness at the 0.05 level.

Keywords: workplace happiness, Japanese Company, Thai nisshin seifun co., ltd.

บทนำ

หลายปีที่ผ่านมา เราต้องเผชิญกับวิกฤตที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชากรอย่างมากหลาย ๆ องค์กรต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนนั้น ไม่ว่าจะเป็นการ

ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานไปสู่ระบบออนไลน์มากขึ้น การปรับโครงสร้างองค์กรให้มีความเหมาะสม หรือการให้ความสำคัญกับสุขภาวะของพนักงาน เพื่อให้พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป คุณภาพชีวิตในการทำงานถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อ ประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร ซึ่งองค์กรที่ให้ความสำคัญกับการสร้างสุขภาวะของพนักงาน จะสามารถสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อความสุข ความพึงพอใจ และความผูกพันของ พนักงานกับองค์กรได้ การสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของสวัสดิการและสิทธิ ประโยชน์ แต่ยังครอบคลุมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง สนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วม และส่งเสริม การทำงานเป็นทีม เพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แนวคิดด้านความสุขในการทำงานได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากองค์กรต่าง ๆ เริ่มตระหนักว่า พนักงานที่มีความสุขจะสามารถสร้างผลงานที่มีประสิทธิภาพ และมีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน มากขึ้น ความสุขเป็นปรากฏการณ์ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยถือเป็นความต้องการพื้นฐาน ของมนุษย์ในหลากหลายวัฒนธรรม (Nidhi, J., Dipanker, S., Bhawana, B., & Sascha, K, 2025) องค์กรที่สามารถส่งเสริมความสุขของพนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มักจะมีอัตราการลาออกต่ำ มีความร่วมมือกันภายในทีมที่ดีขึ้น และสามารถดึงดูดบุคลากรที่มีคุณภาพเข้าสู่องค์กรได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนา องค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุขจึงไม่เพียงแต่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพนักงานเท่านั้น แต่ยังเป็น กลยุทธ์สำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรในระยะยาวอีกด้วย

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้เสนอแนวคิด “healthy workplace framework” ซึ่งเป็น แนวทางในการสร้างสุขภาวะในที่ทำงาน โดยองค์กรที่ต้องการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข ต้องพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน, สภาพแวดล้อมทางจิตใจและ สังคม, ทรัพยากรมนุษย์ด้านสุขภาพในที่ทำงาน และการเชื่อมโยงกับชุมชน (อุไรพร เสี่ยงกล้า, 2559) สามารถทำได้โดยการสนับสนุนความสุขในการทำงานของพนักงาน และใส่ใจสภาพแวดล้อมในการ ทำงาน (Arzu, A., Hale, O., & Fatos, S, 2021) แนวทางดังกล่าวเน้นย้ำว่า ความสุขในการทำงานไม่ได้ เป็นเพียงปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงาน แต่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความ ยั่งยืนขององค์กร การนำพาองค์กรไปสู่องค์กรแห่งความสุข จึงต้องเริ่มที่การเข้าใจทั้งเหตุและผล ที่ส่งผล ต่อความสุขในการทำงานของพนักงานในองค์กร ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจและคิดวางแผน กลยุทธ์ ที่ช่วยส่งเสริมด้านความสุขในการทำงาน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถ บริหารจัดการชีวิตการทำงานและชีวิตครอบครัวให้มีความสมดุล (work life balance) (ธนสิทธิ์ สุจริต

รักดี และพุทธิไกร ประมวล, 2566)

อีกทั้งในประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้นำเสนอแนวคิด “happy 8 workplace” ซึ่งประกอบด้วยความสุข 8 ประการ ได้แก่ สุขภาพดี (happy body) น้ำใจงาม (happy heart) การผ่อนคลาย (happy relax) การพัฒนาความรู้ (happy brain) คุณธรรม (happy soul) การใช้เงินเป็น (happy money) ครอบครัวที่ดี (happy family) และสังคมที่ดี (happy society) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ แนวคิดนี้ช่วยให้องค์กรสามารถกำหนดกลยุทธ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของพนักงานและสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสุขในการทำงาน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ลดภาวะความเครียด และเพิ่มแรงจูงใจในการทำงานให้แก่พนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2568)

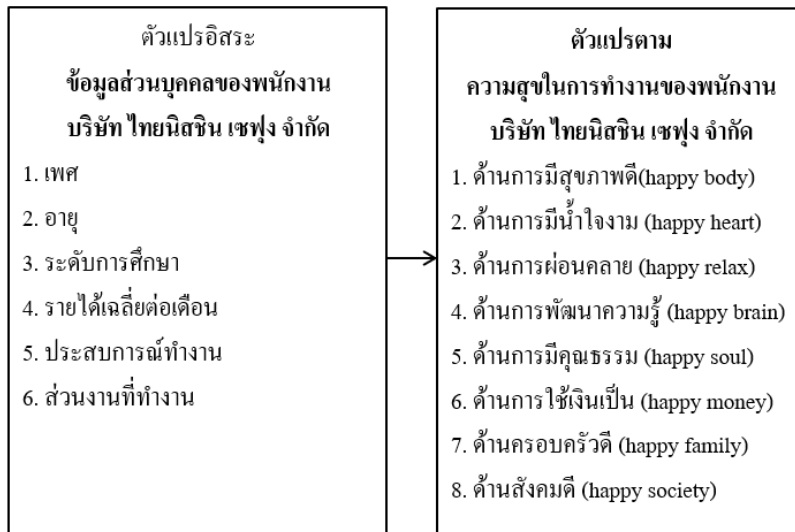
บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด เป็นองค์กรญี่ปุ่นที่ดำเนินธุรกิจด้านการผลิตซอส และอาหารแช่แข็ง ในประเทศไทยมากกว่า 30 ปี ด้วยแนวคิด “คุณภาพ สร้างรอยยิ้ม” บริษัทให้ความสำคัญกับพนักงานในฐานะทรัพยากรที่มีคุณค่า และตระหนักว่าการสร้างองค์กรแห่งความสุข จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร การพัฒนาแนวทางที่ส่งเสริมความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน (work life balance) ให้ความสำคัญกับระบบการทำงานแบบยืดหยุ่น (flexible working system) รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กร สามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ มีการศึกษาพบว่าพนักงานที่มีความสุขในการทำงานจะมีระดับความพึงพอใจที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลต่ออัตราการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการแก้ปัญหาของพนักงาน ดังนั้น การสร้างองค์กรแห่งความสุข จึงไม่ใช่เพียงการให้สวัสดิการที่ดี หรือสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมกับพนักงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดกว้าง สนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วม และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานเป็นทีมอีกด้วย องค์กรที่สามารถบูรณาการแนวคิดเรื่องความสุขในการทำงาน เข้าไปในวัฒนธรรมองค์กรจะช่วยสร้างสังคมการทำงานที่เต็มไปด้วยความร่วมมือและความไว้วางใจ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญขององค์กรที่มีความมั่นคง และยังแสดงถึงศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การศึกษาความสุขของพนักงาน ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแนวทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งหากได้วิเคราะห์แล้ว พบว่าเกิดได้จากหลายสาเหตุ หลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นในด้านของงานที่มีปริมาณมาก (work overload) เกิดแรงกดดันทั้งในงานและเวลา (time pressure) ขัดแย้งกันในด้านความกดดัน ทักษะส่วนตัว ความขัดแย้งในทีม

หรือแม้แต่ปัญหาจากสังคมและครอบครัว สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อการทำงานและประสิทธิภาพของงานด้วยเช่นกัน หากองค์กรมองเห็นและเข้าใจถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถกำหนดเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความสุขในการทำงานของพนักงาน สามารถนำไปสู่องค์กรแห่งความสุขได้ ส่งผลต่อความสัมฤทธิ์ของงานในระยะยาว มีการศึกษาด้านคุณภาพชีวิต ได้แก่ ความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และด้านลักษณะงาน อันได้แก่ การมอบหมายงานให้สอดคล้องกับความรับผิดชอบ การมอบหมายงานตามความรู้ความชำนาญและมีปริมาณงานที่เหมาะสม (ชุดิมาพร กองไธสง, 2566)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจศึกษาเรื่อง “ความสุขในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด” โดยใช้แนวทางความสุข 8 ประการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นกรอบในการศึกษา ผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้จะช่วยให้องค์กรสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ เพื่อพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งความสุข (Happy Workplace) ซึ่งไม่เพียงช่วยเพิ่มความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงานของพนักงานเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ลดอัตราการลาออก และส่งเสริมให้พนักงานพร้อมพัฒนาองค์กรให้เติบโต สร้างสังคมการทำงานที่เต็มไปด้วยความร่วมมือ โดยเฉพาะใน องค์กรญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับความเป็นทีมและความสัมพันธ์ระหว่างพนักงาน เพื่อนร่วมงาน การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสุขในการทำงาน จะช่วยให้พนักงานมีความภักดีต่อองค์กรและพร้อมที่จะร่วมพัฒนาองค์กร การสร้างองค์กรแห่งความสุข จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่องค์กรควรให้ความสำคัญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งผลที่ดีให้องค์กรในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของ ความสุขในการทำงาน ตามปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง ความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พนักงานของบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด โดยใช้สูตรคำนวณของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% โดยยอมให้เกิดความคลาดเคลื่อนเท่ากับ $\pm 5\%$ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 242 คน ด้วยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (stratified random sampling) อย่างเป็นสัดส่วน จำแนกตามส่วนงาน และการสุ่มตัวอย่างดำเนินการโดยใช้การสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling)

ตารางที่ 1 การแบ่งสัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง

ประเภทของพนักงาน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
ส่วนงานสำนักงาน(office)	65	26
ส่วนงานโรงงานอาหารแช่แข็ง	301	120
ส่วนงานโรงงานอาหารกระป๋อง	220	87
ส่วนงานซ่อมบำรุง	23	9
	รวม 609	242

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งส่วนของแบบสอบถามออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของพนักงาน โดยมีลักษณะคำถามแบบตรวจรายการ (checklist) ประกอบด้วยคำถาม 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ทำงาน และส่วนงานที่ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความสุขในการทำงานของพนักงานมีลักษณะเป็นคำถามแบบตรวจรายการ (checklist) ประกอบด้วยคำถามทั้งหมด 44 ข้อ ซึ่งครอบคลุมระดับความคิดเห็นของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ทั้ง 8 ด้านได้แก่ (1) ด้านการมีสุขภาพดี (happy body) (2) ด้านการมีน้ำใจงาม (happy heart) (3) ด้านการผ่อนคลาย (happy relax) (4) ด้านการพัฒนาความรู้ (happy brain) (5) ด้านการมีคุณธรรม (happy soul) (6) ด้านการใช้เงินเป็น (happy money) (7) ด้านครอบครัวดี (happy family) (8) ด้านสังคมดี (happy society)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ขอนหนังสือขออนุญาตเพื่อแจกแบบสอบถามในการทำวิจัย จากคณะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ไปยังประธาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด
2. ดำเนินการแจกแบบสอบถามด้วย Google form โดยการสุ่มแบบบังเอิญ (accidental sampling) และรวบรวมแบบสอบถามคืนจากพนักงานทุกส่วนงาน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
4. ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ
5. นำข้อมูลที่ได้ไปทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปประมวลผล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยหาค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทำการเปรียบเทียบโดยใช้สถิติ t-test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีของ LSD

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.2 อายุ 25-40 ปี ร้อยละ 80.6 ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 50.8 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 15,000 บาท ร้อยละ 50.8 ประสบการณ์ทำงาน 11 ปีขึ้นไป ร้อยละ 41.3 และส่วนงานโรงงานอาหารแช่แข็ง ร้อยละ 49.6 ตามลำดับ

2. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด จำแนกเป็นรายด้าน และโดยรวม

ความสุขในการทำงาน	$\bar{X}$	SD	ระดับ
1. ด้านการมีสุขภาพดี (happy body)	3.80	0.60	มาก
2. ด้านการมีน้ำใจงาม (happy heart)	3.93	0.67	มาก
3. ด้านการผ่อนคลาย (happy relax)	3.70	0.65	มาก
4. ด้านการพัฒนาความรู้ (happy brain)	3.82	0.65	มาก
5. ด้านการมีคุณธรรม (happy soul)	3.87	0.63	มาก
6. ด้านการใช้เงินเป็น (happy money)	3.65	0.66	มาก
7. ด้านครอบครัวดี (happy family)	3.82	0.65	มาก
8. ด้านสังคมดี (happy society)	3.93	0.66	มาก
รวม	3.81	0.55	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า พนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด มีระดับความสุขในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน 3 อันดับสูงสุด ได้แก่ ด้านการมีน้ำใจงาม ด้านสังคมดี ด้านการมีคุณธรรม

3. การวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความสุขในการทำงานของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ทำงาน และส่วนงาน พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนข้อมูลส่วนบุคคล ด้านระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และส่วนงาน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3.1 ผลการเปรียบเทียบความสุขในการทำงาน ของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงาน โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีน้ำใจงาม ด้านการมีคุณธรรม ด้านครอบครัวดี ด้านสังคมดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.2 ผลการเปรียบเทียบความสุขในการทำงาน ของพนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีน้ำใจงาม ด้านการมีคุณธรรม ด้านครอบครัวดี และด้านสังคมดี พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณา แปรรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีสุขภาพดี ด้านการผ่อนคลาย ด้านการพัฒนาความรู้ และด้านการใช้เงินเป็น พบว่า ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3 ผลการเปรียบเทียบความสุขในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ที่มีส่วนงาน แตกต่างกัน มีความสุขในการทำงาน โดยภาพรวม และรายด้าน ได้แก่ ด้านการมีน้ำใจงาม ด้านการผ่อนคลาย ด้านการมีคุณธรรม ด้านครอบครัวดี ด้านสังคมดี พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย เรื่อง ความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการศึกษาระดับความสุขในการทำงานของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด โดยภาพรวม พบว่า มีความสุขอยู่ในระดับมากถึง 8 ด้าน อันเนื่องมาจากบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ช่วยส่งเสริม ด้านสุขอนามัย และด้านความสุขในการทำงานของพนักงานด้านต่าง ๆ สะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่ขององค์กรในทุกมิติที่ส่งผลต่อความสุขของพนักงาน โดยมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญ เช่น การบริหารทรัพยากรบุคคลที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและหัวหน้างาน การจัดสภาพแวดล้อมการทำงานให้สะดวกปลอดภัย และเอื้อต่อการทำงาน การส่งเสริมสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานผ่านกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการให้ออกาสพนักงานได้พัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมในความสำเร็จขององค์กร นอกจากนี้ ยังมีการสร้างระบบการให้รางวัล การยอมรับ และค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ทำให้พนักงานรู้สึกมีคุณค่าและภาคภูมิใจในงานที่ทำ ปฏิบัติด้านการมีคุณธรรมและการมีน้ำใจแบ่งปันกันในองค์กร ส่งผลให้ทุกด้านของความสุขในการทำงานอยู่ในระดับที่ดีอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่า ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่

ช่วยสนับสนุนให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน บริษัทมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในที่ทำงานให้มีความเหมาะสม เช่น การควบคุมความสะอาดของโรงอาหาร และบริเวณโดยรอบโรงงาน มีการสื่อสารระหว่างแผนกได้สะดวก เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา มีช่องทางการสื่อสารที่เปิดกว้างให้พนักงานสามารถแสดงความคิดเห็น หรือปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ให้ความสำคัญกับระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น เช่น การให้สิทธิลาหยุดตามกฎหมาย รวมถึงการจัดสรรเวลาทำงานที่เหมาะสม เพื่อให้พนักงานสามารถดูแลครอบครัวได้อย่างสมดุล “work life balance” สิ่งเหล่านี้ช่วยลดความเครียด สร้างความมั่นใจและความรู้สึกที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์กร โดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครอบคลุมในทุก ๆ ด้านของความสุขในการทำงาน มีความสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยเฉพาะด้านที่มีระดับความสุขมาก ได้แก่ ด้านการมีน้ำใจงาม (happy heart) ด้านสังคมดี (happy society) ด้านการมีคุณธรรม (happy soul) ดังนี้

1.1 ด้านการมีน้ำใจงาม (happy heart) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจากบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด มีวัฒนธรรมการแบ่งปัน การมีน้ำใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันอย่างเป็นมิตร ไม่มีการแบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา ไม่เลือกปฏิบัติ พร้อมในการให้ความช่วยเหลือคนรอบข้างอยู่เสมอ อีกทั้งการมีนโยบายและวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการมีน้ำใจงามและการทำงานเป็นทีม (teamwork) ถือเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของวัฒนธรรมการทำงานในองค์กรญี่ปุ่น โดยเน้นการสร้างสามัคคี และความร่วมมือกันมากกว่าความสำเร็จของบุคคลเพียงลำพัง องค์กรญี่ปุ่นนิยมใช้ระบบการสื่อสารแบบ “โฮเรนโซ” ซึ่งเป็นการรายงาน การติดต่อประสานงาน และการปรึกษาหารือ โดยระบบนี้เน้นความใส่ใจในการสื่อสารภายในทีม เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน ลดข้อผิดพลาด และเสริมสร้างความไว้วางใจ ไม่เพียงแต่ช่วยเพิ่มความสุขในการทำงานของพนักงานเพียงเท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นว่าเป็นองค์กรที่น่าอยู่ พนักงานในองค์กรให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างมีน้ำใจงาม ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภานุวัฒน์ แกมชัยภูมิ ศึกษาเรื่อง การศึกษาความสุขในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กรของพนักงานกลุ่มบริษัท พัฒนาผล การวิจัยพบว่า ด้านการมีน้ำใจงาม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ภานุวัฒน์ แกมชัยภูมิ, 2559)

1.2 ด้านสังคมดี (happy society) โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อันเนื่องมาจากแนวปฏิบัติที่ดีขององค์กร รวมถึงการเคารพกติกาสังคม ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขภายในองค์กร ยังส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและเป็นกันเอง โดยเฉพาะในกรณีของ

พนักงานจำนวนมากที่อยู่กับองค์กรมาเป็นระยะเวลานาน ยิ่งสะท้อนถึงความผูกพันที่แน่นแฟ้น และความมั่นคงทางจิตใจที่พนักงานมีต่อเพื่อนร่วมงานและองค์กร บรรยากาศองค์กรที่เน้นความกลมเกลียว และความเป็นหนึ่งเดียวนี้ ยังช่วยส่งเสริมให้พนักงานมีความสุขในการทำงาน เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาลินีย์ อีเรนตร, ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานในบริษัท ABC จำกัด ผลการวิจัยพบว่า ด้านสังคมที่ดี อยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด มีการส่งเสริมให้มีกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี เช่น กิจกรรมแข่งขันกีฬา และสังสรรค์ปีใหม่ กิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมเพื่อสังคมภายนอก CSR การสร้างสัมพันธ์และความสามัคคีผ่านรูปแบบกิจกรรม ไม่เพียงแต่ส่งเสริมให้พนักงานมีความสุขในการทำงานเท่านั้น แต่ยังช่วยรักษาพนักงานที่มีคุณภาพให้อยู่กับองค์กรในระยะยาว (สาลินีย์ อีเรนตร, 2566)

1.3 ด้านการมีคุณธรรม (happy soul) ระดับความสุขด้านคุณธรรมของพนักงานอยู่ในระดับมาก เนื่องจากบริษัทให้ความสำคัญกับคุณธรรมในที่ทำงาน โดยยึดหลักความซื่อสัตย์ จริยธรรม และวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความถูกต้อง ทั้งยังจัดอบรมจรรยาบรรณ (compliance) เพื่อปลูกฝังความตระหนักในการปฏิบัติตามกฎหมายแรงงานและกฎระเบียบภายในองค์กร บริษัทมีจรรยาบรรณธุรกิจ (code of conduct) ภายใต้นโยบาย “พื้นฐานของธุรกิจ คือ การสร้างความไว้วางใจ” และส่งเสริมค่านิยมไทยเรื่องความกตัญญู โดยสนับสนุนกิจกรรมตอบแทนผู้มีพระคุณ รวมถึงจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำปี เพื่อปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่ดีและเสริมสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรม

แนวทางดังกล่าวสะท้อนถึงความตั้งใจของผู้บริหารในการสร้างองค์กรแห่งคุณธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอำคา วรปัญญา (สุขแดง) และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร ที่เสนอว่าการขับเคลื่อนองค์กรด้วยคุณธรรมช่วยสร้างความสุขมวลรวมแก่บุคลากร โดยมีเป้าหมายคือ “ชีวิตเบิกบาน การงานเป็นสุข” เช่นเดียวกับวิสัยทัศน์ของบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ที่เน้นความปลอดภัย คุณค่าทางโภชนาการ และราคาย่อมเยา ควบคู่กับจริยธรรมและการดูแลพนักงาน ซึ่งทำให้พนักงานรู้สึกภาคภูมิใจและมีความสุขจากการเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่มีเป้าหมายที่มั่นคงและมีคุณธรรม (พระมหาอำคา วรปัญญา (สุขแดง) และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2563)

2. จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของความสุขในการทำงาน ตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคลประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ทำงานและส่วนงานที่ทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคล ด้านเพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนข้อมูลส่วน

บุคคลด้านระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และส่วนงาน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

2.1 ความสุขในการทำงานตามระดับการศึกษา พนักงานบริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความสุขในการทำงานแตกต่างกัน โดยพนักงานที่มีการศึกษาสูงมักมีความคาดหวังและเป้าหมายในการเติบโตในหน้าที่การงานมากขึ้น ส่งผลให้การรับรู้ความสุขในการทำงานต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของภานุวัฒน์ แกมชัยภูมิ ซึ่งพบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันส่งผลให้พนักงานมีความสุขในการทำงานโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ภานุวัฒน์ แกมชัยภูมิ, 2559)

2.2 ความสุขในการทำงานตามระดับรายได้ พนักงานที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความสุขในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งอาจมาจากความมั่นคงทางการเงิน ส่งผลต่อทัศนคติ ความกังวลส่วนตัว และการเข้าสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของยศพร ปัญจมะวัต ที่พบว่า ระดับความเพียงพอของรายได้มีผลต่อความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ยศพร ปัญจมะวัต, 2561)

2.3 ความสุขในการทำงานตามส่วนงาน พนักงานที่ปฏิบัติงานในส่วนงานต่างกัน มีระดับความสุขในการทำงานแตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน และผู้บังคับบัญชา ตลอดจนการสื่อสารภายในทีม ล้วนมีอิทธิพลต่อความสุขในการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของอังคณา ธนานุภาพพันธุ์, ดำรงค์ ถาวร และธัญชนก วิจิตร ที่พบว่า แผนกที่แตกต่างกันส่งผลต่อความสุขในการทำงานที่แตกต่างกันเช่นกัน (อังคณา ธนานุภาพพันธุ์, ดำรงค์ ถาวร และธัญชนก วิจิตร, 2565)

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความสุขในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด สรุปผลวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) จากผลการวิจัยระดับความสุขในการทำงาน ของพนักงาน บริษัท ไทยนิสชิน เซฟุง จำกัด พบว่า มีระดับความสุขในการทำงานอยู่ในระดับมากในทุกด้าน และ 2) เมื่อเปรียบเทียบความสุขในการทำงานตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ อายุ และประสบการณ์ทำงาน ไม่มีผลต่อระดับความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในขณะที่ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

และส่วนงาน มีความแตกต่างของระดับความสุขในการทำงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ได้ดังต่อไปนี้

2.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

1) ผลที่ได้จากการวิจัย องค์กรสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อปรับปรุงความสุขในการทำงานของพนักงานให้อยู่ในระดับที่ดีขึ้นได้ และเป็นการนำข้อมูลไปเป็นแนวปฏิบัติ กำหนดเป็นนโยบายเพื่อการพัฒนาในองค์กรอย่างต่อเนื่อง นำรูปแบบการพัฒนาด้านความสุขของ (สสส.) ไปใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และช่วยยกระดับด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร

2) ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ตลอดจนส่งเสริมการบริหารจัดการโดยใช้วงจรคุณภาพ (PDCA) กำหนดรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความสุขในการทำงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร

2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมทุกระดับพนักงาน ทุกเชื้อชาติ ไม่ว่าจะเป็น ไทย ญี่ปุ่น หรือเมียนมา ให้มีสัดส่วนเท่า ๆ กัน ทั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบระดับความสุขในการทำงานของพนักงานในทุกระดับ และได้ข้อมูลที่แม่นยำมากขึ้น

2) ควรศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณควบคู่กับข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก เพิ่มเติมด้วยหรือจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านความสุขหรือข้อเสนอแนะที่เพิ่มขึ้น ให้พนักงานสามารถเสนอความคิดเห็นได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชุดิมาพร กอนไธสง. (2566). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสุขในการทำงานของบุคลากรกรมธนารักษ์. *รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการบริหารรัฐกิจ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนสิทธิ์ สุจริตภักดี และพุทธิไกร ประมวล. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อองค์กรแห่งความสุขของบุคลากรสังกัดสำนักงานสาธารณสุขอำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิจัยและพัฒนาสุขภาพศรีสะเกษ*, 2(2), 103-111.

- พระมหาอำคา วรปัญญา (สุขแดง) และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2563). การขับเคลื่อนองค์กรแห่งความสุขด้วยคุณธรรม. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 6(3), 271-285.
- ภานุวัฒน์ แกมชัยภูมิ. (2559). การศึกษาความสุขในการทำงานและความผูกพันต่อองค์กร ของพนักงานกลุ่มบริษัท พัฒนาภิ. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขภาพจิต. มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- ยศพร ปัญจมะวัต. (2561). ความสุขในการทำงาน ความผูกพันต่อองค์กรและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ของพนักงานประจำ บริษัทแจ่มใสพับลิชชิง. *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสุขภาพจิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*.
- สาลินี ธีรเนตร. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานในบริษัท ABC จำกัด. *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์. มหาวิทยาลัยบูรพา*.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). *คู่มือมาสร้างองค์กรแห่งความสุขกันเถอะ*. สืบค้นเมื่อ 2 พฤษภาคม 2568. จาก <https://shorturl.asia/5YbJA>.
- อังคณา ธนาภาพพันธุ์, ดำรงค์ ถาวร และธัญชนก วิจิตร. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของพนักงานฝ่ายผลิต. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ*, 5(1), 1-11.
- อุไรพร เสี่ยงล้ำ. (2559). ความสุขในการทำงานของบุคลากรกรมเจ้าท่า. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักยภาพการมนุษย์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง*.
- Arzu, A., Hale, O., & Fatos, S. (2021). Happiness at Work and Motivation for a Sustainable Workforce: Evidence from Female Hotel Employees. *Sustainability*, 13(14), 1-17.
- Nidhi, J., Dipanker, S., Bhawana, B., & Sascha, K. (2024). *Promoting well-being through happiness at work: a systematic literature review and future research agenda*. Retrieved May 14, 2025, from <https://shorturl.asia/4XFLA>.

การเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย
ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)*

A COMPARISON OF ECONOMIC IMPACTS ON CHIANG RAI AND NONG KHAI
PROVINCES UNDER THE 5-YEAR PROVINCIAL DEVELOPMENT PLAN
(2023 - 2027)

*ธนวัตร วัจฉละอนันท์, ศักรินทร์ นนทพจน์

Tanawat Watchalaanun, Sakkarin Nonthapot

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย.

Khon Kean University, Thailand.

*Corresponding Author, E-mail: gng3379@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายและจังหวัดหนองคาย ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากโครงการ “การพัฒนาเมืองคู่มือที่เชื่อมโยงกับชุมชนจากความร่วมมือด้านการเกษตรแบบมีพันธะสัญญายั่งยืนสู่เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน” ซึ่งนำเสนอผลการประมาณการทางเศรษฐกิจด้วยเมตริกบัญชีสังคม การศึกษานี้ได้ปรับปรุงข้อมูลโดยจัดกลุ่มประเด็นการพัฒนาใหม่ให้สอดคล้องกัน เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบจากการจัดสรรงบประมาณในแต่ละประเด็นต่อเศรษฐกิจของทั้งสองจังหวัด

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดเชียงรายได้รับการจัดสรรงบประมาณรวมสูงกว่าจังหวัดหนองคายถึง 7.38 เท่า และสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจในทุกมิติได้มากกว่าอย่างชัดเจน โดยเฉพาะประเด็นการเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจรวมกว่า 842,423 ล้านบาท ส่วนจังหวัดหนองคายมีจุดเด่นในการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ที่สร้างผลกระทบรวม 67,818 ล้านบาท เมื่อพิจารณาความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณ พบว่า จังหวัดเชียงรายมีประสิทธิภาพสูงกว่า โดยทุก

*Received: 28 August 2025; Revised: 22 December 2025; Accepted: 25 December 2025

งบประมาณ 1 บาท สามารถสร้างผลผลิต 3.48 บาท มูลค่าเพิ่ม 1.63 บาท และรายได้ครัวเรือน 1.49 บาท ขณะที่จังหวัดหนองคายสร้างได้เพียง 3.06 บาท 1.37 บาท และ 1.27 บาท ตามลำดับ สำหรับรายประเด็น จังหวัดเชียงรายมีการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ โดยใช้งบประมาณคุ้มค่าที่สุด โดยสร้างผลผลิต 3.76 บาทต่อ 1 บาทของงบประมาณ ส่วนจังหวัดหนองคายมีการยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นประเด็นที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด โดยสร้างผลผลิต 3.21 บาทต่อ 1 บาทของงบประมาณ

คำสำคัญ: เชียงราย, หนองคาย, แผนพัฒนาจังหวัด, ผลกระทบทางเศรษฐกิจ, บัญชีเมตริกสังคม,

Abstract

This research aims to compare the economic impacts of Chiang Rai and Nong Khai provinces under the Five-Year Provincial Development Plans (2023–2027). The study employed a quantitative approach using secondary data from the project “Development of Smart Sister Cities Linked to Communities through Sustainable Contract Farming Cooperation towards an ASEAN Smart City Network.” The project provided estimated economic outcomes using the Social Accounting Matrix (SAM) framework. The data were refined and regrouped to align comparable development themes, enabling an analysis of the budget allocation impacts on the economies of both provinces.

The results revealed that Chiang Rai received a total budget 7.38 times higher than Nong Khai and generated greater economic impacts across all dimensions. Notably, the theme of Enhancing Human, Social, and Environmental Security created the largest overall economic impact, valued at 842,423 million baht. In contrast, Nong Khai’s most significant development area was Enhancing Trade, Investment, Border Trade, Tourism, and Service Competitiveness, with an overall impact of 67,818 million baht. In terms of cost-effectiveness, Chiang Rai demonstrated higher efficiency, where every 1 baht of expenditure generated 3.48 baht in output, 1.63 baht in value added, and 1.49 baht in household income. Nong Khai, by comparison, generated 3.06 baht in output, 1.37 baht in value added, and 1.27 baht in household income. For specific development areas,

Chiang Rai's investment in trade, investment, border trade, tourism, and service competitiveness produced the highest return, generating 3.76 baht per 1 baht of expenditure, whereas Nong Khai's Enhancing Agricultural Product Standards and Value Addition yielded the highest return among its development areas, generating 3.21 baht per 1 baht of expenditure.

Keyword: Chiang Rai, Nong Khai, Provincial Development Plan, Economic impact, Social Accounting Metrix

บทนำ

ปัจจุบัน นโยบายพัฒนาเมืองชายแดนในรูปแบบ “เมืองคู่แฝด” (Twin Cities) ระหว่างประเทศอาเซียน หมายถึงเมืองหรือจังหวัดของไทยที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเมืองหรือจังหวัดของประเทศเพื่อนบ้าน (ธีระ สตินเฑียรรักษ์, 2560) ได้รับการยกระดับสู่ความร่วมมือด้าน การพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (Sustainable Urbanization) ภายหลังการประชุมสุดยอดอาเซียน ครั้งที่ 32 (32nd ASEAN Summit) ภายใต้แนวคิด “เมืองอัจฉริยะ (Smart City)” ที่มุ่งใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเมือง ลดต้นทุนและการใช้ทรัพยากร พร้อมส่งเสริมการออกแบบเมืองที่ดี และการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจและประชาชน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

ด้วยแนวทางดังกล่าว มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเมืองคู่มิตรอัจฉริยะที่เชื่อมโยงกับชุมชนจากความร่วมมือด้านการเกษตรแบบมีพันธะสัญญายั่งยืนสู่เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน” ในปี 2566 เพื่อประเมินความพร้อมของชุมชนชายแดนไทยต่อการเป็นเมืองคู่มิตรอัจฉริยะ โดยใช้ บัญชีเมตริกสังคม (Social Accounting Matrix: SAM) วิเคราะห์โครงสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการจัดสรรทรัพยากรของจังหวัดชายแดนที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน

ผลการศึกษาংশเสนอแนวทางพัฒนาชุมชนชายแดนให้สอดคล้องกับเป้าหมายเมืองคู่มิตรอัจฉริยะ โดยเฉพาะจังหวัด เชียงรายและหนองคาย ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญตามแนวชายแดนไทย-ลาว ที่ได้รับการกำหนดให้เป็นเมืองคู่แฝด ได้แก่ เชียงราย-หลวงพระบาง และ หนองคาย-เวียงจันทน์ (เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษณะภูมิทัศน์, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีรัช สุรัตตานนท์, 2567)

ทั้งสองจังหวัดได้กำหนดแนวทางพัฒนาผ่าน แผนพัฒนาจังหวัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมืองคูมิตร์อัจฉริยะอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 1 ประเด็นการพัฒนาจากแผนพัฒนาจังหวัดระยะ 5 ปี ของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย

หนองคาย	เชียงราย
การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม	การสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงสรรค์โดยดำรงฐานวัฒนธรรมล้านนา
พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ	การส่งเสริมการผลิตและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับสินค้าเกษตรเชิงสร้างสรรค์ภายใต้แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
การส่งเสริมความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม	การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการค้า การลงทุน การบริการและโลจิสติกส์
การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงความสมบูรณ์และยั่งยืน
	การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทรัพยากรมนุษย์และความมั่นคงเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์

ที่มา: จังหวัดหนองคายและจังหวัดเชียงราย (จังหวัดหนองคาย, 2567; จังหวัดเชียงราย, 25687)

ผลการจัดทำบัญชีเมตริกสังคม (Social Accounting Matrix: SAM) จากโครงการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นผลกระทบของการใช้งบประมาณตามประเด็นการพัฒนาของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570) ครอบคลุมสามมิติหลัก ได้แก่ ผลผลิตรวม มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือน โดยอาศัยการคำนวณผ่านตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจของแต่ละสาขาการผลิต เพื่อประเมินการกระจายผลกระทบเชิงระบบจากการใช้งบประมาณภาครัฐ การศึกษาดังกล่าวยังไม่ได้เปรียบเทียบผลกระทบระหว่างจังหวัด เนื่องจากความแตกต่างของประเด็นการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้ การวิเคราะห์เชิงโครงสร้างชี้ให้เห็นว่าหลายประเด็นมีลักษณะสอดคล้องกันและสามารถจัดกลุ่มเพื่อการเปรียบเทียบได้

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้ มุ่งวิเคราะห์เปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการใช้งบประมาณของจังหวัดเชียงรายและจังหวัดหนองคาย ในสามมิติหลัก ได้แก่ ผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือน โดยใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัย “การพัฒนาเมืองคูมิตร์อัจฉริยะที่เชื่อมโยงกับชุมชนจากความร่วมมือด้านการเกษตรแบบมีพันธะสัญญายั่งยืนสู่เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน” ผลการ

วิเคราะห์คาดว่าจะสะท้อนประสิทธิภาพและความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณภาครัฐ และเสนอแนวทางเชิงนโยบายในการจัดสรรงบประมาณเพื่อเพิ่มผลกระทบทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ชายแดนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจ ของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย ภายใต้แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิในการวิเคราะห์ระบบเศรษฐกิจ เพื่อประเมินผลกระทบของประเด็นการพัฒนาในแผนพัฒนาจังหวัดระยะ 5 ปีของจังหวัดหนองคายและเชียงรายต่อเศรษฐกิจในมิติของผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือน ผ่านการคำนวณตัวทวีคูณ (Multiplier) ที่ได้จาก บัญชีเมตริกสังคม (Social Accounting Matrix: SAM)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้มาจากโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเมืองคู่มือตรึงอรรถประโยชน์ที่เชื่อมโยงกับชุมชนจากความร่วมมือด้านการเกษตรแบบมีพันธะสัญญายั่งยืนสู่เครือข่ายเมืองอัจฉริยะอาเซียน” ของเอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ ซึ่งรวบรวมข้อมูลงบประมาณและผลกระทบทางเศรษฐกิจของประเด็นการพัฒนาในแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี ของทั้งสองจังหวัด โดยอ้างอิงจากตัวทวีคูณทางเศรษฐกิจที่คำนวณจากบัญชีเมตริกสังคม เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงของผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือนที่เกิดจากการใช้งบประมาณภาครัฐ (เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษณะมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีธัช สุรัตน์ตานนท์, 2567)

ตารางที่ 2 งบประมาณและผลกระทบจากประเด็นการพัฒนาในแผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย (ล้านบาท)

ประเด็นการพัฒนา	งบประมาณ	ผลกระทบทางเศรษฐกิจ		
		ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้
การสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยวเชิงสรวงศ์โดยดำรงฐานวัฒนธรรมล้านนา	6,875.14	25,967.40	11,481.48	10,408.96

การส่งเสริมการผลิตและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับสินค้าเกษตรเชิงสร้างสรรค์ภายใต้แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน	1,480.24	5,392.51	2,732.52	2,571.18
การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการค้า การลงทุน การบริการและโลจิสติกส์	961.39	3,498.50	1,693.01	1,548.80
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดำรงความสมบูรณ์และยั่งยืน	36,975.35	126,455.70	59,197.54	53,836.11
การพัฒนาคุณภาพชีวิต ทรัพยากรมนุษย์และความมั่นคงเพื่อส่งเสริมสังคมสร้างสรรค์	91,201.52	316,651.68	149,479.29	136,802.28
รวม	137,493.63	478,065.35	224,527.10	205,140.50

ที่มา: จังหวัดเชียงราย และเอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ (จังหวัดเชียงราย, 25687; เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีรัช สุรัตตานนท์, 2567)

ตารางที่ 3 งบประมาณและผลกระทบจากประเด็นการพัฒนาในแผนพัฒนาจังหวัดหนองคาย(ล้านบาท)

ประเด็นการพัฒนา	งบประมาณ	ผลกระทบทางเศรษฐกิจ		
		ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้
การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม	4,765.00	15,300.42	7,485.82	7,176.09
พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าขายแดนการท่องเที่ยว และการบริการ	12,545.00	37,609.91	15,794.16	14,414.21
การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม	1,245.00	3,832.11	2,030.60	1,963.37
การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	75.00	209.55	134.25	129.53
รวม	18,630.00	56,951.91	25,448.58	23,678.73

ที่มา: จังหวัดหนองคายและ เอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ (จังหวัดหนองคาย, 2567; เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีรัช สุรัตตานนท์, 2567)

ตารางที่ 4 ค่าตัวคูณทวี (Multiplier) ในระดับสาขาการผลิตของจังหวัดเชียงราย และหนองคาย

สาขา	ชื่อสาขา	เชียงราย			หนองคาย		
		ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้	ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้
1	ภาคเกษตร ป่าไม้ และประมง	3.643	3.643	3.643	3.211	1.367	1.331

สาขา	ชื่อสาขา	เชียงราย			หนองคาย		
		ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้	ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้
2	การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	3,279	3,279	3,279	2,862	1,379	1,22
3	ภาคการผลิต	3,241	3,241	3,241	2,882	0.823	0.737
4	การสาธารณูปโภคไฟฟ้า	3,492	3,492	3,492	2,987	1,061	0.992
5	การสาธารณูปโภคประปา การบำบัดและการจัดการของเสีย	3,557	3,557	3,557	3,068	1,422	1,354
6	การก่อสร้าง	3,670	3,670	3,670	3,177	0.973	0.906
7	การค้าส่ง การค้าปลีก และการซ่อมรถยนต์และมอเตอร์ไซด์	3,495	3,495	3,495	3,018	1,504	1,425
8	การขนส่งและการจัดเก็บสินค้า	3,927	3,927	3,927	3,425	1,223	1,143
9	ภัตตาคาร ร้านอาหาร และโรงแรมและที่พัก	3,788	3,788	3,788	3,363	1.18	1,105
10	การสื่อสารและสารสนเทศข้อมูล	3,715	3,715	3,715	3,215	1,509	1,419
11	การเงินและการประกันภัย	3,562	1,716	1,561	3,091	1,483	1,37
12	อสังหาริมทรัพย์	3,556	1,766	1,652	3,065	1.52	1,445
13	กิจกรรมให้บริการด้านเทคนิคและวิทยาศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ	3,889	1,605	1,48	3,384	1,338	1,254
14	กิจกรรมบริการสนับสนุน	3,573	1,423	1,318	3,108	1,125	1,06
15	การบริหารราชการและการประกันภัยสังคมภาคบังคับ	3,259	1.87	1.8	2,794	1,604	1,567
16	การศึกษา	3,639	1,754	1,708	3,158	1,478	1,477
17	กิจกรรมให้บริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	3,607	1,515	1,418	3,126	1,227	1,168
18	กิจกรรมด้านการพักผ่อน ศิลปะ และความบันเทิง	3,66	1,597	1,437	3,211	1,344	1,229
19	การบริการอื่น ๆ	3,944	1.48	1.35	3,482	1,199	1,113
	ภาคเกษตร (สาขาที่ 1)	3,643	1,654	1,578	3,211	1,367	1,331
	ภาคการผลิต (สาขาที่ 2 – 3)	3,242	1,116	0.981	2,882	0.831	0.744
	ภาคการค้า (สาขาที่ 7)	3,495	1,753	1,633	3,018	1,504	1,425
	ภาคบริการ (สาขาที่ 4-6 และ 8- 19)	3,659	1,587	1,479	3,158	1,337	1,275
	ค่าเฉลี่ยของทุกสาขาอุตสาหกรรม (สาขาที่ 1 – 19)	3,532	1,499	1.39	3,023	1,112	1,041

ที่มา: จากการวิเคราะห์และคำนวณโดยใช้ดัชนีเมตริกสังคม (SAM) ของจังหวัดเชียงราย

แม้ว่าประเด็นการพัฒนาของแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน จนไม่สามารถเปรียบเทียบผลกระทบได้โดยตรง แต่ยังมีจุดรวมที่สามารถจัดกลุ่มให้ใกล้เคียงกันเพื่อการวิเคราะห์ที่เหมาะสม

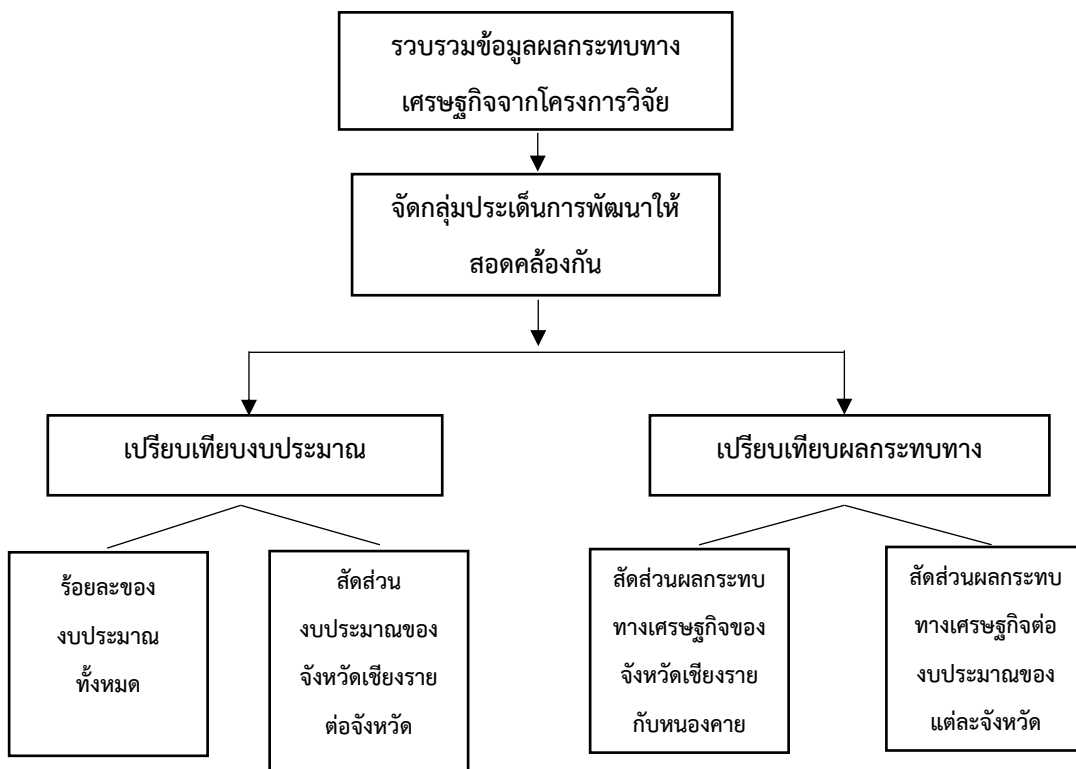
การศึกษานี้จึงจัดกลุ่มประเด็นการพัฒนาของจังหวัดเชียงราย ซึ่งมีจำนวนมากกว่า ให้สอดคล้องกับจังหวัดหนองคาย โดยรวมงบประมาณและผลกระทบทางเศรษฐกิจในด้าน ผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ ก่อนนำมาเปรียบเทียบ ผลการจัดกลุ่มมีดังนี้

1. การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม จังหวัดเชียงรายมุ่งพัฒนานวัตกรรมสินค้าเกษตรเชิงสร้างสรรค์ภายใต้แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ขณะที่จังหวัดหนองคายเน้นการยกระดับมาตรฐานและเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร ซึ่งมีทิศทางสอดคล้องกันด้านเกษตรมูลค่าสูง
2. การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ จังหวัดเชียงรายรวมการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านการค้า การลงทุน การบริการ และโลจิสติกส์ เข้ากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนา เพื่อนำมาเทียบกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของจังหวัดหนองคาย
3. การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม จังหวัดเชียงรายรวมประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเปรียบเทียบกับประเด็นเดียวกันของจังหวัดหนองคาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ร้อยละและสัดส่วน เป็นเครื่องมือหลัก โดยนำมาใช้ในการเปรียบเทียบโครงสร้างการจัดสรรงบประมาณในแต่ละจังหวัด เพื่อแสดงให้เห็นประเด็นการพัฒนาที่แต่ละจังหวัดให้ความสำคัญ รวมทั้งพิจารณาความแตกต่างของงบประมาณระหว่างจังหวัดเชียงรายและหนองคาย

สำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจ การศึกษานี้นำเสนอข้อมูลผลกระทบที่เกิดจากการดำเนินงานตามประเด็นการพัฒนาของทั้งสองจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบผลทางเศรษฐกิจจากการใช้งบประมาณของแต่ละจังหวัด นอกจากนี้ ยังวิเคราะห์สัดส่วนระหว่างผลกระทบทางเศรษฐกิจและงบประมาณที่ใช้ เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าของการใช้จ่ายในแต่ละประเด็นการพัฒนา และเปรียบเทียบประสิทธิภาพการใช้งบประมาณระหว่างจังหวัดเชียงรายและหนองคายจากวิธีการศึกษา จะสามารถสรุปขั้นตอนการศึกษาได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 สรุปขั้นตอนการศึกษา

ผลการวิจัย

1. การเปรียบเทียบการจัดสรรงบประมาณในแต่ละประเด็นการพิจารณาของจังหวัดหนองคายและเชียงราย

ภายหลังจากการจัดกลุ่มประเด็นการพัฒนาของแต่ละจังหวัดให้มีความสอดคล้องกัน เพื่อที่จะสามารถนำประเด็นการพัฒนาเหล่านั้น มาเปรียบเทียบผลกระทบที่มีต่อเศรษฐกิจของทั้งจังหวัดหนองคายและจังหวัดเชียงราย จะสามารถแสดงการจัดสรรงบประมาณของแต่ละจังหวัดตามประเด็นการพัฒนาซึ่งได้จัดกลุ่มใหม่ รวมถึงการเปรียบเทียบงบประมาณของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย ได้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณในแต่ละประเด็นการพัฒนา

ประเด็นการพัฒนา	หนองคาย		เชียงราย		งบประมาณของ จังหวัดเชียงราย ต่อจังหวัด หนองคาย (เท่า)
	งบประมาณ (ล้านบาท)	ร้อยละ	งบประมาณ (ล้านบาท)	ร้อยละ	
การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม	4,765	25.58	1,480	1.08	0.31
การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ	12,545	67.34	7,837	5.70	0.62
การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม	1,245	6.68	128,177	93.22	102.95
การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	75	0.40	-	-	-
รวม	18,630	100.00	137,494	100.00	7.38

ที่มา: เอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ (เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษณะมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีรัช สุรัตน์ตานนท์, 2567) และจากการคำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 5 พบว่า จังหวัดเชียงรายให้ความสำคัญสูงสุดกับการเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยจัดสรรงบประมาณกว่า 128,177 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 93.22 ของงบประมาณทั้งหมด ขณะที่จังหวัดหนองคายมุ่งเน้นการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ด้วยงบประมาณ 12,545 ล้านบาท หรือร้อยละ 67.34 ของงบประมาณทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบภาพรวมการจัดสรรงบประมาณระหว่างสองจังหวัดพบว่า จังหวัดเชียงรายใช้งบประมาณรวมมากกว่าหนองคาย 7.38 เท่า โดยเฉพาะในประเด็นความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีงบประมาณมากกว่าถึง 102.95 เท่า ในขณะที่ประเด็นการพัฒนาอื่น ๆ จังหวัดเชียงรายใช้งบประมาณน้อยกว่าจังหวัดหนองคายอย่างชัดเจน

2. การเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจจากประเด็นการพัฒนาต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงรายและหนองคาย

เมื่อพิจารณาผลกระทบจากประเด็นการพัฒนาต่าง ๆ ของทั้งสองจังหวัด ผลการศึกษาในส่วนนี้จะนำเสนอผลการพิจารณาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากประเด็นการพัฒนาต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย

และหนองคาย (ตารางที่ 6) ตามด้วยผลการเปรียบเทียบผลกระทบจากงบประมาณและผลกระทบทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงรายกับหนองคาย (ตารางที่ 7) และผลกระทบของประเด็นการพัฒนาเทียบกับงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 6 ผลกระทบจากประเด็นการพัฒนาของจังหวัดเชียงราย และหนองคาย (ล้านบาท)

ประเด็นการพัฒนา	หนองคาย				เชียงราย			
	ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้ครัวเรือน	รวม	ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้ครัวเรือน	รวม
การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม	15,300	7,486	7,176	29,962	5,393	2,733	2,571	10,696
พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ	37,610	15,794	14,414	67,818	29,466	13,174	11,958	54,598
การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม	3,832	2,031	1,963	7,826	443,107	208,677	190,638	842,423
การพัฒนากระบวนการบริหารจัดการภาครัฐ	210	134	130	473	-	-	-	-
รวม	56,952	25,449	23,679	106,079	478,065	224,527	205,141	907,733

ที่มา: เอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ (เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีธัช สุรัตตานนท์, 2567) และจากการคำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 6 พบว่า การใช้งบประมาณตามแผนพัฒนาจังหวัดส่งผลดีต่อเศรษฐกิจโดยรวมของทั้งหนองคายและเชียงราย โดยมีผลมากที่สุดในปี ผลผลิต รองลงมาคือ มูลค่าเพิ่ม และ รายได้ครัวเรือน จังหวัดหนองคายสร้างผลกระทบรวม 106,079.22 ล้านบาท ขณะที่เชียงรายสูงกว่ามากถึง 907,732.95 ล้านบาท เมื่อแยกตามประเด็นการพัฒนา พบว่า หนองคายมีผลกระทบสูงสุดจาก การพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ มูลค่า 67,818 ล้านบาท (ผลผลิต 37,610 ล้านบาท มูลค่าเพิ่ม 15,794 ล้านบาท รายได้ครัวเรือน 14,414 ล้านบาท) รองลงมาคือ การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม มูลค่า 29,962 ล้านบาท และ การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม มูลค่า 3,832 ล้านบาท ส่วนการพัฒนา

ระบบบริหารจัดการภาครัฐ มีผลกระทบต่ำสุดเพียง 473 ล้านบาท ในจังหวัดเชียงราย พบว่า การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม มีผลกระทบสูงสุดต่อเศรษฐกิจรวม 842,423 ล้านบาท (ผลผลิต 443,107.38 ล้านบาท มูลค่าเพิ่ม 208,676.83 ล้านบาท รายได้ครัวเรือน 190,638.39 ล้านบาท) รองลงมาคือ การพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยวและบริการ มูลค่า 54,598 ล้านบาท และต่ำสุดคือ การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม มูลค่า 10,696 ล้านบาท

ตารางที่ 7 การเปรียบเทียบผลกระทบจากงบประมาณและผลกระทบทางเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงราย กับหนองคาย (เท่า)

ประเด็นการพัฒนา	งบประมาณ	ผลกระทบ			
		ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้ครัวเรือน	รวม
การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม	0.31	0.35	0.37	0.36	0.36
พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ	0.62	0.78	0.83	0.83	0.81
การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม	102.95	115.63	102.77	97.10	107.64
การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	-	-	-	-	-
รวม	7.38	8.39	8.82	8.66	8.56

ที่มา: เอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ (เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษณะมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีรัช สุรัตน์านนท์, 2567) และจากการคำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 7 พบว่า จังหวัดเชียงรายมีผลกระทบทางเศรษฐกิจรวมจากประเด็นการพัฒนาสูงกว่าจังหวัดหนองคาย 8.56 เท่า โดยส่งผลกระทบต่อผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือน สูงกว่า 8.39, 8.82 และ 8.86 เท่า ตามลำดับ ทั้งนี้ ประเด็นการเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ของจังหวัดเชียงรายมีผลกระทบมากที่สุด คิดเป็น 107.64 เท่า เมื่อเทียบกับหนองคาย ขณะที่ประเด็นอื่น ๆ ของเชียงราย กลับมีผลกระทบต่ำกว่าหนองคาย โดยมีสัดส่วนผลกระทบทางเศรษฐกิจต่ำกว่า 1 เท่า เมื่อเปรียบเทียบผลกระทบทางเศรษฐกิจกับงบประมาณที่จัดสรร พบว่า จังหวัดเชียงรายใช้งบประมาณ

น้อยกว่าหนองคายในหลายประเด็น แต่สร้างผลกระทบได้สูงกว่าสัดส่วนงบประมาณอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ ซึ่งแม้เชียงรายใช้งบเพียง 0.62 เท่า ของหนองคาย แต่สร้างผลกระทบต่อผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือน ได้ถึง 0.78, 0.78 และ 0.83 เท่า ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ผลกระทบของประเด็นการพัฒนาเทียบกับงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ (เท่า)

ประเด็นการพัฒนา	หนองคาย			เชียงราย		
	ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้ครัวเรือน	ผลผลิต	มูลค่าเพิ่ม	รายได้ครัวเรือน
การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม	3.21	1.57	1.51	3.64	1.85	1.74
พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ	3.00	1.26	1.15	3.76	1.68	1.53
การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม	3.08	1.63	1.58	3.46	1.63	1.49
การพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ	2.79	1.79	1.73	-	-	-
รวม	3.06	1.37	1.27	3.48	1.63	1.49

ที่มา: เอกลักษณ์ สุวรรณการ และคณะ (เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษณะมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีธัช สุรัตตานนท์, 2567) และจากการคำนวณโดยผู้วิจัย

จากตารางที่ 8 พบว่า การใช้งบประมาณของจังหวัดเชียงรายสร้างผลกระทบต่อเศรษฐกิจสูงกว่าจังหวัดหนองคายทั้งในด้าน ผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ครัวเรือน โดยเฉพาะประเด็นการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ซึ่งทุกงบประมาณ 1 บาท สามารถสร้างผลผลิต 3.76 บาท มูลค่าเพิ่ม 1.68 บาท และรายได้ครัวเรือน 1.53 บาท ขณะที่จังหวัดหนองคายสร้างได้เพียง 3.00, 1.26 และ 1.15 บาท ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม จังหวัดหนองคายยังมีจุดเด่นในประเด็นการยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งทุกงบประมาณ 1 บาท สามารถสร้างผลผลิต 3.21 บาท มูลค่าเพิ่ม 1.57 บาท และรายได้ครัวเรือน 1.51 บาท แม้ผลกระทบโดยรวมยังต่ำกว่าจังหวัดเชียงรายในประเด็นเดียวกันก็ตาม

อภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดเชียงรายจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาสูงกว่าจังหวัดหนองคายถึง 7.38 เท่า โดยงบประมาณส่วนใหญ่ (ร้อยละ 93.22) มุ่งเน้นด้าน การเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจรวมกว่า 842,423 ล้านบาท แต่มีอัตราผลตอบแทนต่อการใช้งบประมาณ (output-to-budget ratio) ต่ำกว่าประเด็นพัฒนาอื่นอย่างชัดเจน เช่นเดียวกับจังหวัดหนองคายที่ใช้งบประมาณ 12,545 ล้านบาท (ร้อยละ 67.34) เพื่อพัฒนาการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ สร้างผลกระทบรวม 67,818 ล้านบาท แต่ให้ผลตอบแทนต่อหน่วยงบประมาณต่ำเช่นกัน สะท้อนว่าการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากไม่ได้หมายถึงความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเสมอไป ทั้งสองจังหวัดจึงมีลักษณะร่วมกันคือ มุ่งใช้งบประมาณในประเด็นที่ให้ผลตอบแทนต่ำ ขณะที่ละเลยประเด็นที่คุ้มค่าสูงกว่า แนวโน้มดังกล่าวอาจบ่งชี้ว่าการจัดสรรงบประมาณไม่ได้ยึดหลัก “ความคุ้มค่า” เป็นหลัก หากแต่มุ่งปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยสนับสนุนในภาคการผลิตที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ตาม จังหวัดเชียงรายมี สัดส่วนผลกระทบต่อการใช้งบประมาณสูงกว่าหนองคายในทุกมิติ สะท้อนถึงความได้เปรียบด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานที่ช่วยกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจได้ดีกว่า โดยเฉพาะด้าน การพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ซึ่งแม้ใช้งบประมาณเพียง 0.62 เท่า ของหนองคาย แต่สร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจได้ถึง 0.81 เท่า แสดงถึงประสิทธิภาพเชิงโครงสร้างของจังหวัดเชียงรายในการแปลงงบประมาณสู่ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจได้ดีกว่าอย่างชัดเจน

ในกรณีของจังหวัดหนองคาย พบว่า ประเด็นการพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ซึ่งได้รับงบประมาณสูงสุด กลับมีความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจต่ำที่สุด แตกต่างจากจังหวัดเชียงรายที่ใช้งบประมาณเพียงร้อยละ 5.70 ของงบประมาณจังหวัด แต่มีกำไรทางเศรษฐกิจสูงสุด ผลดังกล่าวสะท้อนถึง ปัญหาการกระจายรายได้ของหนองคาย ทั้งจากการใช้จ่ายทางตรงและทางอ้อมในภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะในภาคการท่องเที่ยวและบริการ ผลการศึกษาขัดกับแนวคิดทั่วไปที่มองว่าการท่องเที่ยวสามารถกระจายรายได้ได้ดี เนื่องจากมีห่วงโซ่อุปทานยาวและเชื่อมโยงหลายภาคธุรกิจ งบประมาณในประเด็นนี้จึงควรให้ผลตอบแทนสูง ทั้งในมิติของผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ เมื่อประเมินผ่าน บัญชีเมตริกสังคม (Social Accounting Matrix: SAM) ซึ่งสะท้อนผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากการใช้จ่ายงบประมาณ

อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้ชี้ว่า รายได้อาจกระจุกตัวในกลุ่มธุรกิจที่ได้รับประโยชน์โดยตรง เช่นผู้ประกอบการในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ได้รับงบประมาณด้านประชาสัมพันธ์หรือปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว โดยรายได้จากนักท่องเที่ยวอาจไหลออกนอกจังหวัดมากกว่าหมุนเวียนในพื้นที่ สอดคล้องกับ เพ็ญศิริ สมารักษ์, นันทัก บุรขจรกุล และเปรมปรีดา ทองลา ที่พบว่า การท่องเที่ยวทำให้ราคาสินค้าและบริการสูงขึ้น รายได้กระจายไม่ทั่วถึง และไม่แน่นอนในพื้นที่ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี (เพ็ญศิริ สมารักษ์, นันทัก บุรขจรกุล, และเปรมปรีดา ทองลา, 2565)

ผลการอภิปรายชี้ว่า ทั้งจังหวัดหนองคายและเชียงรายมีการจัดสรรงบประมาณจำนวนมากในประเด็นการพัฒนาที่ให้ผลกระทบทางเศรษฐกิจต่ำ ซึ่งสะท้อนว่าทั้งสองจังหวัดอาจมุ่งพัฒนาในมิติอื่นมากกว่าการสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด อย่างไรก็ตาม หากต้องการเพิ่มประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ การจัดสรรงบประมาณควรมุ่งเน้นไปที่ประเด็นที่ให้ผลตอบแทนสูงเมื่อเทียบกับงบประมาณ โดยเฉพาะ การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและสร้างมูลค่าเพิ่ม สำหรับจังหวัดหนองคาย และการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และการบริการ สำหรับจังหวัดเชียงราย

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดเชียงรายและหนองคายมีการจัดสรรงบประมาณตามแผนพัฒนาจังหวัด 5 ปีแตกต่างกันอย่างชัดเจน จังหวัดเชียงรายใช้งบประมาณรวม 137,494 ล้านบาท มุ่งเน้นด้านการเสริมสร้างความมั่นคงของคน สังคม และสิ่งแวดล้อม ขณะที่จังหวัดหนองคายใช้งบประมาณเพียง 18,630 ล้านบาท โดยเน้น การพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจ จังหวัดเชียงรายสร้างผลกระทบรวม 907,733 ล้านบาท สูงกว่าหนองคายซึ่งมีเพียง 106,079 ล้านบาท หรือมากกว่า 8.56 เท่า แม้งบประมาณแตกต่างกันมาก แต่เชียงรายยังมี ประสิทธิภาพในการกระจายผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงกว่า โดยทุก 1 บาทของงบประมาณสามารถสร้าง ผลผลิต 3.48 บาท มูลค่าเพิ่ม 1.63 บาท และรายได้ครัวเรือน 1.49 บาท ขณะที่หนองคายสร้างได้เพียง 3.06, 1.37 และ 1.27 บาท ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเชิงประเด็น จังหวัดเชียงรายมีการพัฒนา ขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ให้ผลตอบแทนสูงสุด สร้างผลผลิตได้ 3.76 บาทต่อ 1 บาทงบประมาณ ส่วนจังหวัดหนองคายมีประเด็น

การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร ที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด สร้างผลผลิตได้ 3.21 บาทต่อ 1 บาทงบประมาณ

2. ข้อเสนอแนะ

1. เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสูงสุด ทั้งสองจังหวัดควรปรับการจัดการงบประมาณให้มุ่งเน้นประเด็นที่ให้ผลตอบแทนคุ้มค่าที่สุด โดยจังหวัดเชียงรายควรให้ความสำคัญกับ การพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ ส่วนจังหวัดหนองคายควรมุ่งเน้น การยกระดับมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุด

2. แม้จังหวัดหนองคายจะใช้งบประมาณสูงสุดในประเด็น การพัฒนาขีดความสามารถทางการค้า การลงทุน การค้าชายแดน การท่องเที่ยว และบริการ แต่กลับสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจต่ำกว่าที่คาด สะท้อนปัญหาการกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายในจังหวัด ดังนั้น ควรปรับโครงสร้างการบริโภคและการลงทุนให้เชื่อมโยงกับทรัพยากรท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อเพิ่มการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจและยกระดับประสิทธิภาพการใช้จ่ายงบประมาณโดยรวม

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดเชียงราย. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2566–2570)*. สำนักงานจังหวัดเชียงราย. สืบค้นเมื่อ 15 มิถุนายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/JaKtF>.
- จังหวัดหนองคาย. (2566). *แผนพัฒนาจังหวัดหนองคาย (พ.ศ. 2566–2570)*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2567 จาก: <https://nongkhai.mnre.go.th/th/about/content/3183>.
- ธีระ สนิเดชารักษ์. (2560). การท่องเที่ยวและการพัฒนาท้องถิ่น: การมีส่วนร่วมของชุมชนในบริบทประเทศไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 38(3), 307–313.
- เพ็ญศิริ สมารักษ์, นันทศักดิ์ บุรขจรกุล, และเปรมปรีดา ทองลา. (2565). ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน ตำบลบางสระแก้ว อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 16(1), 46–57.
- เอกลักษณ์ สุวรรณการ, มานะ ลักษมีอรุณทัย, อรอนงค์ อินทรหะ, และธีธัช สุรัตตานนท์. (2567). *การพัฒนาเมืองคู่มือตรอจรรย์ที่เชื่อมโยงกับชุมชน: จากความร่วมมือด้านการเกษตรแบบมีพันธะสัญญายั่งยืนสู่เครือข่ายเมืองอจรรย์เอเชีย*. (รายงานโครงการรหัส 185029). มูลนิธิมูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ปัญหาทางกฎหมายในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบไปเป็นหลักประกัน การชำระหนี้ในรูปแบบกิจการตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ

พ.ศ. 2558*

LEGAL ISSUES IN USING FORMAL SCHOOL ENTERPRISES AS COLLATERAL UNDER THE BUSINESS SECURITY ACT B.E. 2558 (2015)

*ดารินทร์ วิเชียรพันธ์, ปริมาภรณ์ วีระพันธ์

Darin Wichianphan, Paramaporn Weeraphan

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย

Khon Kaen University Nong Khai Campus, Thailand

*Corresponding Author, E-mail: Darin.w@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิด ปัญหา และข้อจำกัดทางกฎหมายในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบมาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ในรูปแบบกิจการ ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 รวมถึงศึกษากฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายไทยให้สามารถใช้กิจการโรงเรียนเอกชนเป็นหลักประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยศึกษาจากบทบัญญัติกฎหมาย เอกสารทางวิชาการ และกรณีศึกษาทางกฎหมายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผลการวิจัยพบว่า 1) แม้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจจะเปิดทางให้ใช้กิจการเป็นหลักประกันได้ แต่การนำโรงเรียนเอกชนในระบบมาเป็นหลักประกันในรูปแบบกิจการ ยังไม่เป็นที่ยอมรับจากเจ้าหนี้ เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านการก่อตั้งสิทธิในทรัพย์สิน การบังคับหลักประกัน และข้อจำกัดทางกฎหมายเกี่ยวกับโรงเรียนเอกชนในระบบ 2) การศึกษากฎหมายต่างประเทศ เปรียบเทียบกับบริบทของประเทศไทย พบว่า ระบบ Floating Charge ของสหราชอาณาจักร และ UCC Article 9 ของสหรัฐอเมริกา มีความยืดหยุ่นสูงและเปิดโอกาสให้ใช้กิจการที่มีลักษณะเป็นบริการสาธารณะเป็น

*Received: 10 July 2025; Revised: 25 November 2025; Accepted: 29 November 2025

หลักประกันได้ 3) แนวทางปรับปรุงกฎหมายและกลไกทางกฎหมาย ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะเรื่องการกู้ยืมเงินและการใช้ทรัพย์สินของโรงเรียนเป็นหลักประกัน ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 พร้อมทั้งออกกฎกระทรวงหรือแนวทางปฏิบัติสำหรับโรงเรียนเอกชนในระบบที่ประสงค์จะใช้กิจการเป็นหลักประกัน จัดตั้งกลไกกำกับดูแลหลังจดทะเบียน และจัดทำสัญญาหลักประกันที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่เจ้าหนี้ และส่งเสริมให้โรงเรียนเอกชนในระบบ สามารถเข้าถึงแหล่งทุนได้ โดยไม่กระทบต่อการดำเนินงานการให้บริการสาธารณะและสิทธิของนักเรียนและบุคลากร

คำสำคัญ: กฎหมายในการนำกิจการโรงเรียนเอกชน, หลักประกันการชำระหนี้, พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

Abstract

This research examines the principles, concepts, legal issues, and limitations regarding the use of formal schools as collateral in the form of a business under the Business Security Act B.E. 2558 (2015). It also examines relevant foreign laws, including those of the United Kingdom and the United States, in order to propose recommendations for improving Thai law to allow formal schools to effectively serve as collateral. This is a documentary research study, drawing from statutory provisions, academic literature, and legal case studies both domestic and international.

The findings reveal that 1) Although the Business Security Act allows businesses to be used as collateral, the use of formal schools in this capacity is not widely accepted by creditors. This reluctance stems from limitations related to the establishment of proprietary rights, enforcement of security interests, and specific legal restrictions applicable to formal schools. 2) The study of foreign laws, in comparison with the Thai context, reveals that the United Kingdom's floating charge system and the United States' UCC Article 9 provide a high degree of flexibility and allow businesses with characteristics of public service enterprises to be used as collateral. 3) Legal reform approaches and legal mechanisms. The researcher therefore recommends amending the Private Schools

Act B.E. 2550 (2007), particularly with respect to borrowing and the use of school property as security, to align with the Business Security Act B.E. 2558 (2015). In addition, ministerial regulations or operational guidelines should be issued for formal schools that wish to use their businesses as collateral. A post-registration supervisory mechanism should be established, and clear security agreements should be developed to build creditor confidence and to promote access to funding for formal schools without compromising their public service mission or the rights of students and personnel.

Keywords: Laws governing the operation of private schools, Debt collateral, Business Guarantee Act B.E. 2558

บทนำ

โรงเรียนเอกชนในระบบเป็นนิติบุคคล เอกชนที่ปฏิบัติการกิจสาธารณะ มีบทบาทสำคัญในการรองรับผู้เรียนและเสริมระบบการศึกษา อย่างไรก็ตาม โรงเรียนจำนวนมากประสบปัญหาสภาพคล่องจากรายได้ที่ไม่มั่นคง ต้นทุนสูง และข้อจำกัดเชิงกฎหมายที่จำกัดความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2567) โรงเรียนเอกชนในระบบเผชิญกับปัญหาทางการเงินอย่างรุนแรง สืบเนื่องจากอัตราการเกิดที่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ และการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งทำให้ผู้ประกอบการจำนวนมากไม่สามารถชำระค่าเล่าเรียนได้ ส่งผลให้เกิดหนี้ค้างสะสมสูงกว่า 10,000 ล้านบาททั่วประเทศ (ไทยรัฐออนไลน์, 2567; The Active News, 2567) แม้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 จะเปิดทางให้กิจการใช้เป็นหลักประกันได้โดยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ แต่การนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ มาใช้เป็นหลักประกันกลับไม่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ สาเหตุสำคัญอยู่ที่โรงเรียนเอกชนอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ซึ่งกำหนดข้อจำกัดเกี่ยวกับการกู้ยืม การใช้ทรัพย์สินเป็นหลักประกัน และการโอนสิทธิในใบอนุญาต ส่งผลให้การใช้กิจการเป็นหลักประกันตามกฎหมายหลักประกันทางธุรกิจ ไม่สามารถบรรลุเจตนารมณ์ของกฎหมายได้ (สุจิตา ศีเกษมัต, 2560; ระวีวรรณ ทวีขันธ์, 2562) ปัญหานี้สะท้อนความไม่สอดคล้องระหว่างกฎหมายทั่วไปและกฎหมายเฉพาะ และตั้งข้อสงสัยต่อสถานะทรัพย์สินและความสามารถในการโอนสิทธิซึ่งเป็นหัวใจของหลักประกันกิจการ เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ระบบ Floating Charge ของสหราชอาณาจักร และระบบ Security Interest ภายใต้อาณัติ UCC Article 9

ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งรองรับการใช้ทรัพย์สินหลากหลายประเภท รวมถึงทรัพย์สินในอนาคต พร้อมกลไกผู้บริหารกิจการเพื่อรักษาความต่อเนื่อง (Goode, R, 2017) จะเห็นได้ว่า กฎหมายไทยยังขาดกลไกสำคัญที่สามารถรักษามูลค่าของกิจการโรงเรียน ในฐานะกิจการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากประเด็นปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาปัญหาข้อจำกัดของกฎหมายไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงแหล่งทุนของโรงเรียนเอกชน พร้อมสังเคราะห์แนวทางการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายว่าด้วยหลักประกัน พันธกรณีของรัฐต่อการศึกษา และหลักประโยชน์สาธารณะ เพื่อเสริมความมั่นคงและความยั่งยืนของภาคการศึกษาเอกชนในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อวิเคราะห์ข้อจำกัดและปัญหาทางกฎหมายของประเทศไทย ที่เกี่ยวข้องกับการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบมาเป็นหลักประกันการชำระหนี้ในรูปแบบกิจการตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

2) เพื่อเปรียบเทียบแนวทางทางกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร (ระบบ Floating Charge) และสหรัฐอเมริกา (ภายใต้ UCC Article 9) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้กิจการเป็นหลักประกันและเปรียบเทียบกับบริบทของประเทศไทย

3) เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายและกลไกทางกฎหมาย เพื่อให้สามารถนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบมาใช้เป็นหลักประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่กระทบต่อการกิจการทางศึกษาและสวัสดิภาพของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ทำการศึกษาในรูปแบบวิธีการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยศึกษาจากบทบัญญัติของกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงหลักเกณฑ์การพิจารณาสินเชื่อของสถาบันการเงิน การบังคับหลักประกันที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศ และศึกษาจากหนังสือ เอกสารทางวิชาการ บทความ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ตลอดจนเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้สินเชื่อที่เป็นลักษณะโครงการ ซึ่งจะนำมาปรับกับการใช้กับกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ เพื่อนำข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมาย ในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบไปเป็น

หลักประกันการชำระหนี้ ในรูปแบบกิจการตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

การศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบไปเป็นหลักประกันการชำระหนี้ในรูปแบบกิจการตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

1. ข้อจำกัดของกฎหมายไทยในการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบไปเป็นหลักประกัน จากการศึกษาวิเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งและการดำเนินกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ ควบคู่กับพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 พบว่า แม้กฎหมายหลักประกันทางธุรกิจจะเปิดโอกาสให้นำกิจการมาเป็นหลักประกัน โดยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่ในทางปฏิบัติยังมีอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การนำกิจการโรงเรียนเอกชนมาใช้เป็นหลักประกัน ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ระวีวรรณ ทวีขันธ์, 2562; สุจิตา ศึกษมัต, 2560) ข้อจำกัดสำคัญอยู่ที่ลักษณะทรัพย์สินและสิทธิทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเอกชนในระบบ ได้แก่ ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินบางประเภท เช่น ใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน หรือสิทธิในรายได้จากค่าเล่าเรียน ซึ่งแม้จะเป็นแหล่งมูลค่าทางเศรษฐกิจหลักของกิจการ แต่ไม่สามารถโอนหรือประเมินมูลค่าได้อย่างตรงไปตรงมาในเชิงพาณิชย์ และมีลักษณะใกล้เคียงสิทธิในการประกอบกิจการที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ มากกว่าทรัพย์สินที่โอนกันได้ทั่วไป

พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 กำหนดข้อจำกัดด้านการกู้ยืมและการใช้ทรัพย์สินของโรงเรียนเป็นหลักประกัน เช่น การกำหนดให้การกู้ยืมต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และต้องได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต หากวงเงินเกิน 25% ของมูลค่าทรัพย์สิน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2567) ส่งผลให้โรงเรียนไม่สามารถจัดโครงสร้างสินเชื่อและหลักประกันได้อย่างยืดหยุ่นตามความต้องการของสถาบันการเงิน อีกทั้งการแต่งตั้งผู้บังคับหลักประกัน ตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มีปัญหาในทางปฏิบัติ เนื่องจากกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบต้องมีผู้บริหารที่มีคุณสมบัติตามกฎหมายโรงเรียนเอกชน หากผู้บังคับหลักประกันไม่เข้าเงื่อนไขดังกล่าว จะไม่สามารถเข้าบริหารกิจการโรงเรียนได้จริง (สุจิตา ศึกษมัต,

2560) นำไปสู่ความไม่มั่นใจของเจ้าหนี้ในการใช้กิจการโรงเรียนเป็นหลักประกัน (ประชาชาติธุรกิจ, 2567)

กล่าวโดยสรุป กฎหมายไทยในปัจจุบัน ยังไม่สามารถแปลงกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ ให้เป็นหลักประกันที่มีมูลค่าชัดเจนและบังคับได้จริง จึงไม่ตอบโจทย์เป้าหมายของพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจที่ต้องการเพิ่มทางเลือกสินทรัพย์ค้ำประกันให้ภาคธุรกิจในเชิงปฏิบัติ

2. การเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกาเพื่อให้เห็นกรอบคิดและกลไกทางกฎหมายที่แตกต่าง งานวิจัยได้นำระบบกฎหมายของสหราชอาณาจักร (Floating Charge) และสหรัฐอเมริกา (UCC Article 9) มาเปรียบเทียบกับบริบทไทย พบประเด็นสำคัญ กรอบกฎหมายต่างประเทศกับการใช้กิจการเป็นหลักประกัน ดังนี้

1) สหราชอาณาจักร (Fixed Charge / Floating Charge) ระบบกฎหมายอังกฤษอนุญาตให้เจ้าหนี้ใช้ทรัพย์สินของกิจการทั้งในรูปแบบ Fixed Charge (ผูกพันทรัพย์สินเฉพาะเจาะจง) และ Floating Charge (ผูกพันทรัพย์สินหมุนเวียนหรือทรัพย์สินในอนาคต) ครอบคลุมทั้งทรัพย์สินที่มีตัวตนและไม่มีตัวตน รวมทั้งสิทธิเรียกร้องและรายได้จากการดำเนินกิจการ (Goode, R, 2017) ในกรณีที่ลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถแต่งตั้งผู้บริหารกิจการ (Receiver) เข้าควบคุมและบริหารกิจการต่อ เพื่อรักษามูลค่ากิจการในฐานะ “going concern” มิใช่เพียงการขายทรัพย์สินแยกส่วน ส่งผลให้ผู้เรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรได้รับผลกระทบน้อยกว่าการเลิกกิจการทันที

2) สหรัฐอเมริกา UCC Article 9 อนุญาตให้ใช้ทรัพย์สินหลากหลายรูปแบบเป็นหลักประกัน ทั้งทรัพย์สินมีตัวตนและไม่มีตัวตน โดยทำสัญญาได้อย่างยืดหยุ่น รวมถึงสิทธิเรียกร้องในอนาคต โดยสามารถทำสัญญาจำนองระหว่างกันได้โดยไม่จำเป็นต้องจดทะเบียน เว้นแต่ต้องการให้มีผลต่อบุคคลภายนอก (United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), 2010) กลไก “security interest” ทำให้ทรัพย์สินของกิจการด้านบริการสาธารณะ เช่น สาธารณูปโภคหรือสถานศึกษา สามารถถูกนำมาใช้เป็นหลักประกันได้ โดยยังคงคำนึงถึงความต่อเนื่องในการให้บริการผ่านกลไกของศาลและผู้บริหารกิจการในภาวะวิกฤต

สรุปเทียบกับบริบทสำหรับประเทศไทย แม้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 จะบัญญัติให้กิจการเป็นวัตถุแห่งหลักประกันได้ แต่โรงเรียนเอกชนในระบบยังเผชิญข้อจำกัดสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ข้อจำกัดตามมาตรา 31(6) แห่งพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชนฯ ที่กำหนดให้การกู้ยืมต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการ และต้องได้รับอนุญาตหากเกินวงเงิน 25% ของทรัพย์สิน

ความไม่ชัดเจนของทรัพย์สินบางประเภท เช่น ใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน หรือสิทธิในการจัดการศึกษาที่ไม่สามารถโอนได้โดยเสรี แม้จะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ขอบเขตของทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกันได้ ต้องเป็นทรัพย์สินที่โรงเรียนมีกรรมสิทธิ์โดยสมบูรณ์ และสามารถประเมินความต่อเนื่องของรายได้ได้อย่างชัดเจน จากการเปรียบเทียบพบว่า หลัก “going concern” ที่กฎหมายต่างประเทศใช้รองรับการรักษากิจการในระหว่างการบังคับหลักประกัน ยังไม่ถูกออกแบบอย่างชัดเจนในกฎหมายไทย โดยเฉพาะกรณีโรงเรียนเอกชนในระบบ ซึ่งมีการกีดกันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานของเด็กและเยาวชน (ระวีวรรณ ทวีขันธ์, 2562)

3. แนวทางปรับปรุงกฎหมายและกลไกทางกฎหมาย เพื่อให้การนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่กระทบต่อการกีดกันการศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนในระบบเป็นบริการสาธารณะในด้านการศึกษา (Public Educational Service) ประกอบกิจการเพื่อสาธารณประโยชน์ ไม่ใช่กิจการเชิงพาณิชย์อย่างแท้จริง ลักษณะสำคัญของบริการสาธารณะคือ ความต่อเนื่อง (Continuity) โรงเรียนเอกชนจึงไม่สามารถหยุดกิจการโดยทันที ผลการวิจัยเสนอแนวทางปรับปรุงทั้งในระดับกฎหมายและแนวปฏิบัติ ดังนี้

3.1 การพัฒนาแนวทางเฉพาะในการประเมินมูลค่ากิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ

ปัจจุบันประเทศไทยยังขาดแนวทางเฉพาะในการประเมินมูลค่ากิจการโรงเรียนเพื่อใช้เป็นหลักประกันโดยตรง ในทางปฏิบัติมักอ้างอิงแนวทางทั่วไปของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ใช้กับกิจการมูลค่าไม่เกิน 50 ล้านบาท ซึ่งเน้นการประเมินด้วยวิธีเปรียบเทียบราคาตลาด (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) วิธีดังกล่าวอาจไม่ครอบคลุมลักษณะเฉพาะของกิจการการศึกษา เช่น 1) ทรัพย์สินไม่มีตัวตน เช่น ชื่อเสียงโรงเรียน ความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง คุณภาพการจัดการศึกษา 2) รายได้ประจำจากค่าเล่าเรียนที่ขึ้นอยู่กับจำนวนผู้เรียนและความเชื่อมั่นของชุมชน

จึงควรจัดให้มีแนวปฏิบัติและมาตรฐานการประเมินมูลค่ากิจการโรงเรียนเอกชนโดยเฉพาะผ่านความร่วมมือระหว่างธนาคารแห่งประเทศไทย สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สิน และหน่วยงานกำกับดูแล เพื่อพัฒนาเกณฑ์ที่สะท้อนรายได้ประจำ ต้นทุนการดำเนินงาน เสถียรภาพทางการเงิน ตลอดจนแบบจำลองวิเคราะห์ความเสี่ยง (risk model) สำหรับสถานศึกษา (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563; สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย, 2567)

3.2 แนวทางการให้ความยินยอมในการโอนใบอนุญาตไว้ล่วงหน้า สิทธิในการดำเนินกิจการโรงเรียนเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนได้โดยเสรี ภายใต้พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 การเปลี่ยนแปลงผู้รับใบอนุญาตต้องได้รับอนุญาตจากหน่วยงานรัฐทุกครั้ง (ราชกิจจานุเบกษา, 2551) ทำให้การใช้กิจการโรงเรียนเป็นหลักประกันขาดความคล่องตัว โดยเฉพาะเมื่อจำเป็นต้องบังคับชำระหนี้เพื่อลดข้อจำกัดนี้ ผู้วิจัยเสนอให้มีการจัดทำหนังสือยินยอมในการโอนสิทธิไว้ล่วงหน้า สำหรับสิทธิที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจการ เช่น ใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน โดยกำหนดเงื่อนไขว่าผู้รับโอนต้องมีคุณสมบัติตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 และยอมรับข้อกำหนดของใบอนุญาตเดิม แนวทางดังกล่าวอาจอาศัยช่องทางตามมาตรา 106 ที่เปิดให้ผู้รับใบอนุญาตสามารถยื่นคำขอโอนสิทธิแก่บุคคลอื่นได้ ภายใต้ดุลพินิจของผู้อนุญาต จึงควรพัฒนาเป็นแนวปฏิบัติการให้ความยินยอมล่วงหน้า ของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) เพื่อให้การบังคับหลักประกันสามารถดำเนินไปได้ โดยยังรักษาผลประโยชน์สาธารณะและความโปร่งใสของระบบการศึกษา

3.3 การจดทะเบียนหลักประกันและการจัดทำบัญชีทรัพย์สินของกิจการโรงเรียน การจดทะเบียนหลักประกันทางธุรกิจของโรงเรียนเอกชน ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 โดยจดทะเบียนสัญญาหลักประกันกับนายทะเบียน เพื่อให้สิทธิของผู้รับหลักประกันมีผลตามกฎหมาย (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีทรัพย์สินของโรงเรียนเพื่อรองรับการใช้กิจการเป็นหลักประกัน งานวิจัยเสนอให้กำหนดให้มีการจัดทำบัญชีรายการทรัพย์สิน แยกประเภท เช่น ทรัพย์สินถาวร ทรัพย์สินหมุนเวียน สิทธิเรียกร้อง และรายได้ในอนาคต กำหนดหลักเกณฑ์ให้มีการปรับปรุงมูลค่า เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญ เพื่อให้การบังคับหลักประกันในภายหลัง สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมทั้งต่อเจ้าหนี้และโรงเรียน

3.4 การบังคับหลักประกันในกรณีกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ ในปัจจุบัน กลไกการบังคับหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 ยังมุ่งเน้นการจำหน่ายทรัพย์สิน เช่น การขายทอดตลาด มากกว่าการบริหารกิจการในระหว่างการบังคับหลักประกัน (going concern) ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะของโรงเรียนเอกชน ที่ต้องรักษาความต่อเนื่องในการจัดการศึกษา การบังคับหลักประกันที่เป็นกิจการ มีสาระสำคัญ 2 ส่วน ดังนี้

1) ผู้บังคับหลักประกัน กฎหมายกำหนดเพียงว่ามีหน้าที่รักษามูลค่าของหลักประกัน แต่ไม่ชัดเจนว่ามีอำนาจบริหารโรงเรียนต่อเนื่องได้เพียงใด การออกแบบผู้บังคับหลักประกันให้มีคุณสมบัติ

และบทบาทใกล้เคียง คณะกรรมการควบคุมโรงเรียนในระบบ จะช่วยรักษาสมดุลระหว่างการคุ้มครองเจ้าหน้าที่และการคุ้มครองสิทธิของผู้เรียน (ราชกิจจานุเบกษา, 2558; Goode, R, 2017)

2) กระบวนการบังคับหลักประกัน ปัจจุบันพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 มุ่งเน้นการบังคับหลักประกันโดยจำหน่ายทรัพย์สิน เช่น การขายทอดตลาด โดยยังไม่มีแนวปฏิบัติเฉพาะเกี่ยวกับการบริหารกิจการระหว่างรอบการบังคับหลักประกัน ซึ่งในกรณีของโรงเรียนเอกชนในระบบ จำเป็นต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อไม่ให้กระทบต่อครู นักเรียน และบุคลากร การจัดสรรรายได้ระหว่างการบริหารกิจการยังไม่มีบทบัญญัติเฉพาะ แม้มาตรา 52 และ 74 จะกล่าวถึงเพียงการจำหน่ายทรัพย์สินหรือดอกผล ทั้งนี้ รายได้จากการดำเนินงาน เช่น ค่าเล่าเรียน อาจตีความเป็นดอกผลของทรัพย์สิน และจัดสรรตามลำดับความสำคัญ แต่ต้องอยู่ภายใต้ข้อกำหนดของพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 เช่น การจ่ายเงินเดือนครูและจัดสวัสดิการนักเรียน ดังนั้น จึงควรกำหนดแนวทางโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือกรมบังคับคดี เพื่อวางหลักเกณฑ์คุณสมบัติผู้บังคับหลักประกัน วิธีการจัดสรรรายได้ และมาตรการควบคุมความโปร่งใส เพื่อให้การบังคับหลักประกันในโรงเรียนเอกชน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้เรียนและบุคลากร (ราชกิจจานุเบกษา, 2558; ราชกิจจานุเบกษา, 2551)

อภิปรายผล

1. จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทางกฎหมายและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการก่อตั้งและการดำเนินกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบ รวมถึงแนวทางตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 สอดคล้องกับระวีวรรณ ทวีขันธ์และสุจิตา ศีกษมัต ที่ว่า แม้กฎหมายดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้นำกิจการมาเป็นหลักประกัน โดยไม่ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่ในทางปฏิบัติยังมีอุปสรรคหลายประการ ที่ทำให้การนำกิจการโรงเรียนเอกชนมาใช้เป็นหลักประกัน ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ระวีวรรณ ทวีขันธ์, 2562; สุจิตา ศีกษมัต, 2560) และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่อธิบายถึงข้อจำกัดสำคัญประกอบด้วย ความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินบางประเภท เช่น ใบอนุญาตจัดตั้งโรงเรียน หรือสิทธิในรายได้จากค่าเล่าเรียน ซึ่งไม่สามารถโอนหรือประเมินมูลค่าได้ในเชิงพาณิชย์ อีกทั้งกฎหมายเฉพาะอย่างพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ยังจำกัดอำนาจของผู้ดำเนินการ เช่น การกำหนดให้การกู้ยืมต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะ

กรรมการบริหาร และต้องได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาตหากวงเงินเกิน 25% ของมูลค่าทรัพย์สิน (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2567)

2. แนวทางทางกฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ สหราชอาณาจักร (ระบบ Floating Charge) และสหรัฐอเมริกา (ภายใต้ UCC Article 9) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้กิจการเป็นหลักประกันและเปรียบเทียบกับบริบทของประเทศไทย ผู้วิจัยจะนำเสนอปัญหาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศและแนวทางแก้ไขไปในคราวเดียวกัน สอดคล้องกับ Goode ได้กล่าวถึงการดำเนินการดังกล่าว ต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ซึ่งแม้โรงเรียนจะมีสถานะเป็นนิติบุคคล แต่การกู้ยืมเงินของโรงเรียนจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียน และหากเป็นวงเงินที่เกิน 25% ของมูลค่าทรัพย์สิน ต้องได้รับอนุญาตจากผู้อนุญาต (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน, 2567)

เมื่อพิจารณากฎหมายต่างประเทศเช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา พบว่า มีความยืดหยุ่นมากกว่า โดยในอังกฤษอนุญาตให้ใช้หลักประกันทั้งในรูปแบบ Fixed Charge และ Floating Charge ซึ่งครอบคลุมทั้งทรัพย์สินปัจจุบันและในอนาคต (Goode, R, 2017) สอดคล้องกับระวีวรรณ ทวิชสังข์ กล่าวถึงการนำโรงเรียนเอกชนในระบบมาเป็นหลักประกัน แม้จะสอดคล้องกับหลัก “going concern” เช่นเดียวกับต่างประเทศ แต่ยังคงต้องปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้อง โดยเฉพาะในประเด็นการกู้ยืมเงินและการกำหนดขอบเขตทรัพย์สิน ที่สามารถใช้เป็นหลักประกันได้ (ระวีวรรณ ทวิชสังข์, 2562)

3. เสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายและกลไกทางกฎหมาย เพื่อให้การนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบมาใช้เป็นหลักประกันการชำระหนี้ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่กระทบต่อการศึกษาด้านการศึกษา ผู้วิจัยเสนอให้มีการพัฒนากลไกทางกฎหมายและแนวปฏิบัติเฉพาะที่รองรับลักษณะพิเศษของกิจการประเภทนี้ สอดคล้องกับธนาคารแห่งประเทศไทยและสมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย ที่ว่า ประเทศไทยยังขาดแนวทางเฉพาะในการประเมินมูลค่ากิจการโรงเรียนสำหรับการใช้เป็นหลักประกันโดยตรงในทางปฏิบัติ ปัจจุบันมักอ้างอิงแนวทางทั่วไปของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ใช้กับกิจการมูลค่าไม่เกิน 50 ล้านบาท โดยเน้นการประเมินด้วยวิธีเปรียบเทียบราคาตลาด ซึ่งอาจไม่เพียงพอสำหรับโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่และซับซ้อนนอกจากนี้ แนวทางของภาคเอกชนที่จัดทำขึ้นสำหรับ SMEs ก็ยังไม่ครอบคลุมลักษณะเฉพาะของกิจการการศึกษา เช่น ทรัพย์สินไม่มีตัวตนหรือมูลค่าทางสังคม เช่น ชื่อเสียงและความเชื่อมั่นของผู้ปกครอง อุปสรรคสำคัญจึงอยู่ที่การไม่มีกรอบการประเมินที่รองรับลักษณะเฉพาะของโรงเรียน ทั้งในด้านทรัพย์สินที่มีตัวตน เช่น อาคารเรียน และไม่

มีตัวตน เช่น ใบอนุญาต หรือรายได้ประจำจากค่าเล่าเรียน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564; สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย, 2567) และสอดคล้องกับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า ได้กล่าวว่า พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 โดยจะต้องดำเนินการจดทะเบียนสัญญาหลักประกันกับนายทะเบียน เพื่อให้สิทธิของผู้รับหลักประกันมีผลตามกฎหมาย ในขณะเดียวกัน ระบบของประเทศอังกฤษได้มีการแบ่งทรัพย์สินออกเป็น Fixed Charge และ Floating Charge พร้อมรายละเอียดที่ชัดเจนในสัญญาหลักประกัน เพื่อป้องกันข้อโต้แย้งที่อาจเกิดขึ้นในประเทศไทย แม้ว่าโรงเรียนเอกชนจะสามารถใช้กิจการเป็นหลักประกันได้ แต่ยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการจัดทำรายการทรัพย์สิน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2566)

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการนำกิจการโรงเรียนเอกชนในระบบมาเป็นหลักประกัน เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ และเสนอแนวทางปรับปรุงกฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทของไทย ผลการวิจัยพบว่า แม้พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558 จะเปิดทางให้ใช้กิจการเป็นหลักประกันได้ แต่โรงเรียนเอกชนในระบบยังมีข้อจำกัดหลายประการ เช่น การกู้ยืมต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการบริหารโรงเรียน การโอนใบอนุญาตต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐ และขาดแนวทางประเมินมูลค่ากิจการที่ชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น สหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกา พบว่า มีกลไกทางกฎหมายที่ยืดหยุ่นและครอบคลุมมากกว่า โดยสามารถใช้ทรัพย์สินหลากหลายประเภทและสิทธิในอนาคตเป็นหลักประกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายไทย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พร้อมพัฒนาแนวทางประเมินมูลค่ากิจการ การให้ความยินยอมล่วงหน้าในการโอนสิทธิ และกลไกการบังคับหลักประกันที่ไม่กระทบต่อสิทธิของผู้เรียน ครู และบุคลากร เพื่อเพิ่มโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนของภาคการศึกษาเอกชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะทางกฎหมายและนโยบาย

1) การปรับปรุงตราสารจัดตั้งและแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เสนอให้เพิ่มเติมอำนาจของผู้รับใบอนุญาตในตราสารจัดตั้ง (หมวด 7) เพื่อให้สามารถกู้ยืมและจัดตั้งหลักประกันได้อย่างชัดเจน และ

หากประสงค์จะปรับปรุงในระยะยาว ควรพิจารณาแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 โดยเฉพาะเกณฑ์วงเงินกู้ยืม 25% ของทรัพย์สิน และปรับปรุงกระบวนการขอความเห็นชอบให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเปิดให้โรงเรียนเสนอแผนธุรกิจประกอบคำขอได้

2) การออกกฎกระทรวงหรือแนวทางปฏิบัติ เสนอให้จัดทำแนวปฏิบัติเฉพาะสำหรับโรงเรียนที่ประสงค์ใช้กิจการเป็นหลักประกัน โดยระบุรายการทรัพย์สินที่สามารถใช้เป็นหลักประกันได้ และแนวทางการจัดทำสัญญาให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของกิจการการศึกษา

3) การพัฒนาแนวทางการประเมินมูลค่ากิจการโรงเรียน เสนอให้สมาคมผู้ประเมินและภาคการเงินร่วมกันกำหนดมาตรฐานการประเมินที่เหมาะสมกับโรงเรียนเอกชน โดยเฉพาะโรงเรียนแบบไม่แสวงหากำไร (non-profit) ที่มีรายได้ต่อเนื่อง และจัดตั้งฐานข้อมูลกลางสำหรับเปรียบเทียบมูลค่ากิจการ

4) การประยุกต์ใช้แนวทางจากต่างประเทศ เสนอให้นำกลไกการแต่งตั้งผู้บริหารกิจการ (Receiver) ตามกฎหมายอังกฤษมาใช้กับกิจการโรงเรียน โดยผู้ดำรงตำแหน่งต้องมีคุณสมบัติตามคณะกรรมการควบคุมโรงเรียนในระบบ และมีความรู้ด้านการศึกษาและการเงิน เพื่อรักษาเสถียรภาพของโรงเรียนในระหว่างการบังคับหลักประกัน

2.2 ข้อเสนอแนะทางสัญญา

เพื่อให้การใช้กิจการโรงเรียนเอกชนเป็นหลักประกันทางธุรกิจมีประสิทธิภาพภายใต้กฎหมายปัจจุบัน ผู้วิจัยเสนอให้ปรับปรุงแนวทางการจัดทำสัญญาหลักประกัน โดยคำนึงถึงบริบทเฉพาะของสถานศึกษา ดังนี้

1) ขอบเขตทรัพย์สิน ควรกำหนดประเภททรัพย์สินที่ใช้เป็นหลักประกันอย่างชัดเจน ทั้งที่มีอยู่ เช่น อาคารเรียน อุปกรณ์ และที่เกิดในอนาคต เช่น อาคารที่กำลังก่อสร้าง หรือสิทธิเรียกร้องจากค่าเล่าเรียน ตามมาตรา 9 แห่ง พ.ร.บ.หลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558

2) อำนาจผู้รับใบอนุญาต สัญญาควรระบุชัดว่า ผู้รับใบอนุญาตมีอำนาจแทนนิติบุคคลโรงเรียนในการลงนาม เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องขอบเขตอำนาจในภายหลัง

3) ทำข้อตกลงล่วงหน้าในการบังคับหลักประกัน ควรกำหนดสิทธิของเจ้าหนี้ในการแต่งตั้งผู้บังคับหลักประกันหรือผู้บริหาร ในกรณีผิดนัดชำระหนี้ พร้อมแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ.โรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 เช่น คุณสมบัติของผู้บริหาร และการโอนผู้รับใบอนุญาต

4) แผนบตราสารจัดตั้งหรือข้อบังคับที่แสดงว่า ผู้รับใบอนุญาตมีอำนาจกู้ยืมและจัดตั้งหลักประกัน เพื่อให้สิทธิตามนิติบุคคลมีความชัดเจนตามกฎหมายการปรับปรุงและเสนอแนวทางทางกฎหมายเหล่านี้ จะช่วยให้โรงเรียนเอกชนในระบบสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดภาระของรัฐในการจัดสรรงบประมาณด้านการศึกษา และส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีบทบาทเชิงรุกในการพัฒนาระบบการศึกษาในระยะยาว

ข้อเสนอเหล่านี้จะช่วยให้โรงเรียนเอกชนเข้าถึงแหล่งทุนได้สะดวก ลดภาระรัฐ และส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2566). รายงานสถิติการจดทะเบียนธุรกิจ. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2567). โรงเรียนเอกชนวิกฤต ขาดสภาพคล่อง เจอค่าเช่าแพงกว่าหมื่นล้านทั่วประเทศ. สืบค้นเมื่อ 10 มิถุนายน 2567 จาก <https://shorturl.asia/S6yG7>.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). หลักเกณฑ์การประเมินมูลค่าหลักประกันเพื่อการให้สินเชื่อ. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). แนวปฏิบัติการให้สินเชื่อและการประเมินความเสี่ยงของสถาบันการเงิน. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2567). เร่งเครื่องหลักประกันธุรกิจ บั้มหัวใจ SMEs เข้าถึงเงินทุน. สืบค้นเมื่อ 10 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.prachachat.net/breaking-news/news-1667508>.
- พระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550. (2551). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 125 ตอนที่ 7 ก. (11 มกราคม 2551).
- พระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558. (2558). ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 132 ตอนที่ 88 ก. (5 พฤศจิกายน 2558).
- ระวีวรรณ ทวีสังข์. (2562). ปัญหาหลักประกันตามพระราชบัญญัติหลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ. 2558. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

- สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย. (2563). *มาตรฐานการประเมินค่าทรัพย์สิน*. กรุงเทพมหานคร : สมาคมผู้ประเมินค่าทรัพย์สินแห่งประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2567 จาก <https://www.vat.or.th>.
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2567). คู่มือการปฏิบัติงานด้านการส่งเสริมสนับสนุน และกำกับดูแลการศึกษาเอกชน. สืบค้นเมื่อ 15 กันยายน 2567 จาก [https://opec.go.th/download/detail/60:contentReference\[oaicite:5\]{index=5}](https://opec.go.th/download/detail/60:contentReference[oaicite:5]{index=5}).
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน. (2567). *รายงานสถิติและนโยบายการส่งเสริมการศึกษาเอกชน*. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุจิตา ศึกษมัต. (2560). ปัญหาการบังคับใช้พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นภาษี (ฉบับที่ 284) พ.ศ. 2538: การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลของผู้ประกอบการกิจการสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเศรษฐกิจ คณะนิติศาสตร์*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Goode, R. (2017). *Goode on legal problems of credit and security*. (6th ed.). London: Sweet & Maxwell.
- The Active News. (2564). *โรงเรียนเอกชนกระอัก ส่อปิดกิจการ ผู้ปกครองค้ำค่าเทอม ‘ครู’ ตกงานกะทันหัน กระทบ ‘เด็ก’ หาที่เรียนใหม่*. สืบค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2567 จาก <https://theactive.thaipbs.or.th/news/20210816-5>.
- United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL). (2010). *UNCITRAL legislative guide on secured transactions*. New York: United Nations.

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์บทความ

1. ประเภทของบทความที่ตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย

1.1 บทความวิชาการ ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่มีการรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็น ข้อยุติ ข้อเสนอแนะและประสบการณ์เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยผู้เขียนค้นคว้าจากเอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น แล้ววิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล

1.2 บทความวิจัย (Research article) ได้แก่ บทความที่นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าใหม่ ๆ ทั้งในด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติ เป็นการนำเสนอปัญหาที่ผู้เขียนได้ศึกษาหรือประเด็นที่ต้องการคำตอบ มีการกำหนดกรอบแนวคิด การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ พร้อมทั้งสรุปปัญหาอย่างชัดเจน อันเป็นการสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าทางวิชาการ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใด ๆ มาก่อน

2. การจัดเตรียมบทความ

วารสารศึกษิตาลัย ได้กำหนดการเตรียมต้นฉบับไว้ ดังนี้

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 12 – 14 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ TH SarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษขอบบน 3.81 ซม. ขอบล่าง 2.54 ซม. ขอบซ้าย 2.54 ซม. ขอบขวา 1.5 ซม. กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัด พร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนา เช่น ตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้ โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกตรงกลาง

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสังกัดหรือหน่วยงาน และ E-mail พิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่อง โดยเอียงมาทางด้านขวา

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจาก หัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

8) ส่งบทความต้นฉบับที่ E-mail : Sjmckunk@gmail.com

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป มีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน

5) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

6) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) หมายถึง ประเด็นที่ผู้วิจัย เสนอแนะขึ้นมาจากผลการวิจัย หรือข้อค้นพบจากการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ เพื่อให้ข้อมูล คำแนะนำแนวทาง หรือวิธีการใด ๆ แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำ ข้อเสนอแนะไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนา การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน หรือการบริหารจัดการ เป็นต้น

7) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเนื้อเรื่องเท่านั้น ใช้การอ้างอิงแบบ APA

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference) การอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้ระบบ APA

3. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาอ้างอิงควรได้มาจากแหล่งที่มีการตีพิมพ์ชัดเจน อาจเป็นวารสาร หนังสือหรือข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ ผู้เขียนบทความต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อความถูกต้องของเอกสารอ้างอิงทั้งหมดก่อนส่งต้นฉบับ ผู้เขียนบทความควรตรวจสอบถึงความถูกต้องของการอ้างอิงเอกสารเพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อเพื่อพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่ม ใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน และปีที่พิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

- 1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย เพราะอวิชาเป็นปัจจัย สังขารทั้งหลายจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งหมดนี้ มีได้ด้วยประการ ฉะนั้น” (ส.น. 16/35/75) เป็นต้น
- 2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (สมภาร พรหมทา, 2555)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2550)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโธและคณะ, 2558)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 ราย ให้อ้างอิงนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาทวี มหาปัญญา. (2557). *ดุลยภาพชีวิตเชิงพุทธ เพื่อความมีอายุยืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมพร รุ่งเรืองกลกิจ. (2553). พระพุทธศาสนากับงานสุขภาพจิต. ใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
(บรรณาธิการ). *พระพุทธศาสนากับการฟื้นตัวจากวิกฤติการณ์โลก*. (หน้า 3-20).
กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่
ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

บรรจบ บรรณรุจิ. (2557). พระวักกฺลในคัมภีร์บาลี : จุดเชื่อมโยงที่ยังไม่พบ. *วารสารบัณฑิตศึกษา
ปริทรรศน์*, 10(2), 25-44.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ : ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้าเลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ปรีชา พิณทอง. (2532). คะลำ. ใน *สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี :
ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// **ชื่อหนังสือพิมพ์**,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

เปรียญ 10. (22 พฤษภาคม 2562). เหลียวหลังแลหน้ามหาจุฬาฯ ทางเลือกสำหรับคนชนบท. **เดลินิวส์**, น. 5.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาประหยัด ปณฺญาวโร (สุนนท์). (2542). จริยธรรมในลำกลอน. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

แม่ชีกฤษณา รักษาโณมและคณะ. (2556). รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : กระบวนการเปลี่ยนแปลง “เส้นทางบุญ” สู่ “เส้นทางธรรม”. ใน **รายงานการวิจัย**. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช).

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

โกเมทร์ อ่อนนุช. (5 พ.ย. 2560). ความเชื่อเรื่องนาคในพระพุทธศาสนา. (นางสาวเจนจิรา พุ่มแก้ว, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้นเมื่อ/จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2562). *สิ่งแรกในพระพุทธศาสนา* (4). สืบค้นเมื่อ 18 พฤษภาคม 2562
จาก https://www.matichonweekly.com/column/article_193297

(10) ราชกิจจานุเบกษา**รูปแบบ:**

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง (ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก
หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของ
โครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์
วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม.
ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2547). *จาริกบุญ-จาริกธรรม*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย
จำกัด.

ประพันธ์ ศุภสร. (2554). อัมมสันตติ: วิธีการตอบปัญหาเรื่องกรรมกับอนัตตาของพระนาคเสน.
วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 7(1), 54-61.

สมภาร พรหมทา. (2534). *อดีตากับนันทิตาในพุทธปรัชญาเถรวาท*. *ดุชนิพนธ์อักษรศาสตร์ดุชนิพนธ์บัณฑิต ภาควิชาปรัชญา*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชา พิณทอง. (2532). คอลัมน์. ใน *สารนุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ*, (หน้า 173). อุบลราชธานี:
ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

- พระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ). (2555). *การจัดการศาสนาและวัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ*. สืบค้นเมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก <https://is.gd/zOr2aQ>
- Boo Elizabeth. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.
- Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. *The Iranian Journal of Allergy*, 6 (5), 25-28.

4. เจื่อนไขของบรรณาธิการ

เมื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความแล้ว มีความเห็นให้แก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ หากรายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยนั้น ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารปัญญาปณิธาน หรือไม่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิหรือเชี่ยวชาญ เมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์แล้ว ผู้นิพนธ์บทความจะได้รับลิงก์วารสาร ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความฯ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุล ผู้สนับสนุนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า) (16 pt)

1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างอิงนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ).....
2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ).....
3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....
4. สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

- 1.....(16 pt).....
- 2.....(16 pt).....
- 3.....(16 pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

อภิปรายผล (18pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สาระหรือออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18pt)

(16pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับได้ใจความพร้อมข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง : (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

.....(16 pt).....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความ วิชาการ

ชื่อบทความ(ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ(อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนบทความ(ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้สนับสนุนบทความ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด(อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt) อ้างอิงแบบ APA

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

.....(16 pt).....

.....

**แบบฟอร์มนำส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารศึกษิตาลัย
วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย**

1. ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาไทย).....

ชื่อ-ฉายา-นามสกุลของผู้นิพนธ์บทความ

(ภาษาอังกฤษ).....

ตำแหน่ง :

() อาจารย์ มหาวิทยาลัย.....() บุคคลทั่วไป

() นิสิต/นักศึกษา มหาวิทยาลัย.....

ระดับ ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

ประเภทบทความ () บทความวิจัย () บทความวิชาการ () อื่น

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

2. สถานที่ติดต่อผู้นิพนธ์บทความ

ที่อยู่ติดต่อสะดวกที่สุด.....

.....โทรศัพท์.....E-mail.....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้ว มีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินยอมได้รับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น และข้าพเจ้าขอรับรองว่า บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสารศึกษิตาลัย ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้แล้ว

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

หมายเหตุ : กรุณาส่งแบบฟอร์มไปที่ สำนักงานวารสารศึกษิตาลัย วัดศรีสุมงคล ตำบลในเมือง อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย หรือที่ E-mail: Sjmckunk@gmail.com